

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อ
วิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

โดย

นางสาวทัศนีย์ บุญสวน

มิถุนายน 2551

สัญญาเลขที่ RDG49N0042

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อ
วิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

โดย

นางสาวทัศนีย์ บุญสวน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมใน กระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็น รูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ใน ท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัย มีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้าร่วมมา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้ กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็น งานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตน ท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและ วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่ กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการ บอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมาย

สำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

คำนำ

โครงการ “แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ดำเนินงานโครงการตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2549 จนถึง วันที่ 31 มิถุนายน 2551 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 22 เดือน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อศึกษาทำความเข้าใจชุมชน กลุ่มเยาวชนว่า เยาวชนจะสามารถรู้จักตัวเอง เรียนรู้ชุมชน เรียนรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นจริง โดยการเรียนรู้ผ่านเรื่องราวของวิถีการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่ใช่ จะอาศัยการประชุมกลุ่มที่เกี่ยวข้อง การสนทนากลุ่มย่อย และการจัดเวทีสังเคราะห์ เป็นหลัก แล้วรวบรวมข้อมูลจากแต่ละกิจกรรมมาวิเคราะห์หาข้อสรุปเพื่อตอบคำถามวิจัย หรือนำไปปรับแผนงานวิจัยในกิจกรรมถัดไปให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

ซึ่งการดำเนินงานทีมวิจัยเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน การฝึกการทำงานร่วมกัน และค้นหาวิธีที่จะดึงเยาวชนเข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ การวางแผนการดำเนินงาน พร้อมทั้งการค้นหาเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลในการเข้าร่วมทำกิจกรรมของเยาวชนในพื้นที่ด้วย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายให้กลุ่มเยาวชนนั้นเข้มแข็งและคงอยู่ต่อไป

ท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระมหานิเวศน์ เจ้าอาวาสวัดแม่สารป่าขาม ขอบคุณ คุณสุภาพรรณ ไกรฤกษ์ (พี่ไผ่) คุณเดือนเพ็ญ วงศ์จันทร์ (พี่เอียง) พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอบคุณเพื่อนๆ โดยเฉพาะ คุณกิตติศักดิ์ ปวนปิ่นคำ (โอ) และ คุณณัฐวุฒิชัย (พี่คัมพ์) ที่คอยช่วยเหลือกันอย่างดีที่สุด ขอขอบคุณ องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสัก ผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก เยาวชนและผู้ปกครองในตำบลป่าสัก และอีกหลายส่วนที่มีได้กล่าวถึงที่ได้ให้ความร่วมมือและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการฯ เพื่อให้เป็นตามวัตถุประสงค์ จึงขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ทัศนันท์ บุญสวน

หัวหน้าโครงการฯ

มิถุนายน 2551

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญตาราง	ง
สารบัญแผนภูมิและแผนที่	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
ขอบเขตในการศึกษา	5
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม	9
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	10
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้	11
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	14
แหล่งข้อมูล	14
กำหนดพื้นที่ศึกษาและประชากรศึกษา	15
การสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	16
การเก็บรวบรวมข้อมูล	20
การตรวจสอบข้อมูล	22
การวิเคราะห์ข้อมูล	22
แผนการดำเนินงาน	24

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	31
บริบททั่วไปของตำบลป่าสัก	32
การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน	38
- การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย	39
- การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน	45
- การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยจัดเวทีสัญจร	62
- การประมวลกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน	97
- การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ	110
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	114
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	121
สรุปผลการวิจัย	122
อภิปรายผลการศึกษา	128
การเรียนรู้ของผู้วิจัย	133
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	137
ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป	137
บรรณานุกรม	138
ภาคผนวก	141
ภาคผนวก ก : ภาพ	142
ภาคผนวก ข : กำหนดการกิจกรรม	151
ภาคผนวก ค : ภาพเขียน “หลูก”	153
ภาคผนวก ง : วิถีชีวิตของชาวบ้านหลูก	154
ประวัติผู้เขียน	156
ประวัติทีมวิจัยเยาวชน	157

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนผู้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม	5
2 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	19
3 แผนปฏิบัติการ	24
4 จำนวนประชากรและครัวเรือนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	34
5 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 3 บ้านป่าดงงาม	48
6 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม	51
7 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก	56
8 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร	58
9 ปฏิทินชุมชน บ้านสันคะยอม หมู่ 1	72
10 ปฏิทินชุมชนบ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18	86
19 ปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม หมู่ 3	94
20 เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลาง	95

สารบัญแผนภูมิและแผนที่

	หน้า
แผนภูมิ	
1 กรอบแนวคิดกระบวนการวิจัย	8
2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน	39
3 กระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน	113
4 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก	116
แผนที่	
1 แผนที่ตำบลป่าสัก	33
2 แผนที่บ้านสันคะยอม หมู่ 1	67
3 แผนที่บ้านหลุก หมู่ 4	79
4 แผนที่บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18	85
5 แผนที่บ้านป่าดิงงาม หมู่ 3	90
6 ที่ตั้งหมู่บ้านในอดีต ก่อน พ.ศ. 2433	99
7 พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะการเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 2519	100
8 พื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ถึง ปัจจุบัน	101

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยสู่การพึ่งพาเศรษฐกิจโลก การพัฒนาระดับดังกล่าวทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการศึกษาโดยรวมของประเทศ โดยเฉพาะหลังจากที่มีการประกาศใช้นโยบายพัฒนาประเทศเริ่มจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความทันสมัย การพัฒนาสาขารูปโภคขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่รัฐใช้ผนึกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาระดับอำเภอ ต่อการแทรกซึมของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ที่มุ่งเน้นพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้ระบบการผลิตและระบบสังคมของประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง

สังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบทได้เผชิญกับภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์กลายเป็นรูปแบบหลักในสังคมชนบท ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น เน้นการใช้ทุน การจ้างแรงงาน และการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด นำมาซึ่งการขยายตัวของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานและระบบขนส่งที่ทันสมัย เพื่อการกระจายผลผลิตทั้งตลาดภายในและตลาดโลก ทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ทั้งในการผลิตและการกระจายผลผลิต จากการผลิตแบบครัวเรือนไปสู่การผลิตขนาดใหญ่ เช่น การผลิตทางการเกษตรจาก “ระบบพออยู่พอกิน” เป็น “ระบบผลิตเพื่อขาย” เพื่อความอยู่รอด ชาวนาต้องเผชิญกับการล้มลุกคลุกคลานจากการเข้าไปสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ ชาวนาที่มีทรัพยากรจำกัด และขาดเงินทุนในการนำมาใช้ในการผลิต เลือกที่จะขายแรงงานในภาคอุตสาหกรรมซึ่งกลายเป็นทางออกอย่างหนึ่งให้กับคนชนบทที่สามารถจะนำมาซึ่งรายได้เพื่อจับจ่ายใช้สอยในครัวเรือน ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใหญ่หลวง ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนวิธีการดำรงชีพในการทำมาหากิน เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น แต่ก็หาได้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้เหมือนกันหมดไม่ ทั้งนี้เพราะภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรธรรมชาติ ความสามารถเฉพาะตัว โอกาสของการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนเงื่อนไขทางโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่แต่ละชุมชนเผชิญอยู่

ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับชุมชนชนบทอื่น ๆ ในสังคมไทย การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมลำพูน ทำให้ประชากรในท้องถิ่นซึ่งมีอาชีพดั้งเดิมในการทำเกษตรกรรมเปลี่ยนอาชีพมารับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเยาวชนในวัยแรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่ในชุมชนหันไปรับจ้างในโรงงานต่าง ๆ ในนิคมอุตสาหกรรมซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก เพราะมีรายได้ที่แน่นอน ทำให้ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติของเยาวชนในชนบท ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงไป โดยเปลี่ยนวิถีชีวิต จากวิถีชีวิตเกษตรกรรม ไปสู่วิถีชีวิตแบบเมือง การเปลี่ยนแปลงชุมชน มีทั้งที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ มีความเจริญก้าวหน้า แต่บางครั้งก็เกิดปัญหาขึ้น เช่น การรับเอาเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความทันสมัยและความสะดวกสบาย ทำให้คนในชุมชนต้องยากจนลง กลายเป็นคนมีหนี้สิน เห็นแก่ตัว เกิดการแก่งแย่งกัน ความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเริ่มลดลงและหายไป ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย จากสภาพเศรษฐกิจที่สร้างค่านิยมทางวัตถุเป็นหลัก ได้เปลี่ยนวิถีคิดและความเชื่อของเยาวชน และเมื่อเกิดปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้เยาวชนปรับตัวไม่ทันกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เยาวชนประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสม เช่น การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย เพื่อที่จะตอบสนองความทันสมัยและความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้เกิดปัญหา ด้านสังคมตามมาในท้ายที่สุด

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้คนในท้องถิ่นลำพูนเริ่มวิตกกังวลกับปัญหาและห่วงใยสถานการณ์อนาคตของบุตรหลานว่า ยุคนี้เยาวชนได้แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะของความเสื่อมทราม ทำลายศีลธรรม และจริยธรรมอย่างรุนแรง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้สังคมนั้นปรับเปลี่ยนไปได้อย่างรวดเร็ว จนยากที่จะต้านทาน หรือห้ามเยาวชนมิให้ไหลไปตามกระแสของยุคโลกาภิวัตน์ที่มีทั้งผลดีและผลเสียได้ เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบ ที่ผ่านทางสื่อในด้านต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต และที่กำลังเป็นที่นิยมกันมากในหมู่เยาวชน ก็คือ คลิปวิดีโอ ที่ผ่านการส่งต่อกันทางมือถือ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมของเยาวชนเหล่านี้ที่ได้แสดงออกมามีให้เห็นกันนั้นนับเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ผู้คนในชุมชนได้รู้แล้วว่า ปัจจุบันสถานการณ์ของเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่ไปเข้าร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านในโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานิเวศน์ โครงการวิจัยมีกิจกรรมค่ายคืนธรรมชาติสู่ลุ่มน้ำสาร ที่จัดขึ้น ณ วัดเส้าหิน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในวันที่ 24 เมษายน 2549 และกิจกรรมค่ายพัฒนา

ศักยภาพผู้นำเยาวชนลำนํ้าสาร จัดขึ้น ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชิงคอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการร่วมทำกิจกรรมทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้ไปพบกับเยาวชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการที่จะฟื้นฟูลำนํ้าแม่สารร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน เช่น ในการประชุมสัญจรตามหมู่บ้านริมลำนํ้าสาร ซึ่งเด็ก ๆ ได้ทำการทดสอบเพื่อวัดคุณภาพน้ำในลำนํ้าสาร โดยการวัดความเร็วของกระแสน้ำ วัดความขุ่นใส วัดอุณหภูมิ และค้นหาสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ เพื่อนำมาเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพน้ำ ขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่ตกงพุดคุยกันเพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของลำนํ้าสาร ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ว่าในอดีตมีที่มาที่ไปอย่างไร แล้วนำมาสรุปผลจากกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชน ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน ก็ได้มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงเรื่องราวในอดีต การเปลี่ยนแปลงของลำนํ้าสาร เรื่องของประวัติศาสตร์หมู่บ้าน รวมไปถึงถึงการเปลี่ยนแปลงชุมชน การปรับเปลี่ยนต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่า การที่เยาวชนได้แสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกมาทั้งในทางลบและทางบวกนั้น อาจมีผลมาจากพื้นที่ของการแสดงออกที่แตกต่างกัน บางส่วนมีพฤติกรรมที่ถูกมองว่าเป็นปัญหา ในขณะที่ยังมีเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งที่เลือกกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่นเดียวกับเยาวชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก ที่ได้มีการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมโครงการวิจัย รวมถึงความสนใจของเยาวชน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจกลุ่มเยาวชนใน 5 หมู่บ้าน ของตำบลป่าสัก ที่ชุมชนเกษตรกำลังเปลี่ยนแปลงไป เพราะว่าโรงเรียนนิคมอุตสาหกรรมลำพูน ได้จัดตั้งขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ทั้งด้านวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาต่าง ๆ ตลอดจน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอดีตและ ปัจจุบัน เพื่อให้พวกเขาได้ศึกษา ได้ทบทวนตัวเอง เก็บข้อมูลของตัวเอง ได้เรียนรู้ ได้รู้จักตนเองมากขึ้น รู้ว่าปัจจุบันมีวิถีชีวิตอย่างไร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชนนั้น มีผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเยาวชนอย่างไร เพื่อที่สามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น และหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในปัจจุบันต่อไป

หากเยาวชนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เยาวชนน่าจะปรับตัวได้ดีขึ้น จึงมีข้อสงสัยว่า จะทำให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ในชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ได้อย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีเข้ามามีผลในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และสามารถนำแนวทางที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงานร่วมกับเยาวชนในงานวิจัยต่อ ๆ ไป

โจทย์ของการวิจัย

จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน ในพื้นที่ ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์ย่อย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์หมู่บ้าน การทำกิจกรรมของเยาวชนในตำบลป่าสัก ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อฝึกทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการบันทึกข้อมูลของกลุ่มเยาวชน
3. เพื่อสร้างความตระหนักและสนับสนุนให้เยาวชนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้
4. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. มิติวิจัย (เกิดองค์ความรู้)

1.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

1.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. มิติพัฒนา

2.1 เกิดกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้นำ และกลุ่มผู้อาวุโสที่ได้มาร่วมแลกเปลี่ยนกัน

2.2 เยาวชนมีความกล้าแสดงออกทั้งด้านความคิดและการปฏิบัติในทางที่เหมาะสม

2.3 ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการส่งเสริมเยาวชนมากขึ้น

ขอบเขตในการศึกษา

1. **ขอบเขตด้านประชากร** การเลือกประชากรในการศึกษานั้น ได้เลือกประชากรทั้งชายและหญิง ที่เป็นกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้อาวุโส และผู้นำชุมชน ที่เข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมและอาศัยอยู่ในชุมชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2. **ขอบเขตด้านพื้นที่** พื้นที่สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ คือ 5 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม หมู่ 4 บ้านหลุก หมู่ 6 บ้านสันป่าสัก และหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งทั้ง 5 หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เพื่อเลือกพื้นที่ในการศึกษาดังนี้

2.1 เป็นหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ในเรื่องของการรวมกลุ่มของเยาวชน มีผลงาน และสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน

2.2 เป็นหมู่บ้านที่มีความตื่นตัวที่จะหนุนให้เยาวชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของตนเอง และชุมชน เช่น มีโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” และโครงการวิจัยเรื่อง ฐานข้อมูลการทำนา เป็นต้น

2.3 เป็นหมู่บ้านที่หลากหลายอาชีพ ทั้งทำการเกษตร ทั้งค้าขาย และเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรม

หมู่บ้าน	เยาวชน (คน)	ผู้นำชุมชน (คน)	ผู้อาวุโส (คน)	รวม
หมู่ 1 บ้านสันคะยอม	20	3	5	28
หมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม	10	3	5	15
หมู่ 4 บ้านหลุก	20	3	5	28
หมู่ 6 บ้านสันป่าสัก	10	3	5	18
หมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร	20	3	5	28
รวม	80	15	20	117

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนนั้น สามารถแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ได้ดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน

- 3.1.1 กระบวนการเลือกพื้นที่เป้าหมาย
 - 3.1.2 กระบวนการทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1.3 กระบวนการค้นหาเยาวชนที่สนใจอยากจะเรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ชุมชน และอยากจะเข้าร่วมกิจกรรม
 - 3.1.4 กระบวนการรวมกลุ่มเยาวชนที่สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม
 - 3.1.5 แนวทางและกระบวนการจัดค่ายเวทีสัญจร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อสรุปปัญหา และหาแนวทางการปรับตัว
 - 3.1.6 กระบวนการวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน
 - 3.1.7 กระบวนการเก็บข้อมูลของเยาวชน โดยใช้แบบสอบถามที่ร่วมกันออกแบบขึ้น
 - 3.1.8 กระบวนการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และสรุปข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และอุปสรรค
 - 3.1.9 กระบวนการสรุปผลงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- 3.2 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

นิยามศัพท์

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการที่ทำให้สมาชิกของกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่มีผลให้สมาชิกในกลุ่มเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งในเรื่องของการทำให้เยาวชนได้รู้จักตัวเองมากขึ้น รู้จักการเปลี่ยนแปลงชุมชน รู้ถึงปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงชุมชนรวมไปถึงการหาแนวทางในการปรับตัวและแก้ไขปัญหาให้ได้

ทีมวิจัยเยาวชน หมายถึง แกนนำเยาวชนทั้งหญิงและชายที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยในโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ 3 บ้านป่าตึงงาม หมู่ 4 บ้านหลุก หมู่ 6 บ้านสันป่าสัก และหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การเปลี่ยนแปลงชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตำบลป่าสักจากชุมชนเกษตรกรรม เป็นชุมชนที่มีทั้งเกษตรกรรม บริการ และอุตสาหกรรม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และการปกครองซึ่งมาจากเหตุ / ปัจจัยที่หลากหลาย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของเยาวชน ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชนหรือสมาชิกชุมชน มาร่วมกันดำเนินการในกระบวนการวิจัย โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยน แก้ปัญหา การกำหนดแผนงานใหม่ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม ซึ่งมีความหลากหลายตามความเกี่ยวข้องของกิจกรรมที่จะทำ

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดกระบวนการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการศึกษาการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชน ตำบล ป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัด ลำพูน

1. ทุนวิจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชน
 - สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
 - สำนักงานภาค
2. นักวิจัย
 - เป็นผู้จัดเงื่อนไขการเรียนรู้ร่วมกับเยาวชน
3. ผู้นำที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ของเยาวชน
 - ผู้ใหญ่บ้าน
 - สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.)
 - ผู้อาวุโส
 - ผู้ปกครอง
4. เยาวชนที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและที่เข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร
 - ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มเยาวชน
 - ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่มเยาวชน
 - ความตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน
 - ความสนใจของทีมวิจัยเยาวชน
5. การฝึกหัดของเยาวชนจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน
 - รูปแบบการจัดกิจกรรม
 - ความต่อเนื่องของกิจกรรม
6. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่รวบรวมจากเวทีสัญจร ซึ่งเยาวชนใช้ประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง
 - ความเชี่ยวชาญและความหลากหลายของวิทยากร
 - การออกแบบเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน
 - สถานการณ์ภายในชุมชน

กระบวนการศึกษาการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชน ตำบล ป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัด ลำพูน

1. การลงพื้นที่ตามสังเกตการณ์ในกิจกรรมของเยาวชน ต.ป่าสัก
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร
 - 2.1. การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย
 - 2.2. การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
 - 2.3. การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยจัดเวทีสัญจร
 - การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน
 - การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจรแต่ละหมู่บ้าน
 - 2.4. การประมวลผลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก
 - 2.5. การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ
3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

ผลที่ได้รับ

1. มิตินิเวศ (องค์ความรู้)
 - 1.1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ในชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้นี้ได้แก่นักวิชาการ และนักพัฒนา ที่ทำงานด้านเยาวชน รวมถึงตัวเยาวชน
 - 1.2. องค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ในชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้นี้ได้แก่นักวิชาการ และนักพัฒนา ที่ทำงานด้านเยาวชน รวมถึงตัวเยาวชน
2. มิตินักพัฒนา
 - 2.1. เกิดกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน และกลุ่มผู้อาวุโส ที่ตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนใน 5 หมู่บ้านของตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
 - 2.2. เยาวชนมีความกล้าแสดงออกทั้งด้านแนวคิดและการปรับตัวให้เหมาะสมกับวิถีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
 - 2.3. ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ตระหนักและเห็นความสำคัญในการส่งเสริมเยาวชนมากขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี

โครงการวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ที่เน้นกระบวนการที่มีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย และผู้ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ต้นทาง ระหว่างทาง และสิ้นสุดโครงการวิจัย โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

2.1 แนวคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research “PAR”)

สิทธิชัย (2546) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research “PAR”) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่น่าจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนา หรือแก้ปัญหาของคนที่อยู่กับปัญหาในบริบทชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย ฝ่ายแรก คือ ชาวบ้าน อันประกอบด้วย แกนนำ กลุ่มผู้อยู่กับปัญหา ฝ่ายที่สอง นักพัฒนาที่มีภารกิจในชุมชน ทั้งที่มาจากหน่วยของรัฐ หน่วยงานพัฒนาเอกชน หรือจากองค์กรศาสนา การกุศลต่าง ๆ ฝ่ายที่สาม นักวิชาการที่เป็นนักวิจัย ผู้ต้องการแสวงหาคำตอบแบบใหม่ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีกระบวนการที่เฉพาะเจาะจง (Specific Paradigm) กับปัญหาหนึ่ง และเชื่อว่า เป้าหมายคือ การแก้ไข ปัญหาและการพัฒนาใหม่หรือปรับปรุงข้อค้นพบ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งมีวิธีการวิจัย และจริยธรรมทางการวิจัยที่เหมาะสม ทั้งสามฝ่ายร่วมใช้กระบวนการ PAR เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถในการวิเคราะห์ และจัดการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้อยู่กับปัญหาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ศุภศักดิ์ (2551) การวิจัยแบบ Action Research (AR) ซึ่งประกอบด้วยวงรอบการปฏิบัติการ 4 ขั้น คือ Plan – Do – Check – Act ซึ่งดัดแปลงจากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของ Wadsworth (1998) ดังภาพข้างล่าง

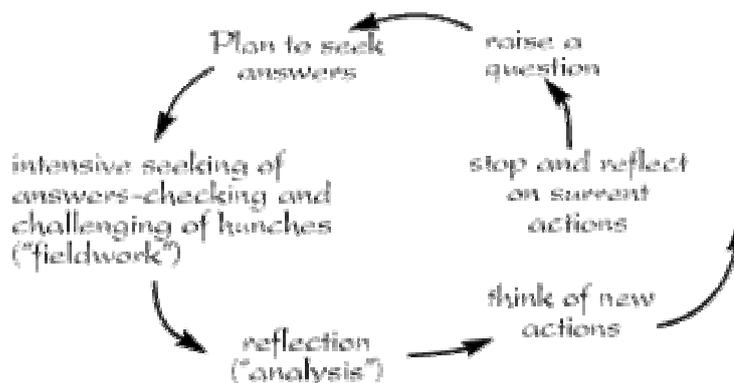

Fig. A Simple Research Process

Source: Yoland Wadsworth (1998) What is Participatory Action Research
<http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/ari/p-ywadsworth98.html>

- Plan** คือการวางแผนปฏิบัติการ (กิจกรรม) เพื่อรวบรวมข้อมูล นำมาตอบโจทย์ที่ตั้งไว้
- Do** คือการลงมือทำกิจกรรมจริง เพื่อรวบรวมข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณ (ตัวเลข) และเชิงคุณภาพ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาวิจัย
- Check** คือการวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมา ว่านำไปสู่คำตอบวิจัยหรือไม่ ได้ผลลัพธ์ที่น่าพอใจแล้วหรือยัง หรือว่าต้องมีการปฏิบัติการเพิ่มเติม
- Act** คือกระบวนการปรับเปลี่ยนแผนงาน เพื่อดำเนินการในวงรอบการปฏิบัติการถัดไป ถ้าหากวงรอบการปฏิบัติการแรก ยังให้ผลลัพธ์ไม่เป็นที่พอใจ หรือยังตอบ โจทย์ไม่ได้ จะเห็นว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการ จะดำเนินไปหลายวงรอบ โดยข้อมูลในวงรอบแรก จะเป็น feedback ให้เกิดการวางแผนการปฏิบัติการใหม่ที่ดีขึ้นในวงรอบถัดไป วงรอบการปฏิบัติการสุดท้าย คือวงรอบที่โจทย์วิจัยได้รับคำตอบที่เป็นที่พอใจของนักวิจัยหรือแหล่งทุนแล้ว นั่นคือปัญหาได้รับการแก้ไข ไปพร้อมๆ กับการสิ้นสุดของกระบวนการวิจัย
- อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยบางเรื่อง วงรอบการวิจัยอาจจะต้องหยุดลงก่อนที่จะได้คำตอบที่พอใจ เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา หรือข้อจำกัดด้านงบประมาณ งานวิจัยที่จะต้องหยุดลงเพราะข้อจำกัดเหล่านี้ ควรจะได้รับการสนับสนุน ให้ดำเนินการต่อ มิเช่นนั้น เท่ากับว่า งานวิจัยยังดำเนินไปไม่ถึงเป้าหมายที่ต้องการ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Concept of Participation)

นิคม (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการพัฒนาใด ๆ ก็ตามหากประชาชนมีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของและลงมือดำเนินกิจกรรมด้วยตัวเองแล้ว กิจกรรมนั้นก็มีความสำเร็จและดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าหาก

ประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจในกระบวนการอย่างทอ่งแท้ สามารถมองเห็นและคาดหวังไว้ในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองครอบครัวและชุมชน ทั้งยังได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ จนเกิดตระหนักในปัญหาของตนเองและค้นหาทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนเกิดการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ภูมิธรรม (2527) ได้สรุปไว้ว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้น หมายถึง

1. ต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ไขปัญหาของตนเอง องค์กรจากภายนอกเป็นเพียงตัวกระตุ้นหรือเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น

2. กิจกรรมการพัฒนาจะต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน

3. ต่อปัญหาบางลักษณะ ระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัดทำให้ไม่ชัดเจนต่อปัญหาหรือแก้ไขปัญหาอย่างไม่ถูกจุด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องครอบคลุมถึงการกระจายและการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาการรับรู้และขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของประชาชนด้วย

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (stake holder) ในโครงการวิจัยนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก ที่จะมีส่วนร่วมต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำหมู่บ้าน ปรานซ์ชุมชน ผู้อาวุโส ผู้ปกครองและเยาวชน รวมไปถึงคนในชุมชน กลุ่มคนเหล่านี้มีส่วนได้เสีย มากบ้างน้อยบ้างต่อความสำเร็จในการตอบโจทยวิจัย จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัยคั้งนี้ โดยอาจอยู่ในฐานะผู้ร่วมวิจัยและ/หรือผู้ให้ข้อมูล

ดังนั้นในระหว่างการดำเนินกิจกรรม จะเน้นให้คนที่อยู่กับปัญหาในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนใน ด้าน ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการ ดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีการค้นหา และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับบุคคลต่างๆ เหล่านี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลที่ไปวิเคราะห์หาคำตอบของ โจทยวิจัยแต่ละข้อที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมที่ดำเนินการกับกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง อาจมีทั้ง ข้อมูลเชิงปริมาณ (เป็นตัวเลขที่วัดได้ นับได้ เช่นจำนวนคนที่เข้าร่วมประชุม จำนวนครั้งที่ลงพื้นที่ ฯลฯ) หรือข้อมูลเชิงคุณภาพที่ไม่เป็นตัวเลข

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ของคนเราเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา นับตั้งแต่เกิดจนตาย ในการดำรงชีวิตประจำวัน คนเราต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม หรือต้องควบคุมสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพ

ของตน จึงมีความจำเป็นที่แต่ละคนจะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอและได้รับความรู้จากหลาย ๆ ทาง แต่ละคนมีความเพิ่มพูนความเฉลียวฉลาดของตน จากการมีประสบการณ์ในชีวิตและจะมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาที่จะต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

ฟิลิปป์ คูมส์ (อ้างใน อุ่นตา, 2523) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ไม่ว่าที่ไหน เมื่อไหร่ หรือวิธีการใด เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สืบเนื่องติดต่อกันตลอดชีวิตตั้งแต่วัยทารกถึงวัยชรา โดยอาศัยวิธีการและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ กัน โดยทั่วไปแล้วมนุษย์มีแหล่งที่เกิดจากการเรียนรู้จำแนกได้เป็น 3 แหล่ง คือ

1. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เป็นการเรียนรู้เป็นธรรมชาติที่สุด เรียกว่า เป็นการเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับสะสม ความรู้ ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว การทำงาน การเล่น การศึกษาแบบนี้ไม่มีการจัดระบบและไม่มีแบบแผนตายตัว

2. การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มีสถาบันการศึกษารับผิดชอบจัดระบบการศึกษาโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้โดยจัดระบบการแบ่งของอายุนักเรียน กำหนดพื้นฐานความรู้จากการจัดชั้นตอน เป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา มีการได้วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ปริญญาแก่ผู้สำเร็จ การวัดและประเมินผล ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ผ่านจะทำให้ผ่านจะเป็นระบบมีมาตรฐานเดียวกัน

3. การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนอาจดำเนินการโดยแยกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ๆ ของสถาบันหรือสถาบันที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของการดำรงชีวิตได้สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ (2538) ซึ่งก็ได้กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ การเรียนรู้เพื่อตัวเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกันและกันเพื่อการดำรงชีวิต โดยธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป มักเรียนรู้เมื่ออยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ โดยจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของมนุษย์เอง ถ้าเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีความสามารถในการตีความและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์

และประมวลลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์

มัลคอล์ม โนลส์ (อ้างใน ชูเกียรติ, 2534) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า เป็นการเรียนรู้จากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวเอง ที่จะเป็นผู้สามารถกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ประสบการณ์ที่ตนเองได้สั่งสมมาตลอดชีวิต คือ ทรัพยากรสำคัญการเรียนรู้ก็เนื่องมาจากได้ผ่านระดับขั้นของการพัฒนาในระดับต้น ๆ มาแล้วทำให้ผู้ใหญ่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้มาเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้

นันทวดี (2542) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ เจตคติ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ หรือจะเป็นในอนาคตเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม เทคโนโลยี องค์ความรู้ เศรษฐกิจ การเมือง และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ย่อมแสดงได้ว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นจึงเรียกว่า “กระบวนการเรียนรู้” ดังที่กล่าวว่า “ไม่มีใครเรียนจบ” และการเรียนรู้นั้นเกิดได้หลายวิธี

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ กระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง และพึ่งพาตนเองได้ เช่นเดียวกับกลุ่มเยาวชนที่ตำบลป่าสักที่ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ในด้านที่พวกเขาสนใจ เพื่อที่จะได้ทบทวนตัวเอง เรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ชุมชน เพื่อที่จะหาแนวทางในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

บทที่ 3

กิจกรรม กระบวนการและ การรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ความพยายามที่จะศึกษาทำความเข้าใจชุมชนกลุ่มเยาวชนและวิธีการปรับตัวของเยาวชนในชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อและความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ที่ส่งผลทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เพื่อที่จะหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในชุมชน ตลอดจนศึกษาถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์เพื่อทำความเข้าใจแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรว่า เยาวชนจะสามารถรู้จักตัวเอง เรียนรู้ชุมชน เรียนรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเป็นจริงต่อภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชน

การศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. แหล่งข้อมูล
2. กำหนดพื้นที่ศึกษาและประชากรศึกษา
3. การสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. เก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีดำเนินการวิจัย
5. ตรวจสอบข้อมูล
6. วิเคราะห์ข้อมูล

1. แหล่งข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประเภทของแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาจากเอกสารวิชาการ แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลหมู่บ้าน จปฐ. บันทึกการประชุมของหมู่บ้าน และข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สามารถนำมาสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ได้

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการจัดเวทีเยาวชนสัญจรไปแต่ละหมู่บ้าน การสนทนากลุ่ม การประชุมประจำเดือน เป็นต้น รวมไปถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การ

สัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้ให้ข้อมูลดังนี้ ปราชญ์ชุมชน ผู้อาวุโส ผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ทางราชการระดับตำบล ผู้ปกครองของเยาวชน อดีตกลุ่มหนุ่มสาว เจ้าอาวาสวัด พี่เลี้ยงนักวิจัยจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2. กำหนดพื้นที่ศึกษาและประชากรศึกษา

2.1. พื้นที่ศึกษา การเลือกพื้นที่ในการทำวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ

2.1.1. เป็นหมู่บ้านที่มีประสพการณ์ในเรื่องของการรวมกลุ่มของเยาวชน มีผลงาน และสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน

2.1.2. เป็นหมู่บ้านที่มีความตื่นตัวที่จะหนุนให้เยาวชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของตนเอง และชุมชน เช่น มีโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สานอย่างมีส่วนร่วม” และโครงการวิจัยเรื่อง ฐานข้อมูลการทำนา เป็นต้น

2.1.3. เป็นหมู่บ้านที่หลากหลายอาชีพ ทั้งทำการเกษตร ทั้งค้าขาย และเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะสามารถเห็นถึงความเป็นอยู่การดำเนินวิถีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เหตุผลที่เลือกกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากชุมชนซานเมืองเป็นดั่งบ่งชี้ได้ชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลง เช่น มีการคมนาคมที่สะดวก มีโรงงานอุตสาหกรรมในหมู่บ้านหรือในหมู่ใกล้เคียง ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ชุมชนสูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุน และเกิดบ้านจัดสรรขึ้นในหมู่บ้าน เพราะชุมชนที่อยู่ตรงกลางระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท ซึ่งในอดีตชุมชนซานเมืองก็เคยอยู่ในสภาพชุมชนชนบทมาก่อน สำหรับพื้นที่ที่เข้าเกณฑ์ดังกล่าว คือ 5 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม หมู่ 4 บ้านหลุก หมู่ 6 บ้านสันป่าสัก และหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2.2. ประชากร ผู้วิจัยได้ทำการเลือกประชากรเป้าหมายทั้งชายและหญิงที่เป็นกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้อาวุโส และผู้นำชุมชน ที่เข้าร่วมกลุ่มในการทำกิจกรรมและอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่เพื่อศึกษาในครั้งนี้ นอกจากผู้วิจัยเป็นผู้เข้าไปศึกษาด้วยตัวเองแล้วยังได้ไปสอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและองค์กรพัฒนาอื่นๆ ที่มีบทบาทต่อการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนในชุมชน เพื่อเกิดความชัดเจนและแม่นยำตรงมากที่สุด

3. การสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ “วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ” (Action Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามที่ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคและวิธีการนำมาซึ่งข้อมูลดังนี้

3.1. การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง หรือแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ที่ใช้การตั้งคำถาม โดยมีเพียงคำถามที่นำไปสู่การพูดคุยสนทนาที่ดำเนินไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งให้ผู้สัมภาษณ์ไม่รู้สึกรู้สีกว่ากำลังถูกสัมภาษณ์ และไม่รู้สึกรู้สีก้ออัดลำบากใจในการสนทนาแต่ละครั้ง ทั้งนี้การพูดคุยกับบุคคลเป้าหมายหรือกลุ่มเป้าหมาย จะต้องพยายามให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองมากที่สุด ตามแนวคำถามหรือประเด็นที่ผู้วิจัยได้เตรียมหรือกำหนดมาไว้ล่วงหน้าตามขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาวิจัย ซึ่งการที่จะได้รับทราบข้อมูลที่เป็นจริงหรือถูกต้องนั้น ต้องสร้างความคุ้นเคยสนิทสนม เพื่อให้ผู้ถูกวิจัยเกิดความไว้วางใจ ดังนั้นการสัมภาษณ์จึงเป็นการพูดคุยที่ต้องปรับไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่สามารถกำหนดตายตัวได้ บางครั้งอาจสามารถเพิ่มประเด็นการถามได้ แต่บางครั้งต้องลดประเด็นในการถามลงแล้วแต่สถานการณ์ ซึ่งบางครั้งบุคคลเป้าหมายหรือกลุ่มเป้าหมายอาจจะพูดนอกประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องพยายามที่จะควบคุมประเด็นที่ต้องการให้ได้ ซึ่งบางครั้งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาบ้างในการดึงประเด็นกลับมาหรือจะต้องสัมภาษณ์หลายครั้ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตลอดเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2. การสังเกต ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ควบคู่ไปขณะทำการสัมภาษณ์บุคคลเป้าหมาย และกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเข้าร่วมประชุมของกลุ่มเยาวชน การร่วมกิจกรรมเวทีเยาวชน สัจจร กิจกรรมในชุมชน การสนทนากลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย การไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านที่บ้าน ร้านค้า วัด ซึ่งการสังเกตนี้ผู้ถูกสังเกตจะไม่ทราบว่าถูกสังเกตอยู่ ซึ่งได้มีการบันทึกกระบวนการไปพร้อม ๆ กัน เพื่อเป็นการค้นหาข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลไปในตัว

3.3. การสนทนา (Dialogue) และอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) วิธีนี้ผู้วิจัยได้ใช้กับกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้อาวุโส โดยการจัดเวทีเยาวชนสัจจรไปตามหมู่บ้านเป้าหมาย โดยจะใช้ผู้อาวุโสที่มีความรู้ในเรื่องบริบท ประวัติศาสตร์ชุมชน ประมาณ 4-5 คน เพื่อมาเป็นคนถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนที่เข้าร่วมในเวทีได้ซักถามในประเด็นต่าง ๆ โดยกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนประเด็นที่จะสนทนาหรือซักถามกันนั้นจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน บริบทชุมชน การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การแต่งกาย ภาษา การจับสว การคมนาคม วัฒนธรรมประเพณี การละเล่นของเล่น

การศึกษา เป็นต้น ซึ่งประเด็นที่จะสนทนาหรือซักถามในแต่ละหมู่บ้านจะเป็นประเด็นเดียวกันหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบริบทของหมู่บ้าน ความรู้พื้นฐานและประสบการณ์ของกลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มเยาวชนที่ร่วมเรียนรู้ด้วยกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการอภิปรายกลุ่มย่อย มาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ให้เยาวชนจัดกันเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะมีผู้อาวุโส 1 คน เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้สนทนาและซักถามในประเด็นต่าง ๆ ครบแล้ว จะต้องส่งตัวแทนออกมาสรุปอภิปรายข้อมูลที่ได้ให้กับกลุ่มอื่น ๆ เพื่อที่จะเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันภายในกลุ่มด้วย ในการเลือกใช้วิธีการนี้ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และความคิดของคนหนึ่งก็ไปกระตุ้นความคิดของคนหนึ่งได้ อีกทั้งยังเป็นการย่นระยะเวลาในการสัมภาษณ์ และเป็นการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลไปพร้อม ๆ กันด้วย

3.4. การสำรวจ และการสอบถามข้อมูล วิธีการนี้ผู้วิจัยจะใช้การสำรวจและการตรวจสอบ หากเห็นว่า ข้อมูลบางส่วนขาดหายไป โดยการสำรวจสภาพความเป็นจริงของชุมชนในเรื่องครัวเรือน จำนวนประชากร สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน แผนที่หมู่บ้าน กิจกรรมของหมู่บ้าน ส่วนการสอบถามข้อมูลผู้วิจัยจะสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นบุคคลที่ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ในเรื่องประวัติชุมชน เหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่ผ่านมา โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มบุคคลที่ชาวบ้านต่างให้การยอมรับ นับถือ และเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลที่เที่ยงตรงเป็นจริง

3.5. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่สามารถใช้ในการรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.5.1. ตัวผู้วิจัย เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่เข้าไปในชุมชนเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่จะศึกษาจากทัศนคติของคนในชุมชน โดยการปรับตัวให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมของชุมชนและแสดงให้เห็นบทบาทของผู้ที่แสวงหาความรู้จากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้ชีวิตในการกิน การแต่งตัว ความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างจากชาวบ้านมากนัก และเข้าร่วมพิธีกรรมประเพณี กิจกรรมของชุมชนตลอดระยะเวลาที่เข้าไปศึกษาในหมู่บ้าน สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนแบบญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดไว้วางใจ แล้วรับฟังข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการแสดงออกซึ่งความจริงใจ ความเคารพในความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา คือ ภูมิปัญญาวิจิตร หรือแสดงภูมิความรู้ในสิ่งที่คนในชุมชนพูด แต่ใช้วิธีซักถามเพิ่มเติมอย่างกระตือรือร้น และแสดงความคิดเห็นเท่าที่จำเป็นในการสร้างบรรยากาศในการสนทนา

3.5.2. การจัดเวทีสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ชุมชน เหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น สิ่งๆ ที่เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ การปรับตัวของชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการวิเคราะห์ชุมชน รวมถึงการวางแผนการดำเนินงาน กิจกรรมของกลุ่มเยาวชน โดย

ใช้กระบวนการในการจัดเวทีสัญจรเพื่อระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนสองรุ่น คือ ผู้อาวุโสกับเยาวชน

3.5.3. สื่อทางวิทยุชุมชน ผู้วิจัยได้อาศัยสื่อในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตาม ขั้นตอนต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้มาจากชุมชน ย้อนกลับคืนสู่ชุมชน โดยเยาวชนใน ชุมชนเองและสื่อยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้เยาวชนมีการตื่นตัวในการรวมกลุ่มและยังเป็นการสร้าง กระบวนการเรียนรู้อีกแบบหนึ่งให้กับเยาวชน โดยการจัดอบรมนักจัดรายการวิทยุการรุ่นเยาว์ เพื่อให้ เยาวชนสามารถเป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชนได้ และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความรู้ ความสามารถให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ ซึ่งมีช่วงรายการที่ชื่อว่า “เยาวชนศึกษา” เวลา 18.00 - 19.00 น. ที่วิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน FM 90.25 MH ณ อาคารเอนกประสงค์บ้านวัดสันป่า สัก หมู่ที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

3.5.4. การจดบันทึก เพื่อป้องกันการลืม และความคลาดเคลื่อนของข้อมูลในการเก็บ ข้อมูลในแต่ละวัน ทั้งนี้การจดบันทึกข้อมูลยังช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนการเก็บข้อมูลขั้นต่อไป

3.5.5. การบันทึกเสียง ใช้ในการบันทึกขณะที่มีการประชุม การจัดกิจกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องบันทึกเสียง ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเที่ยงตรง ซึ่งการ บันทึกเสียงนี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการลงไปจัดกิจกรรมให้เยาวชน และเก็บข้อมูลในชุมชนทุกครั้ง

3.5.6. กล้องวีดิทัศน์ และกล้องถ่ายรูป โดยใช้ในการบันทึกภาพและเสียงบุคคล ภาพ ปรากฏการณ์ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการวิจัย

เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจผู้วิจัยได้แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นรายกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	วิธีการรวบรวมข้อมูล
การลงพื้นที่เก็บข้อมูลต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> - การสังเกตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ - เป็นรายบุคคล - เครื่องมือจดบันทึก 	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสนทนา - การสังเกต
การทำความเข้าใจกับชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - แผนที่ทางความคิด (Mind Map) - เครื่องบันทึกเสียง - การจดบันทึก - เอกสารแนะนำโครงการฯ - จดหมายขอความอนุเคราะห์ - โทรศัพท์มือถือ 	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสนทนา - การสังเกต
ค้นหาทีมเยาวชน	<ul style="list-style-type: none"> - โทรศัพท์มือถือ - เอกสารแนะนำโครงการฯ - สมุดรับสมัครทีมวิจัยเยาวชน - กระจายบู๊ฟ - เครื่องเขียน - การประชุม - เด็กคิงเด็ก - การประชาสัมพันธ์จากผู้นำชุมชน โดยผ่านเสียงตามสาย - กล้องถ่ายรูป - เครื่องบันทึกเสียง - พบเด็กโดยบังเอิญ (นื่องเฟิร์ส) 	<ul style="list-style-type: none"> - บันทึกภาพ - บันทึกเสียง - การสนทนา - การจดบันทึก - สื่อสารทางโทรศัพท์ เช่น การโทรนัดหมายล่วงหน้า การโทรเตือนก่อนลงพื้นที่ - การให้คำปรึกษาแก่เยาวชนทั้งเรื่องของการเรียน การคบเพื่อน เรื่องครอบครัว และเรื่องความรัก

ตารางที่ 2 แสดงเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (ต่อ)

กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	วิธีการรวบรวมข้อมูล
การสร้าง กระบวนการเรียนรู้ ของเยาวชนต่อวิถีการ เปลี่ยนแปลงชุมชน เกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดเวทีสัญจรในพื้นที่เป้าหมาย - สันทนาการและเกมส์ต่าง ๆ - เครื่องฉาย LCD - VCD เรื่องลำน้ำสาร - กระบวนการสุนทรียสนทนา (เพื่อนพัก ตระหนักรู้) 	<ul style="list-style-type: none"> - แผนที่ทางความคิด - เสียงสะท้อนจากคนทั้ง 2 รุ่น คือทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ในชุมชนที่มีต่อกิจกรรม - การนำเสนองานของ เยาวชน
การติดตามผลงาน และการประเมินผล	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดเวทีสรุปการทำงานกระบวนการ AAR - การสนทนากลุ่ม - การประชุมกลุ่มย่อย 	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์ - การสนทนา - การสังเกต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน
และวิธีการ ดังนี้

4.1. ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับทำการศึกษาและ
เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ รายงาน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้
วิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน การปรับตัว ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4.2. ผู้วิจัยเริ่มเข้าไปศึกษาชุมชน โดยผ่านการเรียนในกระบวนการศึกษาชุมชน ของ ผศ.
ดร. อวรรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ซึ่งมีการลงพื้นที่ไปศึกษาชุมชนจริง ๆ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเข้า
ร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านในโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่
สารอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุน
วิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานิเวศน์ พ่อหลวงอุทัย
พิงคะสัน และแม่หลวงภักจินดา ดังกาฟ้า ในการเข้าร่วมเวทีครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้พบกับบุคคลจาก
หลาย ๆ หน่วยงาน เช่น กรมชลประทาน องค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน
ชาวบ้าน เป็นต้น การลงพื้นที่ครั้งแรกนี้ทำให้ผู้วิจัยรู้ว่า ถ้าต้องการที่จะศึกษาชุมชนนั้นจะเข้าไปขอ
ความอนุเคราะห์และความร่วมมือกับใครบ้าง ซึ่งผู้วิจัยมีความเข้าใจและตระหนักอยู่เสมอว่า การเข้า
ไปศึกษาชุมชนอย่างถูกต้อง การกำหนดบทบาทที่เหมาะสมของนักวิจัยที่อยู่ในชุมชน และการสร้าง

ความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยในขั้นต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนในการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้

4.2.1. สร้างความสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ความไว้วางใจของชาวบ้านต่อตัวผู้วิจัยเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำได้ ข้อมูลที่เจาะลึก ไม่บิดเบือนความจริง และน่าเชื่อถือมากที่สุด ผู้วิจัยเลือกที่จะสร้างความสัมพันธ์ โดยการสื่อสารกับชุมชนโดยผ่านทางผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส ผู้ปกครอง โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัย ได้เข้าไปแนะนำตัวขอความอนุเคราะห์ ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการมาศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบเป็นรายหมู่บ้าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้แนะนำรายละเอียดพื้นที่และให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่พอสมควรทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็นแนวทางในการค้นหากลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้

4.2.2. การค้นหาแกนนำเยาวชน เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเข้าร่วมกิจกรรม การศึกษาครั้งนี้กลุ่มเป้าหมายหลักที่ทำการศึกษา คือ กลุ่มเยาวชนที่มีการรวมกลุ่ม รวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งที่ได้การจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ และกลุ่มที่มีอยู่ดั้งเดิม และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการในชุมชน โดยก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าไปทำการศึกษาระดับกลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้ทำการค้นหาข้อมูลของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วยว่ามีกลุ่มใดบ้าง ในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนหรือไม่ โดยเข้าไปสอบถามผู้นำหมู่บ้านดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงได้แนะนำและบอกชื่อบุคคลที่เป็นประธานของกลุ่มเยาวชน เบอร์โทรศัพท์ ตลอดจนที่อยู่ว่าอยู่บริเวณใดบ้าง จึงทำให้ผู้วิจัย มีความสะดวกในเรื่องการพบและนัดหมายประธานกลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อและนัดหมายกับประธานกลุ่มก่อนที่จะเข้าไปศึกษา เพื่อให้ประธานกลุ่มได้มีเวลาในการจัดหาข้อมูล และช่วงเวลาที่สะดวกในการให้ข้อมูล

4.2.3. การจัดกิจกรรมเวทีสัญจร เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้วิถีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตนเอง เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีสัญจร ซึ่งได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางกายภาพ บริบททางสังคมของชุมชนและข้อมูลมีเจาะตามประเด็นการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ข้อมูลจะได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ทั้งแบบที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมตลอดเวลาที่เข้าไปศึกษาชุมชน ซึ่งการจัดเวทีสัญจรในแต่ละครั้งผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนจะเตรียมประเด็นคำถามไป และเก็บข้อมูลต่างๆ ที่ได้นอกเหนือจากประเด็นคำถามไปด้วย ดังนั้นเมื่อได้ข้อมูลมาผู้วิจัยจึงได้เริ่มแยกแยะข้อมูลจากบันทึกของการจัดเวทีสัญจรในแต่ละครั้ง

เป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมเริ่มเขียนบริบทของชุมชนตามที่ได้รับข้อมูลและจากการจัดเวทีสัญจร

4.2.4. การเพิ่มเติมข้อมูล เมื่อเริ่มเข้าสู่ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้รวบรวมวิเคราะห์เชื่อมโยง สรุปข้อมูลเพื่อเขียนรายงาน ได้พบว่ายังขาดรายละเอียดข้อมูลบางส่วน จึงต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นระยะตลอดช่วงของการเขียนรายงานการวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลบางส่วนที่ยังขาดตกบกพร่องหรือตรวจสอบข้อมูลบางส่วน เพื่อให้ผลการวิจัยออกมาเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

5. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเยาวชน การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยต้องกระทำพร้อม ๆ กันกับที่เก็บข้อมูล เพราะการตรวจสอบข้อมูล ทำให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้นั้นเป็นความจริงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด จนแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นความจริงมากที่สุด

การรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดกิจกรรม หรือกระบวนการทางสังคม เช่น เวทีสัญจร ประชุมสนทนา ฯลฯ จากข้อมูลที่ได้มาก็จะนำมาตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำหมู่บ้าน ทั้ง กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส ปราชญ์ชุมชน พระ อดีตกลุ่มหนุ่มสาว ผู้ปกครองเยาวชน กลุ่มแกนนำเยาวชน ตลอดจนพี่เลี้ยงนักวิจัยจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยกตัวอย่างเช่น การสัมภาษณ์ผู้อาวุโสจากการจัดเวทีสัญจร จะเชิญผู้อาวุโสอย่างน้อย 5 ท่าน เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วนข้อมูลใดที่ขาดตกบกพร่องท่านก็จะช่วยกันเพิ่มเติม หลังจากที่ได้ข้อมูลจากเวทีแล้ว ก็จะสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน พระ หรือคนในชุมชนว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเพิ่มเติมเนื้อหาให้มีความสอดคล้องและมีความน่าเชื่อถือ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีสัญจร การประชุม การปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเชื่อมโยงกับแนวความคิด และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถอธิบายถึงขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ และอธิบายถึงปัจจัยเงื่อนไขของการเข้ามาร่วมเรียนรู้ของเยาวชน โดยใช้เรื่องราวของวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนมาเป็นตัวดำเนินให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล (Successive Approximation) ให้สามารถนำไปสู่

ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา หาแบบแผนภายใต้บริบท สังคม วัฒนธรรมที่ศึกษา และทำความเข้าใจกับความหลากหลายของข้อมูลที่ได้มา แยกแยะเงื่อนไข และปัจจัยเพื่ออธิบายสาเหตุที่เกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยโดยอาศัยวิธีการตีความ สรุปความ ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้พบประสบจากการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กระทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ ดำเนินการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าข้อมูลด้านใดยังขาดและต้องเก็บเพิ่มเติม ประเด็นในการศึกษา ครั้งนี้ เป็นเรื่องของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งผู้วิจัย จะต้องมองปรากฏการณ์จากอดีตมาเป็นลำดับ เพื่อจะได้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงหรือการปรับตัว ได้ชัดเจนแล้วนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ โดยใช้บริบทชุมชนเป็นฉากของปรากฏการณ์ มี องค์ประกอบ เหตุการณ์ เงื่อนไข และปัจจัยอะไรทั้งภายในภายนอกชุมชนที่เป็นตัวจุดครั้งหรือ ผลักดันให้เกิดปรากฏการณ์นั้น ๆ และเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นแนวคิดและเปลี่ยนแนวคิดให้เป็นแบบ แผนความสัมพันธ์ โดยการเชื่อมโยงตีความและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลทั้งหมด

โดยมีแผนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

<p>ช่วงที่ 2 ค้นหาทีมเยาวชน ค้นหาเยาวชนที่สนใจอยากจะเรียนรู้ตัวเอง เรียนรู้ชุมชน และอยากจะทำกิจกรรม</p> <p>โดย</p> <p>1 ขอความร่วมมือและชักชวนแกนนำเยาวชนที่มีอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน</p> <p>2 ขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านจาก การขอใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - นัดเจอแกนนำเยาวชนบ้านป่าดงงาม - นัดเจอแกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอม - นัดเจอแกนนำเยาวชนบ้านหลุก - นัดเจอแกนนำเยาวชนบ้านวัดต้นป่าสัก - นัดเจอแกนนำบ้านใหม่จตุจักร <p>ช่วงที่ 3 กิจกรรมวงที่สัญจรเรียนรู้ประวัติศาสตร์</p> <ul style="list-style-type: none"> - บ้านสันคะยอม - บ้านหลุก - บ้านใหม่จตุจักร - บ้านป่าดงงาม 	<p>กันยายน - ตุลาคม</p> <p>2549</p> <p>3 / 9 / 49</p> <p>17 / 9 / 49</p> <p>23 / 9 / 49</p> <p>24 / 9 / 49</p> <p>30 / 9 / 49</p> <p>ตุลาคม 49</p> <p>29 / 10 / 49</p> <p>19 / 11 / 49</p> <p>17 / 12 / 49</p> <p>04 / 02 / 50</p>	<p>- เพื่อค้นหาเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายที่สนใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย</p> <p>- เพื่อหนุนเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม</p> <p>- เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนในตำบลป่าสัก</p> <p>- เพื่อหนุนเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม</p>	<p>- เยาวชนในพื้นที่เป้าหมายให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยเยาวชน</p> <p>- เยาวชนได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์หมู่บ้าน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยในด้านต่างๆ</p> <p>- ชุมชนทราบความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของเยาวชนและ</p>
--	--	---	---

<p>-บ้านวัดต้นป่าสัก</p> <p>ช่วงที่ 4 กิจกรรมทบทวนกระบวนการ</p> <p>-เวทีประชุมแกนนำเยาวชนเพื่อสรุปการทำงานในระยะเวลาที่ 1 (6 เดือน) ณ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก</p> <p>กิจกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการ</p> <p>วันลอยกระทง</p> <p>-ประกวดเขียนเรียงความเกี่ยวกับวันลอยกระทง ณ หมู่ที่ 1 บ้านสันคชะยอม</p> <p>-ประกวดภาพวาดในประเพณีวันลอยกระทง</p> <p>-ประกวดหุ่นขี้ผึ้งนพมาส</p>	<p>- / - / -</p> <p>เดือนกุมภาพันธ์ 2550</p> <p>5 / 11 / 49</p>	<p>- เพื่อให้ชุมชนตระหนักและเห็นความสำคัญในการส่งเสริมเยาวชน</p> <p>- เพื่อสรุปปัญหา อุปสรรคในการจัดกิจกรรมเวทีดีใจจร</p> <p>- เพื่อสรุปเนื้อหาสาระจากการจัดเวทีดีใจจรในแต่ละหมู่บ้าน</p> <p>- เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงเทศกาลวันลอยกระทงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน</p> <p>- เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของเทศกาลวันลอยกระทง</p> <p>- เพื่อให้เยาวชนได้เข้าร่วมในวันลอยกระทง</p> <p>เทศกาลลอยกระทง</p>	<p>ชุมชน</p> <p>-เยาวชนสนใจเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ รอบตัว</p> <p>-ทราบปัญหาและอุปสรรคในการจัดกระบวนการของแม่ละเวที</p> <p>-ได้รวบรวมเนื้อหาสาระต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการหาการใช้ประโยชน์กับเยาวชนต่อไป</p> <p>-เยาวชนได้เรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลวันลอยกระทงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน</p> <p>-เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของเทศกาลวันลอยกระทง</p> <p>-เยาวชนได้เข้าร่วมในวันลอยกระทง</p>
---	---	--	---

ตารางแผนปฏิบัติการ ระยะที่ 2 (เดือนมีนาคม 2550 ถึง เดือนมิถุนายน 2551)

กิจกรรม	ระยะเวลา	วัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน
1. ประชุมสรุปบทเรียนการจัดเวทีสัญจรของแต่ละหมู่บ้าน	มี.ค. 50	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสรุปการดำเนินการจัดเวทีสัญจรของแต่ละหมู่บ้านเมื่อดำเนินการครบทั้ง 4 หมู่บ้าน - เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในการนำเสนอประเด็นที่เป็นปัญหาหรือเป็นประเด็นที่ทีมวิจัยเยาวชนสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ได้สรุปบทเรียนการดำเนินการจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน - ได้ประเด็นที่ทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านสนใจ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - บ้านต้นคะยอม ประเด็นการเล่าวิจัย - บ้านป่าติงงาม ประเด็นความเชื่อ - บ้านหลุก ประเด็นการจับสาว - บ้านใหม่จตุจักร ประเด็นการละเล่น
2. เวทีสรุปผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยในระแยะที่ 1 ของทั้ง 3 โครงการ	มี.ค. 50	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้แกนนำเยาวชนของทั้ง 3 โครงการได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัย - เพื่อสรุปผลการดำเนินงานของโครงการในระแยะที่ 1 และวางแผนการดำเนินงานของโครงการในระแยะที่ 2 	<ul style="list-style-type: none"> - แกนนำเยาวชนของทั้ง 3 โครงการได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการทำงานวิจัยข้ามโครงการ ชำนาญบ้าน ชำนาญตลาด - ได้แผนการดำเนินงานในระแยะที่ 2
3. จัดกิจกรรม “การเขียนโครงการวิจัย”	เม.ย. 50	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการวิจัย - เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนได้ฝึกเขียนโครงการวิจัย โดยใช้ประเด็นที่แต่ละหมู่บ้านสนใจมาฝึกเขียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทีมวิจัยเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการวิจัย - ได้โครงการวิจัยย่อยในแต่ละประเด็นที่ทีมวิจัยเยาวชนสนใจ

4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลและดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการในแต่ละประเด็นของแต่ละหมู่บ้าน	เม.ย. 50 – ก.พ. 51	เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการได้ฝึกทักษะในการเก็บข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ การตั้งคำถาม การเป็นคนจัดกระบวนการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการจัดบันทึกข้อมูลผ่านกิจกรรมต่าง ๆ	ทีมวิจัยเยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ และมีการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น
5. จัดอบรม “นักจัดรายการวิทยุชุมชนรุ่นเยาว์”	พ.ค. 50	- เพื่อให้เยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดรายการวิทยุชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกทักษะในการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การรวบรวม การวิเคราะห์ และการจัดบันทึกข้อมูลผ่านกิจกรรมต่าง ๆ	- เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องของการจัดรายการวิทยุชุมชนเพิ่มมากขึ้น เยาวชนมีความรู้ มีทักษะในการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การรวบรวม การวิเคราะห์ และการจัดบันทึกข้อมูลเพิ่มมากขึ้น
6. การฝึกปฏิบัติการการจัดวิทยุชุมชน	พ.ค.50 – ก.พ. 51	เพื่อรวบรวมข้อมูลของเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการวิจัย	ได้ทำเนียบเยาวชนที่เข้าร่วมในโครงการ
7. จัดทำแบบสำรวจข้อมูลเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ (ทำเนียบเยาวชนในโครงการ)	ส.ค. 50	- เพื่อสรุปและประเมินผลการจัดการวิทยุของเยาวชน - เพื่อหาแนวทางและรูปแบบในการจัดการรายการให้เหมาะสม	- ได้พบเรียนข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการจัดการวิทยุ - ได้แผนผังในการจัดการรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเยาวชน

<p>9. เวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำเสนอผลงานวิจัยที่ได้จากประเด็นปัญหาของแต่ละหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านในการลงไปถึงข้อมูลมาสรุปร่วมกัน</p>	<p>ส.ค. 50 – ก.ย. 50</p>	<p>- เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนได้มานำเสนอผลงานวิจัยของแต่ละหมู่บ้าน - เพื่อติดตามความก้าวหน้าในแต่ละประเด็นที่แต่ละหมู่บ้านไปศึกษา</p>	<p>เยาวชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานวิจัย</p>
<p>10. นำเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน (งานก้าวกล้าพลังพญาชุมชน)</p>	<p>ต.ค. 50</p>	<p>เพื่อให้เยาวชนได้สะสมประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกับเครือข่าย</p>	<p>เยาวชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ติดตามผลการดำเนินงาน</p>
<p>11. จัดกิจกรรม “งานวิจัยสัมพันธ์ 4 หมู่บ้าน”</p>	<p>พ.ย. 50</p>	<p>- เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนได้มาฝึกทักษะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดกิจกรรม - เพื่อเป็นการเติมเต็มกำลังใจให้ทีมวิจัยเยาวชน</p>	<p>เยาวชนนำความรู้และทักษะจากการจัดงานวิจัยสัมพันธ์ไปปรับใช้ในการทำงานในหมู่บ้านของตนเอง</p>
<p>12. สรุปงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการดำเนินงานตามโครงการ</p>	<p>ม.ค. 51</p>	<p>เพื่อสรุปงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการดำเนินงานตามโครงการ</p>	<p>- ประชุมทีมวิจัยเยาวชนเพื่อสรุปงานวิจัยและทบทวนกิจกรรมในการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา - ทีมวิจัยเยาวชนได้รับประสบการณ์ในการการทำงานวิจัย</p>

<p>13. ประชาสัมพันธ์ผลของการดำเนินงานวิจัยให้กับชุมชนรับทราบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไลน์ - บอร์ด - แผ่นพับ - เสียงตามสาย - วิทยุชุมชน 	<p>มี.ค.50 – มี.ย. 51</p>	<p>- เพื่อประชาสัมพันธ์ผลของการดำเนินงานวิจัยให้กับชาวบ้านในชุมชนที่ได้รับทราบความเคลื่อนไหวของโครงการวิจัย</p> <p>- เพื่อให้ชาวบ้านได้ศึกษาทักษะในการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การรวบรวม การวิเคราะห์ และการจัดบันทึกข้อมูลผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น นักจัดรายการวิทยุ</p>	<p>- ชาวบ้านในชุมชนรับทราบถึงผลของการดำเนินงานและสนใจที่จะเข้าร่วมส่วนร่วมในโครงการวิจัย</p> <p>- ชาวชนมีความรู้และมีทักษะในการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การรวบรวม การวิเคราะห์ และการจดบันทึกข้อมูลเพิ่มมากขึ้น</p>
<p>14. จัดเวทีสรุปการทำโครงการวิจัยซึ่งมีเยาวชนเข้าร่วมของทั้ง 3 โครงการ</p>	<p>20 เม.ย. 51</p>	<p>เพื่อสรุปการทำงานของ 3 โครงการ ประชาสัมพันธ์ การทำงานวิจัยของเยาวชนในพื้นที่ และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนและคนในพื้นที่เห็นประโยชน์ของการทำงานวิจัย</p>	<p>เยาวชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานวิจัย</p> <p>- ผู้นำชุมชน คนในพื้นที่ รวมทั้งผู้ปกครองได้ทราบถึงผลของการทำงานวิจัยของเยาวชน</p> <p>- เยาวชนมีการทำงานวิจัยต่อเนื่องไปในพื้นที่</p>

บทที่ 4

ผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของโครงการวิจัย โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดเวทีสนทนาสัญจร การสนทนากลุ่มย่อย การฝึกอบรม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการและการจดบันทึกต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. บริบททั่วไปของตำบลป่าสัก
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน
 - 2.1. การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย
 - 2.2. การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
 - 2.3. การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยจัดเวทีสัญจร
 - การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน
 - การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีแต่ละหมู่บ้าน
 - 2.4. การประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตำบลป่าสัก
 - 2.5. การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ
3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

1. บริบททั่วไปของตำบลป่าสัก

ตำบลป่าสัก ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบไปด้วย 18 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันคะยอม บ้านหนองบัว บ้านป่าตึงงาม บ้านหลุก บ้านหนองปลาช่อ บ้านสันป่าสัก บ้านน้ำพุ บ้านห้วยม้าโก้ง บ้านกอเปา บ้านหนองหลุม บ้านหนองท่า บ้านสันหลวง บ้านหนองซิว บ้านหนองไซ บ้านน้ำบ่อเหลือง บ้านทรายทอง บ้านใหม่ และบ้านใหม่จตุจักร

ตำบลป่าสักนั้นแต่เดิมเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกต้นสักและมีป่าสักอยู่จำนวนมาก คนสมัยโบราณจึงได้ตั้งชื่อให้ตำบลนี้ว่า ตำบลป่าสัก และเรียกติดปากกันนับแต่นั้นมา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2469 ได้มีการยุบตำบลป่าสักรวมกับตำบลเวียงของ โดยมีนายแก้ว กันทะวงศ์วาน เป็นกำนันและอยู่ในความปกครองของตำบลเวียงของมาประมาณ 3 ปี ภายหลังจากได้แยกออกมาเป็นตำบลป่าสักอีกครั้ง โดยมีกำนันชื่อ นายปัน สุทธิกุล ซึ่งเป็นกำนันคนแรกของตำบลป่าสัก การเข้ามาก่อตั้งถิ่นฐานของราษฎรในตำบลนี้ มาจากพื้นที่ใกล้เคียงพอจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพูดภาษาคำเมือง และกลุ่มพูดภาษาของ ได้แก่ หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 8, หมู่ที่ 14, หมู่ที่ 15, และหมู่ที่ 16 การตั้งบ้านเรือนจะเป็นแบบกระจุกใกล้ ๆ กัน

ตำบลป่าสักตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของ ที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ระยะทางห่างที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงของและตำบลบ้านกลาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเหมืองจี้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลศรีบัวบาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองหนาม

เส้นทางคมนาคม

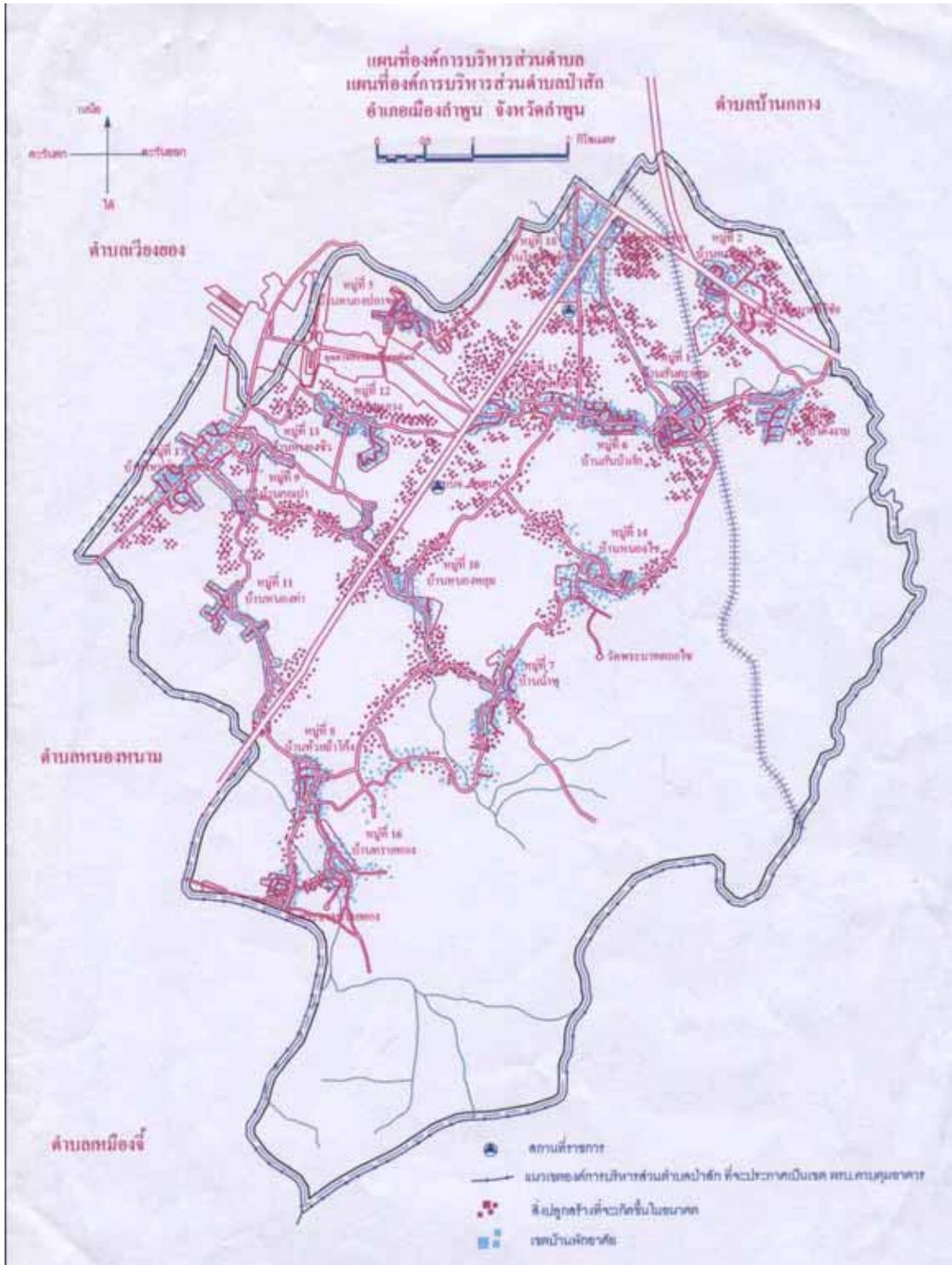
มีทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดและทางรถไฟผ่านแนวเขตตำบล มีถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน สามารถเดินทางได้สะดวก เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่

เส้นทางที่ 1 ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง ผ่านหมู่ที่ 2

เส้นทางที่ 2 ถนนเชื่อมต่อจากถนนซูเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง เข้าในเมืองลำพูน ระยะทาง 6 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 4

เส้นทางที่ 3 ถนนรอบเมืองดอยติ – ป่าซาง ระยะทาง 20 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 4, หมู่ที่ 8, หมู่ที่ 10, หมู่ที่ 11, หมู่ที่ 13, และ หมู่ที่ 15 ทางรถไฟ เส้นทางเชียงใหม่ – กรุงเทพฯ 3, 4, 6

แผนที่ 1 แผนที่ตำบลป้าสัก

จำนวนประชากรและครัวเรือน

มีจำนวนประชากรรวม 10,951 คน แยกเป็นชาย 5,321 คน หญิง 5,630 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 4,021 ครัวเรือน และได้แยกเป็น

1. เกษตรกร	1,328	ครัวเรือน หรือร้อยละ	33
2. รับจ้างทั่วไป	1,700	ครัวเรือน หรือร้อยละ	42
3. ค้าขาย	643	ครัวเรือน หรือร้อยละ	16
4. รับราชการ	350	ครัวเรือน หรือร้อยละ	9

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรและครัวเรือนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน		จำนวนประชากร		
		ทั้งหมด	เกษตรกร	ชาย	หญิง	รวม
1	สันคะยอม	267	159	422	492	914
2	หนองบัว	275	41	311	322	633
3	ป่าดิงงาม	97	54	119	115	234
4	บ้านหลุก	652	35	443	504	947
5	หนองปลาขอ	118	51	161	186	347
6	สันป่าสัก	353	163	552	598	1,150
7	น้ำพุ	234	76	356	377	733
8	ห้วยม้าโค้ง	207	87	269	315	584
9	กอเปา	165	85	282	310	592
10	หนองหลุม	157	20	240	241	481
11	หนองท่า	180	92	306	277	583
12	สันหลวง	107	47	146	168	314
13	หนองชีว	202	90	304	315	619
14	หนองไซ	217	85	344	333	677
15	น้ำบ่อเหลือง	275	33	223	223	446
16	ทรายทอง	156	93	256	264	520
17	บ้านใหม่ร่องเกลบ	182	109	328	316	644
18	ใหม่จตุจักร	177	8	259	274	533
รวม		4,021	1,328	5,321	5,630	10,951

ที่มา : เอกสารแนวทางการพัฒนาการเกษตรตำบลป่าสัก กรมส่งเสริม ปี 2547

การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหนึ่งของเกษตรกร ในอดีตเกษตรกรเลี้ยงวัว ควายไว้ไถนา เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ไว้บริโภคเป็นหลัก นอกจากการปลูกพืชคือข้าว หลังการเก็บเกี่ยว พื้นที่ว่างมีการปลูกพืชอื่นตาม จึงใช้เป็นแหล่งเลี้ยงโคได้ตลอดปี สัตว์เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในปัจจุบัน นับวันจะมีผู้เลี้ยงเพิ่มขึ้นคือ สุกร โดยมีสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรเชียงใหม่-ลำพูน ให้การสนับสนุนและส่งเสริม

สภาพการผลิต

การประกอบอาชีพของเกษตรกร ได้แก่ การทำนาปลูกข้าวในฤดูฝน การทำสวนลำไย มะม่วง ซึ่งเกษตรกรมีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์มายาวนาน มีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ สุกร และโคพื้นเมือง การเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรเลี้ยงกันไม่มากนัก ถึงแม้ในพื้นที่ตำบลนี้จะมีสระน้ำจำนวนมาก แต่จะใช้สำหรับเก็บน้ำเพื่อใช้ในการทำนา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีสถานีประมงน้ำจืดตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบล ในอนาคตคงมีการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นกันมากขึ้น ปัจจุบันมีผู้เลี้ยงปลากินพืช 22 ครัวเรือน พื้นที่ 6 ไร่ การทำการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำมากกว่า 1 กิจกรรม ซึ่งการทำการเกษตรในสมัยก่อนใช้แรงงานสัตว์ในการทำนา คือ วัว ควาย ไถนา ปัจจุบันได้ใช้รถไถนาเดินตามหรือรถแทรกเตอร์แทน เนื่องจากความสะดวกและความรวดเร็ว เพื่อพัฒนาการผลิตให้ได้ทั้งการผลิตและปริมาณ สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนี้ให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้กับกิจกรรมของตนเอง เช่น การใช้พันธุ์ดี การปฏิบัติดูแลรักษา การใช้สารเคมีให้ถูกต้องและปลอดภัย เป็นต้น

แหล่งน้ำที่สำคัญเพื่อการเกษตรในฤดูฝน

ตำบลแห่งป่าสักตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝน จะมีน้ำเพียงบางส่วนของพื้นที่ได้รับน้ำจากแหล่งอื่น ๆ เพิ่มเติมจากน้ำฝน ได้แก่

ลำน้ำแม่สาร ได้จากอ่างเก็บน้ำแม่สาร ตำบลศรีบัวบาน โดยจะมีการระบายน้ำไว้ในฤดูฝนเป็นช่วง ๆ เพื่อใช้ในพื้นที่ปลูกข้าวของหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 7 และ หมู่ที่ 14 รวมจำนวน 8 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ฤดูแล้งถ้าปริมาณน้ำในอ่างยังมีเหลืออีกมากก็อาจจะระบายน้ำให้บ้างเพื่อช่วยเกษตรกรที่มีสวนไม้ผลและพืชผักปลูกอยู่ตามแนวลำน้ำ พื้นที่รับน้ำจากแหล่งน้ำจำนวน 3,040 ไร่

น้ำแม่ทา แหล่งต้นน้ำจากคอยขุนทา อำเภอแม่ทา ไหลผ่านตำบลเหมืองจี้ และตำบลบ้านแป้น ในปีที่มีฝนตกมากและระดับน้ำในแม่น้ำสูงพอ จึงจะไหลเข้าสู่ลำเหมืองต่าง ๆ เริ่มที่หมู่ที่ 4 ต.หนองหนาม ผ่านหมู่ที่ 16 ต.ป่าสัก ไปที่หมู่ที่ 9, 10, 11, 12, 13 ปัจจุบันใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำนี้ได้น้อยลงไปเนื่องจาก ลำเหมืองต้นเงิน สภาพภูมิประเทศได้เปลี่ยนไป เส้นทางน้ำเดิมใช้การได้ไม่ดี พื้นที่รับน้ำ 1,000 ไร่

ลำห้วยไฟ แหล่งต้นน้ำจากป่าไม้และภูเขาทางทิศใต้ของตำบล ปีที่มีฝนตกสม่ำเสมอในฤดูฝน น้ำในลำห้วยจะมีต่อเนื่อง ใช้ในพื้นที่ปลูกข้าวของหมู่ที่ 8 , 7 และบางส่วนของหมู่ที่ 10 พื้นที่รับน้ำจากแหล่งนี้ประมาณ 800 ไร่

ศาสนา และพิธีกรรม

ประชากรในตำบลนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดจำนวน 16 แห่ง ชุมชนในคิด หมู่บ้านกับวัดมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญต่าง ๆ ตามเดือนประเพณีที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา อาทิ พิธีสู้ขวัญควาย การไหว้พระแม่โพสพ การสู้ขวัญข้าวและการतालข้าวใหม่ เป็นต้น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และประเพณีอีกหลาย ๆ อย่าง ตลอดจนพิธีกรรม เช่น การตั้งศาลพ่อบ้านของแต่ละหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าจะช่วยปกป้องรักษาหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาดลดลง เพราะคนรุ่นใหม่ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เด็กและเยาวชนจากบางครอบครัวที่ทำนา อาจจะมีโอกาสได้เรียนรู้บ้าง

การศึกษา

ในอดีตมีแต่เด็กผู้ชายที่ได้เรียนหนังสือ เพราะได้เป็นเด็กวัดและเมื่อจบป.4 ที่โรงเรียนวัดสันป่าสักก็บวชเป็นสามเณร และเรียนต่อที่โรงเรียนเมธีวุฒิกิจาร ส่วนเด็กผู้หญิงส่วนมากจะจบเพียง ป.4 และออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา และเมื่อมีโรงงานยาสูบและเทคนิคอุตสาหกรรมก็ย้ายไปอยู่ในโรงงาน ปัจจุบันการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ป.4 และ ป.6 และประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 การศึกษาของประชากรที่สูงกว่าภาคบังคับจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและมีความพร้อมในด้านเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นสำหรับสถานศึกษาในตำบล มีโรงเรียนประถมศึกษา 8 แห่งและโรงเรียนมัธยมศึกษา 2 แห่ง

1.1 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตำบลป่าสัก

ในอดีตตำบลป่าสักมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้คนในชุมชนมีวิถีการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าเพื่อการค้า มีการทำนาเป็นหลัก วิธีการทำนายังอาศัยแรงงานคน แรงงานสัตว์ ใช้เครื่องมือและวิธีการง่าย ๆ เป็นการผลิตแบบพึ่งตนเอง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา กระแสการผลิตแบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน สมาชิกในชุมชนเริ่มทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตลาดภายนอกมากขึ้น สินค้าที่ผลิตเปลี่ยนรูปแบบตามมาตรฐานที่กำหนดจากตลาดมากขึ้น การตลาดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน เปลี่ยนเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด เกิดขึ้นมากช่วง พ.ศ. 2530 – 2535 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนอันเนื่องมาจาก

มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมลำพูนขึ้นในตำบลบ้านกลางห่างจากตำบลป่าสัก 6 กิโลเมตร ชาวบ้านวัยแรงงานเริ่มไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในนิคมอุตสาหกรรมและเครือสหพัฒน์ในตำบลป่าสักเอง มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินอย่างแพร่หลาย เพื่อสร้างร้านอาหารสถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งหอพัก และบ้านจัดสรร เมื่อที่ดินมีราคาแพงชาวบ้านหลายครอบครัวที่มีที่นาที่สวน ต่างขายที่ดินทำกินดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มทำอาชีพเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกิน หรือที่มีไม่เพียงพอหากต้องการทำการเกษตรจึงขอเช่าจากนายทุนในราคาที่สูง จึงเป็นปัจจัยให้ชาวบ้านละทิ้งอาชีพทางการเกษตรไปสู่อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และเข้าสู่ภาคการบริการ จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างทางครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนในบ้านต่างมีภาระและบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของตนเองทำให้ความสำคัญในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลดความสำคัญลง

โดยเฉพาะพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งทั้งประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม หมู่ 4 บ้านหลุก หมู่ 6 บ้านสันป่าสัก และหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร เป็นหมู่บ้านที่หลากหลายอาชีพ ทั้งทำการเกษตร ทั้งค้าขาย และเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม มีการคมนาคมที่สะดวก ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ชุมชนสูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุน และเกิดบ้านจัดสรรขึ้นในหมู่บ้าน เพราะชาวมุขชนที่อยู่ตรงกลางระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท ซึ่งในอดีตชุมชนชนเมืองก็เคยอยู่ในสภาพชุมชนชนบทมาก่อน ซึ่งจะสามารถเห็นถึงความเป็นอยู่การดำเนินวิถีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 พัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก

1.2.1 กลุ่มหนุ่มสาวตำบลป่าสัก

การรวมตัวของกลุ่มหนุ่มสาวในอดีตนั้น เป็นการรวมตัวของกลุ่มหนุ่มสาวในวัย 15 ปีขึ้นไป มีการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวแน่นอน การปฏิบัติของสมาชิกจะทำตามข้อตกลงของกลุ่มเป็นครั้งคราวในช่วงที่ว่างจากงานทางการเกษตร ซึ่งเป็นงานหลักในครอบครัว โดยทางกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งในเรื่องของการเป็นแกนนำหลักสำคัญในการทำกิจกรรมที่เป็นงาน “หน้าหมู่บ้าน” ของชุมชน และเป็นกำลังสำคัญ หรือเรียกว่า “หัวเรี่ยวหัวแรง” ของชุมชนในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น หากมีงานวัด กลุ่มหนุ่มสาวจะมาร่วมประชุม ปรึกษาหาแนวทางปฏิบัติในการจัดงาน แบ่งหน้าที่กันทำ ส่วนกลุ่มผู้อาวุโสก็จะเป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2528 นิคมอุตสาหกรรมลำพูนได้มาตั้งโรงงานใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านและหนุ่มสาวเห็นว่าเป็นว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีจึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม รวมถึงโรงงานยาสูบและโรงงานในเครือสหพัฒน์ ที่ก่อตั้งตามกันมา

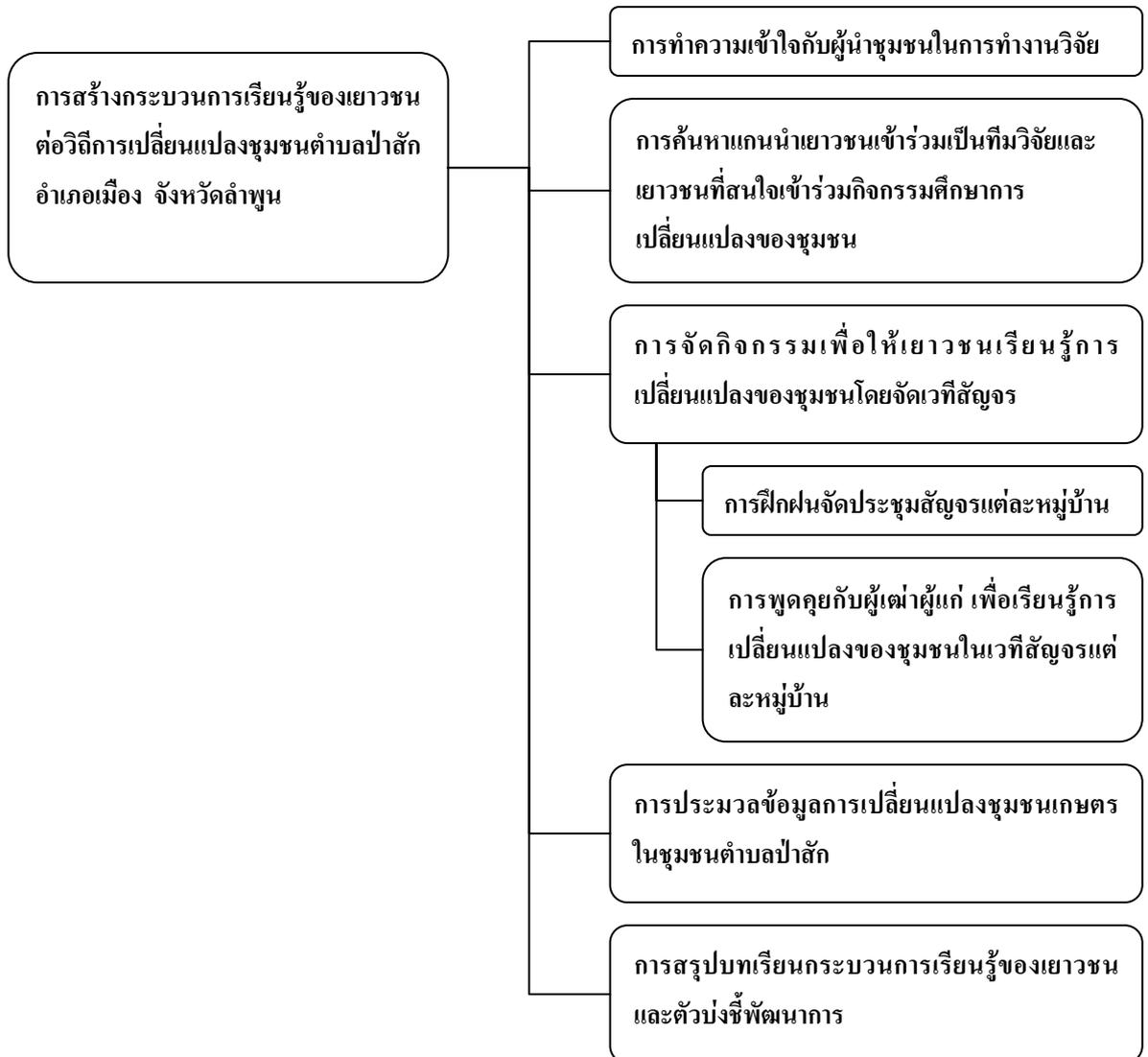
ตามลำดับ หนุ่มสาวบางคนแต่งงานมีครอบครัว มีภาระมากขึ้น จึงไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม ทำให้ระยะต่อมากลุ่มหนุ่มสาวค่อย ๆ ลดบทบาทการทำกิจกรรมของหมู่บ้านและสลายกลุ่มไป

1.2.2 สภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก

เมื่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในอดีต หรือที่เรียกกันว่า “กลุ่มหนุ่มสาว” ได้สลายตัวไป แต่องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนยังคงเล็งเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเยาวชนและพยายามที่จะตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นอีก จนเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2549 องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสัก ได้ดำเนินการจัดตั้ง สภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสักขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและระดมพลังเด็กและเยาวชนร่วมพัฒนาสังคมอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในทุกหมู่บ้านอย่างแท้จริง และเพื่อให้เป็นองค์กรกลางของเด็กและเยาวชนและเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกลุ่มเด็กและเยาวชนในระดับหมู่บ้าน จึงได้แต่งตั้งเด็กและเยาวชนเป็นคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนขึ้น โดยมี นายอาทิตย์ วันเวียง เป็นประธานกรรมการ แต่กลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสักก็ไม่คึกคักเหมือนกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต เพราะที่ปัจจุบันเยาวชนที่เข้ามารวมกลุ่มนั้นต่างมีภาระหน้าที่ในการศึกษา บางคนต้องไปศึกษาต่างจังหวัด เช่น ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ อีกทั้งการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนขององค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสักไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในปัจจุบัน

2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน

จากการดำเนินงาน โครงการ กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ศึกษาและลงพื้นที่เป้าหมาย ได้ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยการประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน และคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนในการลงพื้นที่ทำงานวิจัยได้ดังแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร

2.1 การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ความไว้วางใจของชุมชนต่อตัวผู้วิจัยเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึก ไม่บิดเบือนความจริง และน่าเชื่อถือมากที่สุด การสื่อสารกับชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยได้สื่อสารกับชุมชนที่เข้าไปศึกษา โดยผ่านทางผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัย ได้เข้าไปแนะนำตัวขอความอนุเคราะห์ ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการมาศึกษาวิจัยในเรื่องการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการ

เปลี่ยนแปลงชุมชน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย ให้กับผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นคนกลางในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครอง กลุ่มผู้ใหญ่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชน รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบ

การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นรายหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการดำเนินโครงการกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน และเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่ และประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยต้องเตรียมเอกสารแนะนำงานวิจัย และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำหมู่บ้านด้วย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 การประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม

บ้านสันคะยอม เป็นหมู่บ้านที่มีงานวิจัยและโครงการต่าง ๆ ทั้งจากบุคคลภายนอกและบุคคลในชุมชนมาทำการศึกษา ทำให้หมู่บ้านนี้มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อน ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2549 มีการจัดเวทีประชุมกลุ่มข่าวในโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก ในหมู่บ้านสันคะยอม ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมในเวทีนี้ด้วย ซึ่งกระบวนการในการจัดเวทีการประชุมครั้งนี้ ก่อนเริ่มประชุมผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องแนะนำตัวให้กับที่ประชุมทราบว่าตนเป็นใคร ดำรงตำแหน่งอะไร มาจากไหน ซึ่งการกระบวนการนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบกับนายวิทยา สมนาศักดิ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม ผู้วิจัยจึงได้แนะนำตัว รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจ เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำวิจัย และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อประชาสัมพันธ์ ให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ ภายใต้ งานวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อีกทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาวรณ์ โอกาสพัฒนกิจ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย เป็นคนในพื้นที่บ้านสันคะยอม เป็นคนที่ชุมชนให้การยอมรับนับถือ จึงเป็นการง่ายในการเข้าไปศึกษาวิจัยในพื้นที่นี้

ผลที่ได้รับ

ผู้ใหญ่บ้าน รับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้แนะนำบุคคลสำคัญ ๆ ที่มีบทบาทในด้านต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชน และให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็นแนวทางในการค้นหากลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตามในการประสานงานกับพ่อหลวงได้ถือโอกาสดำเนินการในการจัดเวทีประชุมกลุ่มข่าว จึงทำให้เวลากระชั้นชิดในการชี้แจงรายละเอียดพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ เป็นการลงพื้นที่อย่างเป็นทางการครั้งแรก ประสบการณ์ยังน้อย

ทำให้ผู้วิจัยประหม่า พุดผิดพุดถูก ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้ คือ เพื่อการสะดวกในการดำเนินการ ประสานงานครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรขออนามบัตรหรือเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ไว้ เพื่อการนัดหมาย ครั้งต่อไป

2.1.2 การประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านหลุก

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปพบ ผู้ใหญ่บ้านสำราญ เป็งมัยยา ที่บ้าน เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตั้งแต่ความเป็นมา ของโครงการ วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินกิจกรรมและผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ เป็นการแนะนำ ตัวผู้วิจัยเอง และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียง ตามสายเพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบ ในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่

ผลที่ได้รับ

ผู้ใหญ่บ้าน รับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้แนะนำชื่อแกนนำ เยาวชนในหมู่บ้าน ประธานอดีตกลุ่มหนุ่มสาว รายละเอียดของการรวมกลุ่มของเยาวชนในอดีต และให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็น แนวทางในการค้นหากลุ่มเป้าหมาย ไร่ก็ตาม ตัวผู้วิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ เลยมีปัญหาในเรื่อง การสื่อสาร เพราะภาษาที่พ่อหลวงใช้สื่อสารกับผู้วิจัย คือ ฟังภาษายอง ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกัน ในหมู่บ้าน ทำให้บางประโยคต้องสื่อสารกันหลายครั้งถึงจะเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และ เนื่องจากหมู่ที่ 4 บ้านหลุกนี้มีถนนสายลำพูน – ป่าซาง ตัดผ่านกลางหมู่บ้าน อีกทั้งยังอยู่ติดกับบ้าน ใหม่จตุจักรซึ่งเพิ่งแยกออกมาเป็นหมู่บ้าน ทำให้ผู้วิจัยหาทางไปบ้านผู้ใหญ่บ้านอยู่ประมาณหนึ่ง ชั่วโมง เนื่องจากว่าหลงทาง ฉะนั้นสิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ ในการลงพื้นที่ ผู้วิจัยควรมีพี่เลี้ยงในพื้นที่ หรือบุคคลที่สามารถฟัง พูด ภาษายองได้ เพื่อจะได้แก้ปัญหในเรื่องของการสื่อสาร และก่อนการ ลงพื้นที่แต่ละครั้งควรไปหาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เป้าหมาย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ พี่เลี้ยงที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน และหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการศึกษาแผนที่ หมู่บ้านจะได้ไม่หลงทาง

2.1.3 การประสานงานกำนันตำบลป่าสัก หมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงาม

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการ ประสานงานพ่อกำนันที่บ้านหลายครั้ง เพราะท่านไม่ค่อยอยู่บ้าน เนื่องจากว่าท่านมีภาระกิจหลาย อย่าง ผู้วิจัยจึงฝากหนังสือขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์และการลงพื้นที่พร้อมทั้งเอกสาร

แนะนำงานวิจัยไว้กับแม่บ้าน เพื่อสะดวกขึ้นเวลาเข้าประสานงานกับท่านในครั้งต่อไป เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2549 ผู้วิจัยนัดประชุมทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดิงงาม จึงได้เข้าไปขออนุญาตในการประชาสัมพันธ์โดยการผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้านอีกครั้ง แต่ท่านก็ติดภาระกิจ ไม่อยู่บ้าน จนกระทั่งวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดิงงามจะมีการจัดเวทีสัญจรในพื้นที่บ้านป่าดิงงาม ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปประสานงานกับท่านพ่อกำนันอีกครั้ง พบท่านกำลังล้างทำความสะอาดศาลาเอนกประสงค์ เพื่อจัดประชุมประจำเดือน ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปแนะนำตัว คำถามแรกที่พ่อกำนันถามผู้วิจัย คือ มีหนังสือทางราชการหรือไม่ จากหน่วยงานไหน ผู้วิจัยจึงถือโอกาสยื่นมอบหนังสือขอความอนุเคราะห์ท่านอีกครั้ง พร้อมทั้งแนะนำตัว รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำวิจัย และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อประชาสัมพันธ์ ให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ ภายใต้ งานวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับพ่อกำนันท่านได้กล่าวว่า “เคยมีนักศึกษาเข้ามาเก็บข้อมูลในการทำวิจัยในพื้นที่หลายคน พอได้ข้อมูลไปทำวิทยานิพนธ์ จบแล้วก็หายไป ชุมชน หรือชาวบ้านก็ไม่ได้อะไร” ผู้วิจัยจึงได้อธิบายและทำความเข้าใจกับพ่อกำนัน ถึงขั้นตอนการกระบวนการทำงานว่า ผู้วิจัยทำงานวิจัยในเชิงพัฒนา โดยอาศัยประเด็นปัญหาในพื้นที่เป็นตัวตั้ง จึงได้เกิดงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน” ขึ้น ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติจริงในการศึกษาในระดับปริญญาโท ดังนั้นกระบวนการวิจัยที่ใช้จึงเป็นการรวมกันของงานในสองลักษณะ ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างกันบ้างกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชิ้นอื่น ๆ แต่ท้ายสุดแล้วจุดประสงค์ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น ต้องการให้ชุมชนนั้นเข้มแข็ง มีศักยภาพสามารถรู้ถึงปัญหาและแก้ปัญหของตัวเองได้

ผลที่ได้รับ

เมื่อพ่อกำนันได้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานของผู้วิจัย ได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์อันดีของผู้วิจัยต่อชุมชน ท่านก็มีความเข้าใจในงานวิจัยมากขึ้น และให้ความร่วมมือ จากที่กล่าวมาแล้วว่าความไว้วางใจของชุมชนต่อตัวผู้วิจัยเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ทักษะคติในแง่ลบของคนในชุมชนต่องานวิจัย ความไม่เข้าใจ เพราะการสื่อสารที่เข้าไปไม่ถึงคนชุมชน (เกาะไม่ถูกที่คน) เพราะฉะนั้นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนเห็นถึงความจริงใจของผู้วิจัยนั้นก็มีความสำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการแสดงความจริงใจให้กับชุมชนได้เห็น โดยการนำทีมวิจัยเยาวชนในหมู่บ้านที่มาร่วมกันเตรียมงานเวทีสัญจร มาช่วยพ่อกำนันทำความสะอาด

เอนกประสงค์ เชื้อเค๊าอี้ จัดสถานที่การประชุม ช่วยบริการแจกน้ำในระหว่างการประชุม พร้อมทั้งร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน

2.1.4 การประสานงานผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ เป็นการลงพื้นที่ในบ้านสันป่าสักครั้งที่ 4 ของผู้วิจัย เพราะก่อนหน้านี้ผู้วิจัย กับ คุณกิตติศักดิ์ ปวนปันคำ ซึ่งลงไปทำงานวิจัยในพื้นที่ ได้ไปพบท่านที่บ้านแต่ไม่มีโอกาสได้พบ เลยตัดสินใจติดต่อกับท่านโดยผ่านทางโทรศัพท์มือถือและนัดวันพูดคุยเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจ และขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ประชาสัมพันธ์หาแกนนำเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรม ท่านก็นัดหมายให้มาพบแกนนำเยาวชนในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2549 นี้ ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน เวลา 15.00 น. ผู้วิจัย กับ คุณกิตติศักดิ์ ก็ไปรอตั้งแต่เวลา 14.00 น. จนเวลาล่วงเลยไปประมาณ 15.30 น. ก็ไม่พบกลุ่มเป้าหมาย จนกระทั่งมีลุงคนหนึ่ง (ไม่ทราบชื่อ) เข้ามาถามและได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านสันป่าสัก ว่า หมู่ 6 นั้นเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุดในตำบลป่าสัก ได้แยกเป็น 2 ส่วน คือ บ้านเหนือ กับบ้านใต้ ซึ่งทั้ง 2 นี้ ไม่ค่อยจะสามัคคีกัน เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านคนเก่าเป็นคนบ้านเหนือ แต่ผู้ใหญ่บ้านใหม่เป็นคนบ้านใต้ ทำให้ผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันมีข้อมูลในหมู่บ้านน้อย เพราะไม่ได้ข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้านเก่า เคยจะมีการแบ่งแยกหมู่บ้าน แต่เจ้าอาวาสวัดสันป่าสักนั้นขอไว้ และตัวผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันไม่ค่อยมีเวลาว่าง เพราะต้องทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าไม้ ทำให้ท่านไม่ค่อยอยู่บ้าน เมื่อเวลาประมาณ 16.00 น. พ่อหลวง ก็มาถึง ผู้วิจัยจึงได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์และลงพื้นที่ในการทำกิจกรรม และผู้วิจัยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในวันนี้ว่าทำไมเยาวชนไม่มา ซึ่งผู้ใหญ่บ้านบอกว่าจะประชาสัมพันธ์ให้อีกครั้ง

ผลที่ได้รับ

เนื่องจากบ้านสันป่าสักเป็นพื้นที่เป้าหมายหลัก ของงานวิจัยและโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มข่าว กลุ่มเยาวชน ทั้งที่เรียนรู้เรื่องการทำนา เรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงชุมชน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านเข้าใจและสนใจงานวิจัยมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน ท่านก็พยายามสละเวลามาร่วมทำกิจกรรมด้วย อย่างไรก็ตาม อุปสรรค การทำความเข้าใจและชี้แจงถึงการดำเนินงานวิจัยกับพ่อหลวงอาจจะไม่ชัดเจน และพ่อหลวงไม่ค่อยมีเวลา เพราะต้องทำธุรกิจของตัวเอง ฉะนั้นสิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ การเข้าหาชุมชนนั้นไม่จำเป็นต้องเข้าทางผู้ใหญ่บ้านเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยควรจะหาข้อมูลว่า บุคคลใดบ้างที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ ซึ่งอาจจะ เป็น พระสงฆ์ ผู้อาวุโส สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชนในด้านอื่น ๆ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งแกนนำเยาวชนเอง เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจะต้องเข้าไปประสานงานกับบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย

1.2.5 การประสานงานผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 18

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปพบผู้ใหญ่บ้านที่บ้าน เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำโครงการ กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินกิจกรรมและผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ เป็นการแนะนำตัวเอง และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ นอกจากนี้จะบอกเล่าถึงโครงการแล้ว ผู้วิจัยยังทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อบอกกล่าวให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้ทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ ภายใต้ โครงการกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ทั้งนี้ พ่อหลวงได้แนะนำให้รู้จักกับน้องเล็ก ซึ่งน้องเป็นประธานของกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก ซึ่งบ้านน้องจะอยู่ตรงข้ามกับบ้านพ่อหลวง ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปพบกับน้องเล็กที่บ้านและได้แลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน น้องเล็กได้ให้ข้อมูลว่าเมื่อก่อนกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสักเข้มแข็งมาก ทำงานร่วมกันอย่างสนุกสนาน แต่ด้วยปัจจุบันนี้แกนนำเหล่านั้นจะต้องออกไปจากพื้นที่ เช่น ต้องไปเรียนต่อในจังหวัดเชียงใหม่ บางคนก็ไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม บางคนก็แต่งงานมีครอบครัว ทำให้กลุ่มเยาวชนนี้ต้องสลายตัวไป จนถึงปัจจุบันนี้ ถ้ากล่าวถึงบทบาทของน้องเล็กที่อยู่ในหมู่บ้าน ปัจจุบันน้องก็ยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชนรุ่นน้องเสมอ เช่น งานต่าง ๆ ในหมู่บ้านน้องจะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ อาทิ งานวันเด็กก็จะใช้สถานที่บ้านน้องเป็นที่จัด เป็นผู้ดำเนินงาน งานกีฬา องค์การบริหารส่วนตำบล น้องเล็กจะเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญให้กับหมู่บ้าน เป็นต้น ผู้วิจัยเลยถือโอกาสนี้ให้น้องเล็กช่วยประสานงานกับน้องเยาวชนในหมู่บ้านให้

ผลที่ได้รับ

ผู้ใหญ่บ้าน รับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้พาไปแนะนำให้รู้จักกับประธานกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน รวมถึงรายละเอียดของการรวมกลุ่มของเยาวชนในอดีตและให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็นแนวทางในการค้นหาเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในหมู่บ้านยังไม่มีสถานที่ในการใช้จัดประชุม หรือ ศาลาเอนกประสงค์ เพราะเพิ่งแยกเป็นหมู่บ้านใหม่ ซึ่งแยกตัวมาจากบ้านหลุก เวลาจะนัดทีมวิจัยเยาวชน หรือจะจัดกิจกรรมก็ไม่มีสถานที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้สถานที่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการนัดเจอทีมวิจัยเยาวชนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีพื้นที่จำกัดในการทำกิจกรรม สิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ นอกจากผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว เป้าหมายสำคัญคือ ตัวเยาวชนที่มีพลังและศักยภาพซึ่งเป็นแกนนำของแต่ละหมู่บ้านก็เป็นอีกจุด

หนึ่งของการเข้าไปศึกษาในพื้นที่ เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจะต้องมองกวาดไปทุก ๆ จุดให้ทั่วว่าในแต่ละหมู่บ้านมีใครที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนบ้าง

2.2 การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

เนื่องจากผู้วิจัยได้มีโอกาสลงมาศึกษาพื้นที่จริงในการเรียกระดมวิชาการศึกษาชุมชนกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ทำให้ได้ร่วมกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ หลาย ๆ กิจกรรมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงอาศัยการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ทำความเข้าใจกับเยาวชนในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการลงพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการของผู้วิจัยจึงยึดที่ตัวเยาวชนเป็นหลัก โดยใช้แกนนำเยาวชนที่เคยทำกิจกรรมด้วยกันมาเป็นตัวกลางในการประสานงานกับเยาวชนในหมู่บ้าน อาศัยวิธีการเด็กดึงเด็กด้วยตนเอง โดยมีกำหนดการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมวิจัยเยาวชนทั้งสิ้น 5 หมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพบปะแกนนำเยาวชนและสมาชิกใหม่ที่แกนนำไปชวนมาร่วมทีมวิจัยได้ 2. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของงานวิจัยพร้อมชวนเยาวชนเข้าร่วมทีมวิจัย 3. เพื่อแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานแก่ทีมวิจัยเยาวชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

โทรศัพท์ประสานงานกับแกนนำเยาวชนที่ได้รู้จักกันเมื่อตอนเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วมของท่านพระมหานิเวศ เพื่อนัดพบแกนนำ และขอให้แกนนำเยาวชนช่วยประสานงานกับเยาวชนในหมู่บ้าน (เด็กดึงเด็ก) การโทรศัพท์ในการประสานงานนี้จะโทรศัพท์ไปนัดหมายก่อนที่จะลงพื้นที่ประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อให้แกนนำ ได้เตรียมตัวและไปชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรม และจะโทรศัพท์ติดต่ออีกครั้งเมื่อจะลงไปพบเยาวชนในหมู่บ้าน ซึ่งสถานที่และเวลานั้นเยาวชนจะเป็นคนกำหนดเอง ส่วนใหญ่จะเป็นที่วัด หรือสถานที่สำคัญ ๆ ในหมู่บ้าน เช่น ศาลาเอนกประสงค์ หรือลานกีฬาประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งจะมีประเด็นการพูดคุย คือ การทำความเข้าใจกันระหว่างผู้วิจัยกับเยาวชน พูดคุยเกี่ยวกับรายละเอียด วัตถุประสงค์ของโครงการ การชวนเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม และอยากให้เยาวชน ชวนเพื่อน ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรม การแบ่งภาระหน้าที่ให้กับเยาวชนแต่ละคน เพื่อให้ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ และการเตรียมแผนจัดกิจกรรมเวทีสัญจร

2.2.1 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3

บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3 เป็นการลงครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยประสานงานกับแกนนำเยาวชนได้แก่ น้องหนึ่ง น้องอิว ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนบ้านป่าดิงงาม ซึ่งได้

ร่วมทำกิจกรรมกับผู้วิจัย ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ซึ่งมีพระมหานิเวศเป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เพื่อนัดพบแกนนำทั้ง 4 คน และขอให้แกนนำทั้งหมดนี้ช่วยประสานงานกับเยาวชนในหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้การลงพื้นที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นัดพบแกนนำเยาวชน ณ ลานกีฬาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน เวลา 10.00 น. วันนี้มีแกนนำเยาวชนเข้าร่วม 3 คน จาก 4 คน คือ ส่วนอีกคนมาไม่ได้บอกว่าติดธุระที่บ้าน และมีสมาชิกใหม่เพิ่มมาอีก 3 คน สำหรับบ้านป่าดิงงามนี้ มีเยาวชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่มากนัก จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับน้องใหม่ ซึ่งเป็นอดีตประธานกลุ่มเยาวชนบ้านป่าดิงงาม ได้ข้อมูลว่า ในอดีตนั้นกลุ่มเยาวชนในบ้านป่าดิงงามนั้นมีความเข้มแข็งและมีความสามัคคี สามารถช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชน แต่ปัจจุบันนี้กลุ่มเยาวชนได้หายไป เพราะว่าบางคนต้องออกไปเรียนหนังสือที่ระดับสูงขึ้นไปต่างจังหวัด บางคนก็เข้าไปทำงานนิคมอุตสาหกรรม บ้างก็มีครอบครัวแล้ว และเยาวชนในหมู่บ้านก็มีช่วงอายุที่ห่างกันมาก ทำให้ไม่มีการสืบทอด จึงเป็นเหตุให้กลุ่มเยาวชนในบ้านป่าดิงงามหายไป อย่างไรก็ตาม การลงพื้นที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกับแกนนำเยาวชนซึ่งมีความสนใจร่วมเป็นทีมวิจัยทั้งหมด 6 คน ผู้วิจัยกับทีมเยาวชนจึงพากันไปพบพ่อกำนันที่บ้าน เพื่อให้ท่านประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ให้กับคนในชุมชนได้รับรู้ เมื่อพ่อกำนันประชาสัมพันธ์ ทำให้มีเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมทีมวิจัยเยาวชน

สถานการณ์ของเยาวชนบ้านป่าดิงงาม

เนื่องจากเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นผู้หญิง และผู้วิจัยเองก็เป็นผู้หญิงทำให้ความสนิทสนมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เยาวชนก็มีความเป็นกันเอง มีปัญหาที่มากพูดคุยกัน บางคนถึงกับโทรศัพท์มาหา โทรมาปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรัก ครอบครัว เป็นต้น จึงไม่แปลกนักที่เวลาทำกิจกรรมร่วมกันผู้วิจัยจะได้ยินเรื่องราวต่าง ๆ ที่น้องนำมาเล่าสู่กันฟัง (เล่าขำขึง) และผู้วิจัยเองก็พยายามที่จะให้คำปรึกษาบ้าง ๆ เท่าที่จะทำได้ อย่างกรณีของน้อง กอ (นามสมมุติ) น้องเป็นแกนนำเยาวชนของหมู่บ้านอยู่แล้ว ช่วงก่อนหน้านี้น้องก็ยังคงมาร่วมทำกิจกรรมตามปกติ แต่พักหลัง ๆ เริ่มหายไป ทราบจากเพื่อน ๆ ว่า ครอบครัวของน้องก็มีปัญหา พ่อ แม่ แยกกันอยู่ ตัวน้องกอได้อาศัยอยู่กับพ่อ พ่อน้องกอทำนาหว่านลูกสาวมาก ไม่อยากให้ออกจากบ้าน แต่ด้วยตัวน้องกอ กำลังอยู่ในวัยที่อยากรู้ อยากรู้อะไร เห็น จึงมีบ้างที่กลับบ้านค่ำ หรือ อาจจะแอบไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ บ้าง ถ้าวันไหนน้องทำผิด ซึ่งผู้วิจัยก็ไม่ทราบเรื่องจริงว่าน้องทำอะไร เช่น กลับบ้านช้า น้องจะโดนพ่อทำโทษ คุ้ยข้าวบางครั้งถึงขั้นตบตี เคยเอาเตารีดตบจนหัวเขียว หักชิมเบอร์โทรศัพท์ทิ้งบ้าง หลายครั้งที่น้องหนีไปนอนบ้านเพื่อน แล้วพ่อก็ไปตามกลับมาทุกครั้ง แต่ครั้งนี้น้องหนีออกจากบ้านไปอีก พ่อไปตามที่ไหนก็ไม่พบ เพื่อน ๆ ในหมู่บ้านก็ไม่ว่าน้องไปพักกับใคร น้องออกจากบ้านได้ 2 วันแล้ว พ่อน้องกอก็ออกไปตามหาลูกสาวทุกวัน ไม่พบลูกก็มากินเหล้า ร้องไห้ ปิดบ้านช่องเงียบอยู่คน

เดี่ยวชาวบ้านก็พากันสงสาร พอตีชาวบ้านพบน้องกอก็เลยเรียกให้น้องหยุดรถ และโทรเรียกพ่อไปหา พ่อก็บอกให้ลูกสาวกลับบ้าน แต่น้องกอก็บอกว่า ยังไม่อยากกลับบ้าน และขับรถไป ผู้วิจัยได้ฟังจึงโทรฯหาเพื่อนสนิทน้องกอ และได้พยายามติดต่อกับน้องกอ และบอกให้น้องกลับบ้าน แต่น้องบอกว่าตอนนี้สบายดี ไม่ต้องเป็นห่วง ยังสนุกอยู่ ยังไม่อยากกลับบ้านตอนนี้ เพราะมีคนบอกว่า ถ้าน้องกลับบ้าน พ่อจะฆ่าน้อง ผู้วิจัยจึงบอกว่า ไม่มีพ่อคนไหนฆ่าลูกของตนเองได้หรอก ตอนที่พูดท่านคงโกรธอยู่ น้องก็บอกว่า ไม่ต้องห่วงหรือกสบายใจเมื่อไหร่ก็จะกลับบ้านเอง แล้วน้องก็วางสายไป ผู้วิจัยได้เข้าไปคุยกับพ่อของน้องกอ บอกเล่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และหาทางให้น้องกอกลับบ้าน และปัจจุบันนี้น้องก็ได้กลับบ้านแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกก็ดีขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับผู้ปกครองก็ดีขึ้นเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- เยาวชนบางคนมีปัญหาจากครอบครัว ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม
- เยาวชนมีความสนใจดีมาก กล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- เยาวชนที่เป็นผู้หญิงจะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเยาวชนชาย
- เยาวชนส่วนใหญ่ติดเรียนพิเศษในช่วง วันเสาร์ – อาทิตย์
- เยาวชนหญิงกล้าแสดงออกในด้านความรู้สึกชัดเจน เช่น ตอนทำกิจกรรมอยู่ มีน้องผู้ชายขับรถจักรยานยนต์ผ่านมาก็พากันตะโกนแซว เป็นต้น
- ผู้ปกครองบางท่านยังไม่เข้าใจถึงกระบวนการวิจัย เพราะว่าการประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนยังไม่ทั่วถึงพอ แต่ส่วนใหญ่เน้นให้ความช่วยเหลือดี เช่น ตอนทำกิจกรรมก็มีผู้ใหญ่ใจดีที่บ้านอยู่ใกล้ ๆ กับที่เราทำกิจกรรม ก็เอาส้มโอใส่จานมาให้เด็ก ๆ กิน และมานั่งดูเด็ก ๆ ทำกิจกรรม

ตารางที่ 5 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 3 บ้านป่าติงงาม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อ เด่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	น.ส.กนกวรรณ	แห้ว	16	ปวช.2	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
2	น.ส.พัทธราภรณ์	เหมียว	17	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
3	นายธีรภัทร	ต๋อง	15	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
4	ค.ญ.ภิรมย์พร	อ้อม	12	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ดนตรีสากล,ภาษาอังกฤษ
5	ค.ญ.พัชรธิดา	ฝ้าย	13	ม.2	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ภาษาอังกฤษ
6	น.ส.หนึ่งฤทัย	หนึ่ง	15	ม.4	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	รับจ้าง	-
7	น.ส.เปรมกมล	อ๊ว	16	ม.5	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ภาษาญี่ปุ่น
8	น.ส.อัจฉรา	จ๊วย	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	-	วอลเลย์บอล
9	น.ส.อัจฉรา	นิว	15	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	-	ศิลปะป้องกันตัว

2.2.2 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 1

บ้านสันคะยอมนับเป็นหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมากที่สุดในตำบลป่าสักนี้ ผู้คนในชุมชนจึงคุ้นเคยกับการลงไปทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่สำหรับนักศึกษาทั้งหลาย เช่นในปัจจุบันนี้ บ้านสันคะยอมมีโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่กำลังดำเนินการ อยู่ทั้งหมด 5 โครงการ รวมทั้งโครงการของผู้วิจัย คือ โครงการกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เนื่องจากเยาวชนในบ้านสันคะยอมนั้นมีการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เยาวชนก็จะเข้ามามีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ ดังนั้นการค้นหาเยาวชนนั้นจึงไม่ค่อยมีอุปสรรคมากนัก และตัวเยาวชนเองก็มีศักยภาพ และมีความสนใจในการเข้าร่วมทำกิจกรรมในการทำวิจัยอยู่แล้ว เนื่องด้วยเยาวชนมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อนแล้ว คือ โครงการกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จากการที่บ้านสันคะยอมมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อน โครงการต่าง ๆ ได้เข้ามากระตุ้นให้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ขึ้น ดังนั้นการลงพื้นที่ในบ้านสันคะยอมจึงมีการลงพื้นที่พร้อมกันทั้ง 3 โครงการ เพื่อป้องกันการทับซ้อนของโครงการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในการค้นหาทีมวิจัยร่วมโดยใช้วิธีเดียวกับบ้านป่าดิงงาม คือ วิธีการเด็กดิ่งเด็ก โดยใช้แกนนำเป็นตัวกลางในการค้นหาเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งแกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมนั้นทำได้ดีมาก ได้มีการทำงานแบบเป็นขั้นตอน มีการประชุมวางแผนงานต่าง ๆ มีการแบ่งหน้าที่แบ่งงานกัน เช่น มีการไปหารายชื่อเด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาเขียนไว้ และไปชวนตามบ้าน จากนั้นจะมีการไปประชาสัมพันธ์โดยการประกาศเสียงตามสายภายในหมู่บ้านเพื่อเชิญชวนเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมทำกิจกรรม โดยแกนนำจะเป็นคนไปประกาศเอง

กิจกรรมแรกที่ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบแกนนำเยาวชนทั้งหมดของหมู่บ้าน คือ กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาลำน้ำแม่สาร ณ วัดแม่สารป่าขาม ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2549 เนื่องจากว่ากิจกรรมนี้เป็นการรวมตัวกันของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดลำพูน เพื่อกลับมาทำประโยชน์ให้กับถิ่นฐานบ้านเกิด บ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่นักศึกษาจะลงมาพัฒนาวัด เยาวชนในหมู่บ้านก็จะต้องมาร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากจะพัฒนาวัดแล้ว ยังมีการเดินรณรงค์เรื่องไข้เลือดออกไปตามบ้านเรือนในชุมชน โดยเยาวชนช่วยกันบรรจุทรายอะเบส และนำไปแจกจ่ายให้กับชุมชน ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ มีเยาวชนจากบ้านห้วยม้า ใกล้เคียงมาร่วมด้วย ซึ่งเยาวชนดังกล่าวมาศึกษาจาก

โครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เนื่องจากมีเยาวชนจากต่างพื้นที่มาร่วมกิจกรรมด้วย จึงมีขั้นตอนในการทำงานร่วมกัน ดังนี้

กิจกรรมภาคเช้า

1. ทำความรู้จักกันโดยการแนะนำตัวเป็นรายบุคคล และรายหมู่บ้าน
2. จัดแบ่งกลุ่มเพื่อให้มีทั้งสองหมู่บ้านมีสมาชิกอยู่ ทั้งหมด 4 กลุ่ม
3. เล่นเกมส์ “ฉันจำเธอได้” เพื่อให้เยาวชนได้ทำความรู้จักและสนิทกันมากขึ้น
4. สมาชิกแต่ละกลุ่มช่วยกันบรรจุทรายอะเบส เพื่อนำไปแจกให้กับชุมชน

กิจกรรมภาคบ่าย

พาแกนนำเด็กและเยาวชนจากทั้ง 2 หมู่บ้าน เข้าร่วมในดูงาน และแลกเปลี่ยนถึงการลง มาทำประโยชน์ให้กับชุมชน กับพี่ ๆ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ วัดแม่สารป่าขาม ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- แกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมบ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ในการทำงาน วิจัยเพราะมีงานวิจัยหลายๆ เรื่องเข้ามาทำในหมู่บ้าน เช่น โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการ พัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น

- เยาวชนมีการรวมตัวกันอยู่แล้ว ซึ่งแกนนำบ้านสันคะยอมส่วนมากจะเป็นผู้หญิง

- การประกาศเสียงตามสายเพื่อเชิญชวนเยาวชนรอบแรกไม่มีเยาวชนมา แกนนำจึงเปลี่ยน มาเป็นวิธี ประกาศเสียงตามสายโดยการประกาศ ชื่อ- นามสกุล พอเยาวชนได้ยินชื่อตัวเองก็รีบ มาร่วมกิจกรรม

- เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเด็กตั้งแต่ ป. 4 เด็กที่เล็กๆ ก็จะต้องและยากแก่การควบคุม เป็นอย่างมาก

- เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมใหม่นั้น ยังมีความเงินอายไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าพูด และ ยังมีการแบ่งแยกหมู่บ้านอยู่ ตอนที่ให้แนะนำตัวกับเยาวชนต่างหมู่บ้าน

ตารางที่ 6 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 1 บ้านต้นเคยอม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ช.สิทธิโชค สมณาถัก	เบนซ์	10	ป.5	เลาหจิตรวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
2	ด.ญ.รัตติกาล แก้วถัก	เอ	12	ป.6	เทศบาลตำบลป่ายางหนอง	รับจ้าง	รับจ้าง	กีฬา
3	ด.ช.ณัฐนนท์ งามเมืองตั้ง	อ้อม	10	ป.5	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
4	ด.ญ.ฉัตรสุดา ไชยคำ	เจ็ม	12	ม.1	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ดนตรีไทย
5	ด.ช.ชัชวาล มหายศ	พี	10	ป.5	วัดต้นป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
6	ด.ญ.พัชรี หมั่นแจ่ม	ติ่ม	10	ป.5	วัดต้นป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	วิ่ง
7	ด.ช.ชานันต์ ชุนถัก	อาม	13	ม.1	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	ก่อสร้าง	ค้าขาย	ดนตรีไทย
8	ด.ช.ณัฐพล สมนาศักดิ์	แพม	11	ป.6	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	ดนตรีไทย
9	ด.ญ.สุภาวดี สมณาถัก	เฟิร์น	11	ป.5	เลาหจิตรวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
10	ด.ญ.จิราภรณ์ ชุนถัก	นุ่น	10	ป.5	วัดต้นป่าสัก	-	รับจ้าง	ร้องเพลง
11	ด.ญ.ธัญลักษณ์ ราชถัก	นั้ม	13	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
12	ด.ญ.อรุวรรณ สุวรรณ	แอม	11	ป.6	วัดต้นป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	เต้น

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
13	ด.ญ.พัชรภรณ์ สือตัก	อาย	12	ป.6	ไบบูลย์ลำพูน	รับราชการ	รับราชการ	ดนตรี
14	ด.ญ.เกศินี คำนาคัก	น้ำ	12	ม.1	มงคลวิทยาลำพูน	รับจ้าง	ค้าขาย	นาฏศิลป์
15	ด.ญ.รพีพรรณ จำก่าง	นุ่น	14	ม.3	มงคลวิทยาลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วาดรูป
16	ด.ญ.อัจฉรา ต้นกลาง	ตาล	12	ม.1	จักรคำคณาทร ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	-
17	ด.ญ.อรพรรณ คำสาร	บี	14	ม.3	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	-	-
23	น.ส.ชไมพร พิงคะตัน	เมย์	15	ม.3	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ฟ้อนรำ
24	ด.ญ.สุปราณี นันทะศักดิ์	หม่วย	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	-	รับจ้าง	ฟ้อนรำ
25	ด.ญ.ทิวานันท์ งามเมืองตึง	ออม	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
26	ด.ช.เต็มศักดิ์ พิงคะตัน	หนุ่ย	14	ม.3	มงคลวิทยาลำพูน	เกษตรกร	เกษตรกร	เล่นกีฬา

2.2.3 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านหลุก หมู่ที่ 4

บ้านหลุก หมู่ที่ 4 การลงไปศึกษาในพื้นที่นี้ก็ได้ใช้วิธีการ เด็กดิ่งเด็ก เช่นเดียวกับหมู่อื่น ๆ โดยแกนนำเยาวชน คือ น้องเน บ้านหลุกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่เยาวชนในหมู่บ้านให้ความสนใจในการมาร่วมทำกิจกรรม ซึ่งวันแรกที่เราไปประสานงานกับน้องเนที่เป็นแกนนำเยาวชนว่า ผู้วิจัยจะลงไปบ้านหลุก ในวันที่ 19 กันยายน 2549 เพื่อเจอแกนนำและอยากให้ชวนเพื่อน ๆ เด็กเยาวชนคนอื่น ๆ ที่สนใจอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ปรากฏว่าวันแรกที่เจอกัน มีเยาวชนเข้ามาร่วมทำกิจกรรมตามโครงการทั้งหมดถึง 17 คน ซึ่งในการพูดคุยครั้งนี้ เยาวชนแต่ละคนต่างให้ความสนใจและอยากจะทำกิจกรรมด้วย ในการพูดคุยและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของโครงการ เยาวชนก็ต่างตั้งใจฟัง และสอบถามผู้วิจัยในเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำโครงการ

สำหรับการเตรียมสถานที่ในการพูดคุยกันนั้นค่อนข้างโกลาหลและวุ่นวาย เพราะว่า ทีมวิจัยนัดเจอกันที่ทำการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งมันแคบและไม่มีที่นั่งพอ ทีมวิจัยจึงตัดสินใจหาสถานที่ใหม่กัน จึงเข้ามาที่วัดแม่สารบ้านหลุก แต่พอดีว่า วันนี้ท่านเจ้าอาวาสไม่อยู่วัด ศาลาการเปรียญจึงเปิดไม่ได้ ผู้วิจัยและทีมเยาวชนได้พูดคุยกันที่บ้านใดทางขึ้นกุฏิท่านเจ้าอาวาสแทน ที่จริงแล้วผู้วิจัยไม่ได้ขอความอนุเคราะห์ในการใช้สถานที่จากทางวัดก่อนด้วย เพราะคิดว่าใช้ที่ทำการสาธารณสุขมูลฐานก็น่าจะเพียงพอ ซึ่งถือว่าเป็นการผิดพลาด เพราะว่าเราเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานที่สาธิตนั้นเราจะต้องแจ้งทราบให้กับเจ้าของสถานที่ทราบก่อน แต่พอดีวันนั้นท่านไม่อยู่วัดด้วย ทีมวิจัยไม่รู้จะไปขออนุญาตการใช้สถานที่จากใคร เลยใช้สถานที่นั้นอย่างพลະการ ซึ่งพอเราพูดคุยและชี้แจงวัตถุประสงค์รายละเอียดของโครงการ แบ่งบทบาทและหน้าที่ให้กับเยาวชนทุกคนใกล้เสร็จเรียบร้อยแล้ว พอดีท่านเจ้าอาวาสกลับมาที่วัด พอท่านเห็นพวกเราท่านก็ตกใจ และสงสัยว่าเยาวชนมาทำอะไรกัน ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสดำเนินชี้แจงถึงรายละเอียดของการทำงานวิจัยให้กับท่านฟัง และใช้โอกาสนี้ในการขอความอนุเคราะห์ท่านในการใช้สถานที่ในการนัดประชุมครั้งต่อไปด้วย ซึ่งในการสนทนากับท่านในวันนี้พอสรุปข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ท่าน พระมหานิรันดร์ นิรันดโร เจ้าอาวาสวัดแม่สารบ้านหลุก มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ถ้าเราจะมาทำกิจกรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะในเรื่องของการรับรู้ในกระบวนการที่วิถีของสิ่งต่าง ๆ ที่มันเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะที่เลือกทำกับเยาวชน ซึ่งจะเป็นการรวมกลุ่มเยาวชนให้กับหมู่บ้านด้วย เพราะท่านคิดที่จะรวมกลุ่มเยาวชนอยู่แล้ว แต่ท่านทำไม่ได้ สิ่งที่ท่านได้เห็นเยาวชนในวันนี้ท่านก็รู้สึกแปลกใจ และดีใจ พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ แต่ข้อสังเกตของท่าน คือ เยาวชนที่เข้ามาในวันนี้ยังเป็นเด็กบ้าน ๆ อยู่ กล่าวคือ ยังเรียนอยู่โรงเรียนแถว ๆ หมู่บ้าน นั่นก็คือ โรงเรียนบ้านวัดป่าสัก ยังเข้าไปไม่ถึงในเมือง ซึ่งถ้าเป็นเด็ก ๆ ที่ไปในเมืองแล้ว ยากที่จะเข้าไป

ถึงตัวพวกเขาได้ ซึ่งการที่ท่านกล่าวว่า 10 ปีที่ท่านไม่สามารถรวบรวมกลุ่มเยาวชนได้นั้น นับว่าเป็นปัญหาหลักของหมู่บ้าน โดยมีเงื่อนไขปัจจัย คือ

1. ในบ้านหลุคนั้นไม่มีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เด็กก็เลยกระจัดกระจายไปเรียนหมู่บ้านอื่น ๆ ไปเรียนโรงเรียนวัดสันป่าสักบ้าง เข้าไปเรียนในตัวเมืองลำพูนบ้าง ทางวัดบ้านหลุกจึงไม่ค่อยมีบทบาทกับเยาวชนมากเท่าไร เปรียบเสมือนเป็นวัดดอกแดก

2. ปัจจุบันผู้ปกครองมักจะเลี้ยงลูกเป็นผู้ดีมากขึ้น คือ ให้อยู่แต่ในบ้านของตนเอง อยากจะเล่น หรืออยากจะกินอะไรก็หามาให้ที่บ้าน ทำให้เด็ก ๆ อยู่บ้านใคร บ้านมัน ซึ่งการเลี้ยงลูกแบบนี้ได้ส่งผลให้กลายเป็นเด็ก ๆ ในหมู่บ้านไม่รู้จักกัน ถึงจะรู้จักก็แค่ในลักษณะคุ้นหน้าคุ้นตา ไม่เหมือนกับเด็ก ๆ สมัยก่อนที่รู้จักกันทั้งหมู่บ้าน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่กัน ออกมาเล่นด้วยกัน ทำให้รวมกลุ่มกันง่ายขึ้น

3. ผู้ปกครองนิยมที่จะส่งลูกหลานของตนไปเรียนในเมือง ไปเรียนในโรงเรียนเอกชน เพราะมีค่านิยมว่า โรงเรียนที่มีค่าเทอมแพงจะยิ่งทำให้ลูกเรียนเก่ง และถ้าบ้านไหนมีกำลังส่งเสียบุตรหลานไปเรียนที่แพง ๆ ได้นั้นนับว่าเป็นคนที่มีฐานะในหมู่บ้าน ส่งผลให้ตัวเด็ก ๆ มีการแบ่งแยกชนชั้น และศิกริของโรงเรียนขึ้น

4. กลบเคลื่อนตัวเอง ท่านกล่าวว่า “พ่อ แม่ ก็เป็นคนของ อู๋ภาษาของ แต่พอลูกเกิดมากลับสอนให้ลูกพูดภาษาไทยกลาง ลูกพูดภาษาของไม่ได้ หรือเป็นคนเมือง พ่อก็เป็นคนเมือง แม่ก็เป็นคนเมือง แต่ลูกเกิดมาพ่อแม่ก็สอนให้พูดภาษาไทยกลาง มีเหตุผลว่ากลัวลูกพูดภาษาไทยกลางไม่ชัดเจนในเวลาที่ถูกไปโรงเรียน” ซึ่งท่านให้ความเห็นว่าเป็นการกลบเคลื่อนภูมิคำเนาบ้านเกิด วิธีคิดเปลี่ยนไป ไม่ภาคภูมิใจในภาษาแม่ของตนเอง ท่านยกตัวอย่างว่า เด็กบางคนเมื่อก่อนที่จะไปเรียนในเมืองพ่อแม่พามาทำบุญที่วัดก็อู๋ของ แต่พอโตขึ้นไปเรียนในเมือง พ่อแม่พามาทำบุญอีกครั้งกลับพูดไทย ท่านกล่าวว่า นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายยิ่งนักที่เด็ก ๆ และเยาวชนเหล่านี้ไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อีกไม่นานถ้าไม่มีคนสืบทอดต่อ ภาษาเหล่านี้ก็จะตายไปกับพ่อแม่ตายไปกลับบรรพบุรุษ

5. ในเมื่อที่ผ่านมานั้นท่านไม่สามารถรวบรวมกลุ่มเยาวชนได้ สิ่งที่ท่านแก้ไขมาจนถึงทุกวันนี้คือ เวลาที่วัดหรือมีงานบุญต่าง ๆ ก็ให้แม่บ้านอายุ 30 ขึ้นไป จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาแทน เช่น กลุ่มเพื่อนกลุ่มรำ ซึ่งท่านกล่าวว่ากิจกรรมเหล่านี้ น่าจะเป็นกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนมากกว่า

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- เยาวชนแต่ละคนต่างให้ความสนใจและอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ในการพูดคุยและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย เยาวชนก็ต่างตั้งใจฟัง และสอบถามผู้วิจัยในเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำงานวิจัย
- เยาวชนในบ้านหลุณั้นยังไม่เคยมีกิจกรรม หรือประสบการณ์ในการทำวิจัย และไม่เคยมารวมกลุ่มกันมาก่อน ดังนั้น พวกเขาจึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะว่าการลงพื้นที่ครั้งนี้ของผู้วิจัยนั้น ผู้วิจัยยังไม่ได้เข้าไปขอความอนุเคราะห์ให้พ่อหลวงบ้านประชาสัมพันธ์เลย ใช้วิธีการเด็กดึงเด็ก ซึ่งแกนนำสามารถชักชวนเยาวชนในหมู่บ้านมาได้ถึง 12 คน และยังมีเยาวชนใหม่ ๆ ในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่ทำกิจกรรม

ตารางที่ 7 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 4 บ้านหูก

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	นายอานนท์ จันทะรง	นัทตี้	16	ม.4	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	พูด
2	น.ส.กฤษณา กันทากัก	แนน	15	ม.4	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	กีฬา
3	น.ส.วรารัตน์ หน่อคำตัก	จิบ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิคลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
4	ด.ญ.วชิราภรณ์ ใจดี	เน	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	เย็บผ้า	-
5	ด.ช.ค่าน้อย จันทร์จอบ	คำ	13	ป.6	วัดสันป่าตัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
6	ด.ช.เดชจร ผาสิ่ง	เต็น	11	ป.5	วัดสันป่าตัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
7	ด.ช.กมลชัย สกุดสุริยวงศ์	แบงค์	11	ป.5	วัดสันป่าตัก	ค้าขาย	เสริมสวย	ฟุตบอล
8	น.ส.ชลดา สังฆะสะ	แต้ว	16	-	ก.ศ.น.	รับจ้าง	แม่บ้าน	-
9	ด.ช.อนุรักษ์ ดุ้ยดี	ออฟ	12	ป.6	วัดสันป่าตัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
10	น.ส.พิมพ์ชนก ศรีสุภา	ปาล์ม	15	ม.4	วชิราลัย	รับจ้าง	รับจ้าง	ร้องเพลง
11	ด.ญ.สุชาวดี พิงคะสัน	ยิมส์	10	ป.4	ชุมชนสันป่ายางหลวง	ค้าขาย	ค้าขาย	-
12	ด.ญ.อภิญา ไชยคำ	ชิน	13	ม.1	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	วอลเลย์บอล

2.2.4 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านใหม่จตุจักร หมู่ที่ 18

การลงพื้นที่ที่บ้านใหม่จตุจักรนั้น ก็ใช้วิธี เด็กดึงเด็ก เช่นกัน โดยประสานผ่านทางน้องฟาง และน้องแพนที่เคยได้ร่วมกิจกรรมกันมาก่อนอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ว่าในบ้านใหม่จตุจักรนี้จะแตกต่างจากทั้ง 3 หมู่บ้านที่ผ่านมา คือ การลงพื้นที่ในครั้งนี้มีการประสานกับพ่อหลวงด้วย คือ ใช้ทั้ง 2 ทาง คือ ให้น้องฟางประสานกับเยาวชนในพื้นที่และนัดมาพูดคุยกัน และได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้พ่อหลวงประชาสัมพันธ์และขอให้ท่านนัดเยาวชนให้ ซึ่งท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ท่านจึงพาไปรู้จักกับ น้องเล็ก ซึ่งเป็นประธานเยาวชนของตำบลป่าสัก และบอกว่า ถ้าจะทำกิจกรรม หรือประชุมกันในครั้งต่อไป ให้ใช้สถานที่ในบ้านท่านได้ ทำให้วันนี้ได้พบแกนนำเยาวชนจากที่เด็กดึงเด็กมา และได้พบเยาวชนที่ได้ยินจากเสียงประกาศประชาสัมพันธ์มาเข้าร่วมทีมวิจัยเยาวชน โดยที่น้องเล็กก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยบอกน้อง ๆ ในหมู่บ้านให้ไปตามเด็กที่คิดว่าจะทำกิจกรรมได้มาร่วมด้วย ทำให้การลงพื้นที่ในครั้งนี้ สามารถได้ เยาวชนมาร่วมทีมวิจัยจาก 3 ทาง คือ ผ่านการประชาสัมพันธ์จากผู้นำหมู่บ้าน ผ่านการชักชวนจากเด็กด้วยตนเอง และผ่านทางแกนนำเยาวชนที่มีอยู่ในหมู่บ้านอยู่แล้ว

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- เยาวชนในหมู่บ้านกระตือรือร้น มีความสนใจในการเข้าร่วมทีมวิจัยดี
- เยาวชนในหมู่บ้านสามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างรวดเร็ว อาจจะเป็นเพราะว่าเด็ก ๆ ในหมู่บ้านรู้จักกันเป็นอย่างดี
- เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรจะการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านอยู่แล้ว ซึ่งคนที่เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม คือ น้องเล็ก เช่น งานวันเด็ก ก็จะถูกจัดขึ้นที่ลานหน้าบ้านของน้องเล็ก งานกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ตารางที่ 7 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ญ.รัตนพร อภัย	เมย์	12	ป.6	เทศบาลประจวบคีรีขันธ์			-
2	ด.ช.อดิสรณ์ จินนัทยา	กอล์ฟ	14	ม.2	เมธีวุฒิกิจ			ดนตรีไทย
3	ด.ญ.น้ำทิพย์ สังข์โลก	อิด	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน			-
4	ด.ช.นนทพัทธ์ กิตติศักดิ์	นนท์	10	ป.5	เทศบาลประจวบคีรีขันธ์			วิ่ง
5	ด.ญ.นริษุช ประชรรรม	แอบเปิด	13	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน			-
6	ด.ช.พุดพิงค์ ศรีสัตย์	เต๋น	12	ม.1	จักรคำคณาธร ลำพูน			วาดรูป
7	ด.ช.สหพัฒน์ ธรรมแสง	ตุ้มตาม	9	ป.4	มงคลวิทยา ลำพูน			ฟุตบอล
8	ด.ญ.ณัฐวาทิพย์ ป่าหนู	ไบบอย	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน			ประดิษฐ์เบตอง
9	ด.ญ.สุทธิตา แสงสุวรรณ	เกมส์	13	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน			-
10	ด.ช.เฉลิมชัย กันทะถัก	เต๋ล	14	ม.2	เมธีวุฒิกิจ			กีฬา
11	นายอัมรินทร์ อิสระภาพ	แบงค์	16	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน			-
12	ด.ญ.หฤทัย ไชยวงศ์	ฟาง	15	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน			ทำงานวิจัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
13	ด.ช.เกียรติศักดิ์ ชัยราชะ	ต่อ	13	ม.2	จักรคำคณาธร ลำพูน			ฟุตบอล
14	ด.ญ.สุภารัตน์ นิดโจง	แพน	14	ม.2	ส่วนบุญโญปถัมภ์			
15	ด.ญ.ขนิษฐา นาทพลัก	ยิ่ง	12	ม.1	จักรคำคณาธร ลำพูน			คอมพิวเตอร์
16	ด.ช.ฤทธิชัย อิศระภาพ	เบิร์ด	13	ม.2	อนุบาลลำพูน			จับปลา
17	ด.ญ.อัจฉรา เมืองมุด	มินท์	14	ม.2	มงคลวิทยา ลำพูน			Web-Site
18	น.ส.ปิยนุช แสงสุวรรณ	กวาง	17	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน			-

2.2.5 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชนบ้านสันป่าสัก หมู่ที่ 6

บ้านสันป่าสัก เป็นหมู่บ้านเดียวที่ผู้วิจัยไม่เคยพบและไม่เคยทำกิจกรรมกับแกนนำเยาวชนด้วยกันมาก่อน ดังนั้น การลงพื้นที่ ก็จะแตกต่างกันกับการลงพื้นที่ในหมู่บ้านเป้าหมายอื่น ๆ วิธีที่ใช้ลงพื้นที่ในหมู่บ้านนี้ก็คือ ผ่านทางพ่อหลวงบ้านโดยตรง เพื่อทำความเข้าใจกับพ่อหลวงบ้าน บ้านสันป่าสักนั้นผู้วิจัยได้ทำหนังสือชี้แจงและขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์งานวิจัย อีกทั้งได้ขอให้พ่อหลวงบ้านเป็นผู้นำคณาจารย์ในพื้นที่ให้เพื่อจะได้พูดคุย และทำความเข้าใจกันในเรื่องของงานวิจัย การเข้าไปพบกับพ่อหลวงบ้านนั้น อย่างที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในขั้นตอนการทำความเข้าใจกับชุมชนข้างต้นว่า อาจจะเนื่องมาจากช่วงเวลาที่เข้าไปพบกับท่านเป็นช่วงเวลาที่ท่านไม่อยู่ จึงไม่ได้พบปะท่าน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการฝากหนังสือชี้แจงให้พ่อหลวงบ้านและใช้โทรศัพท์ในการติดต่อและนัดหมาย ซึ่งในการติดต่อนัดหมายนี้ คุณกิตติสันต์ ปวนปิ่นคำ ซึ่งเป็นนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นคนประสานงาน เนื่องจากว่าพื้นที่บ้านสันป่าสักนั้นเป็นพื้นที่เป้าหมายของทั้ง 2 โครงการ ดังนั้น เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของการลงไปทำกิจกรรมในพื้นที่ ผู้วิจัยทั้ง 2 จึงลงพื้นที่ด้วยกัน

การลงพื้นที่พบกับปัญหาหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการประสานงาน การสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับพ่อหลวงบ้าน หรือการประสานงานระหว่างพ่อหลวงบ้านกับเยาวชนในหมู่บ้านทำให้ผู้วิจัยต้องลงพื้นที่นี้ถึง 4 ครั้ง เพราะเกิดการผิดพลาดหลายอย่าง คือ เกิดการผิดพลาดในการประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับพ่อหลวงบ้าน การประชุมครั้งแรกคนที่เข้าประชุมที่น่าจะเป็นเยาวชนกลับเป็นชาวบ้านเข้าร่วมประชุม เลยขอให้พ่อหลวงบ้านได้ประชาสัมพันธ์อีกครั้งหนึ่งให้เยาวชนเข้าร่วมประชุม ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ปรากฏว่าไม่มีมาเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมเลย แม้แต่คนเดียว คุณกิตติสันต์ จึงแก้ปัญหาโดยประสานงานผ่านนักวิจัยท้องถิ่นของบ้านสันป่าสักแทน บ้านสันป่าสักเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเจอแกนนำเยาวชน โดยผ่านเวทีการประชุมทีมวิจัยเยาวชนของคุณกิตติสันต์ ซึ่งในเวทีนี้เป็นการจากกรนัดหมายพบกันของทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 10 หมู่บ้านในโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งจัดที่วัดสันป่าสัก โอกาสนี้ผู้วิจัยเลยได้มีโอกาสประชาสัมพันธ์โครงการให้กับชาวบ้าน ผู้ปกครอง และเยาวชนได้รับรู้ แต่ตัวผู้วิจัยเองก็ยังไม่ได้เยาวชนเข้าร่วมทีมวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ไปปรึกษาท่านพระมหานិเวศ เจ้าอาวาสวัดแม่สารป่าขาม ถึงอุปสรรคที่พบ ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในวันอาทิตย์ ทางวัดสันป่าสักจะมีการสอนพุทธศาสนาซึ่งจะมีเยาวชนจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาเรียน ท่านแนะนำให้เข้าไปประสานงานผ่านทางเจ้าอาวาสวัดสันป่าสัก ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ปฏิบัติตาม โดยเข้าไปขอความอนุเคราะห์จากท่าน แต่ปรากฏว่า การเรียนการสอนพุทธศาสนาวัน

อาทิตย์นั้นได้สอนจบหลักสูตรไปแล้ว จึงทำให้ผู้วิจัยก็ยังไม่ได้ทีมวิจัยเยาวชน จนกระทั่งวันที่ 29 ตุลาคม 2549 ได้มีกิจกรรมเวทีสัญจรที่บ้านหลุก หมู่ที่ 4 ซึ่งทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน จะต้องเข้ามาร่วมทำกิจกรรม ทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมให้ผู้วิจัยจึงไปปรับที่หมู่บ้าน ในระหว่างที่เดินทางมายังบ้านหลุก ได้ผ่านบ้านสันป่าสัก พบเด็กผู้ชายคนหนึ่งนั่งเล่นอยู่ใต้ถุนบ้าน ซึ่งรู้จักกับทีมวิจัยบ้านสันคะยอม ผู้วิจัยจึงชวนน้องมาร่วมทำกิจกรรม ปรากฏว่าน้องสนใจและไปชักชวนเพื่อนอีกคนไปร่วมด้วย ทำให้ผู้วิจัยค้นพบทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันป่าสัก ได้แก่ ค.ญ.สุทธีณี ศรีวิชัยและค.ช.จิรวัดน์ จอมอารีย์

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- บ้านสันป่าสักเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ และมีประชากรมากที่สุดในตำบลป่าสัก แต่การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการให้ความสนใจในการทำงานวิจัยนั้นมีน้อย

2.2.6 กระบวนการสร้างการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน

กระบวนการที่ 1: กิจกรรมทบทวนตัวเอง

เมื่อผู้วิจัยได้พบกับเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมทีมวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมทบทวนตัวเอง ซึ่งมีเป็นการตั้งคำถามหลักให้กับเยาวชนเก็บไปคิดเป็นการบ้าน โดยมีโจทย์ต่อไปนี้

- ท่านรู้จักตัวเองมากน้อยเพียงใด (จุดอ่อน จุดแข็ง)
- ท่านรู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่มากน้อยเพียงใด
- ชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ซึ่งกิจกรรมทบทวนตัวเองนี้ จะสามารถตอบ โจทย์ตัวเยาวชนเองว่า มีข้อดี ข้อเสีย อะไรในตัวเองบ้าง อะไรที่ควรแก้ไข และแก้ไขอย่างไร ทำให้เยาวชนได้ทบทวนตัวเอง รู้จักตัวเองมากขึ้น อีกทั้งนอกจากกิจกรรมนี้จะช่วยให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ตัวเองได้แล้ว กิจกรรมนี้ยังกลายเป็น โจทย์ที่เยาวชนจะต้องกลับไปซักถามผู้ปกครองหรือผู้รู้ที่บ้าน หรือในชุมชนถึงประวัติความเป็นมา รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านทำให้เยาวชนกับผู้ปกครองมีเรื่องที่จะแลกเปลี่ยนกันภายในครอบครัวมากขึ้น อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครองเยาวชนได้รับรู้อีกทางหนึ่ง เพราะผู้ปกครองจะถามเยาวชนว่า “ถามไปทำไม ทำรายงานวิชาอะไร” เยาวชนก็จะอธิบายให้ผู้ปกครองรับทราบ นอกจากเยาวชนจะได้วิเคราะห์ตัวเอง รู้จักตัวเองแล้ว ยังได้รู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน และกิจกรรมทบทวนตัวเองยังกลายเป็นเครื่องมือในการที่จะดึงให้เยาวชนให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมใน

ครั้งต่อไปเพราะว่า เยาวชนมีหน้าที่จะต้องเอาการบ้านที่ได้รับมอบหมายไปมาส่งให้กับผู้วิจัยในการนัดหมายครั้งต่อไป

กระบวนการที่ 2: กิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย”

ซึ่งกิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย” อยู่ภายใต้การจัด “เวทีการอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์” ณ สถานีวิทยุชุมชนคนเมืองห้วยป่า ทางคลื่นความถี่ FM 90.25 MHz โดยได้ประสานงานกับคุณลุง ประเสริฐ กิตติศักดิ์ ซึ่งท่านเป็นผู้ก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมในการทำงานวิจัยได้มีโอกาสมาเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุ ฝึกการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การจัดรายการและทักษะในการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเสนอในการจัดรายการ รวมไปถึงการชักชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งยังใช้สื่อวิทยุเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์งานวิจัยให้กับชุมชนได้รับทราบ

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย” นี้คือ “รายการเยาวชนศึกษา” ซึ่งจะออกอากาศในเวลา 18.00 – 19.00 น. เป็นประจำทุกวัน มีทีมวิจัยเยาวชนที่ผ่านการอบรมจากเวทีดังกล่าว จะมาเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งปัจจุบันก็ได้รับการตอบรับจากชุมชนเป็นอย่างดี

กิจกรรมนอกจากจะให้โอกาสเยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออกแล้ว ยังทำให้ทีมวิจัยเยาวชนมีทักษะในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เยาวชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ รู้จักการวางแผน รู้จักการทำงานเป็นทีม เพราะว่าการดำเนินรายการทุกครั้งนั้น ทีมวิจัยเยาวชนจะต้องหาข้อมูลต่างๆ ที่น่าสนใจ เพื่อนำมาเสนอให้กับผู้คนที่อยู่ในชุมชนได้รับรู้

2.3 การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตัวเองโดยจัดเวทีสัญจร

จากการดำเนินงานวิจัยทั้งขั้นตอนการทำความเข้าใจกับชุมชนและการค้นหาทีมวิจัยเยาวชนที่ผ่านมานั้น เพื่อเป็นการรวบรวมเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน กิจกรรมแรกซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เยาวชนจากทั้ง 5 หมู่บ้านได้พบปะและทำความรู้จักกัน รวมทั้งได้เข้าร่วมทำความเข้าใจกับงานวิจัยอีกครั้ง อีกทั้งเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านจะได้ร่วมเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตนเอง รวมถึงวางแผนการทำงานของแต่ละหมู่บ้าน โดยกิจกรรมดังกล่าวได้จัดในรูปแบบของการจัดเวทีพบปะกันระหว่างเยาวชน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชุมชน ซึ่งมีการจัดเวทีสนทนาสัญจรไปตามหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน เพื่อ

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเองให้ผู้ปกครอง และคนในพื้นที่หมู่บ้านได้รับทราบ

3. เพื่อให้เยาวชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

4. เพื่อให้แกนนำเยาวชนทั้ง 5 หมู่บ้านได้พบปะและแลกเปลี่ยนความรู้และการทำงานเป็นทีมร่วมกัน

ซึ่งมีการจัดเวทีสนทนาสัญจรไปตามหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้านดังกล่าว 5 เวทีอันได้แก่

1. เวทีสนทนาสัญจรนำร่อง บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 1
2. เวทีสนทนาสัญจรบ้านหลุก หมู่ที่ 4
3. เวทีสนทนาสัญจรบ้านใหม่จตุจักร หมู่ที่ 18
4. เวทีสนทนาสัญจรบ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3
5. เวทีสนทนาสัญจรบ้านสันป่าสัก หมู่ที่ 6

2.3.1 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจรนำร่อง บ้านสันคะยอม หมู่ 1

กิจกรรม

1. ให้อาจารย์ / นาย CD วิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับเยาวชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดู / ลงทะเบียน
2. กิจกรรมทำความรู้จักกันระหว่างทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน
3. กิจกรรม “ผอนพักตระหนักรู้” และ กิจกรรม “เหรียญพูดได้” เพื่อให้เยาวชนได้ทบทวนตัวเอง และฝึกพูด ฟังคนอื่น ได้ดีขึ้น
4. ชี้แจงและทำความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัย
5. กิจกรรม “พื้นที่ดีสู่ปัจจุบันกับบ้านสันคะยอมเฮฮา” โดยผู้อาวุโสทั้ง 7 ท่าน
6. สนทนาการ “เกมส์ซ่อนกระดาษ” เพื่อให้เยาวชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารเพื่อที่จะทำงานกันเป็นกลุ่มและฝึกความสามัคคี
7. สะท้อนบทสรุปงานของแต่ละกลุ่มหลังจากที่ได้สอบถามข้อมูลถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จากผู้อาวุโส โดยวิธีการนำเสนอ
8. เยาวชนได้สะท้อนถึงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ร่วมกันทำ
9. ทีมวิจัยสรุปงาน และทำการนัดหมายกันในครั้งต่อไป เพื่อจัดบอร์ดนำเสนองานกิจกรรม เพื่อให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนรับทราบ

การดำเนินการ

การดำเนินการในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีแกนนำจาก 4 หมู่บ้านเข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อรับทราบกำหนดการและวัตถุประสงค์ของการจัดงาน จากนั้นแกนนำเยาวชนหมู่ 1 ก็เริ่มเตรียมการดำเนินงาน โดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมายไป เริ่มจากการนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปให้กับผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส ฝ่ายประชาสัมพันธ์จะประชาสัมพันธ์โดยใช้เสียงตามสายประกาศให้ผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน รวมทั้งเยาวชนที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการซึ่งเยาวชนเป็นผู้ประกาศเอง ฝ่ายสถานที่ก็จะทำความสะอาด ไปเยี่ยมอุทิศที่เกี่ยวข้อไม่ว่าจะเป็น แก้วน้ำ ถังน้ำ ถาดเสื่อ เป็นต้น ฝ่ายทะเบียนก็จะช่วยกันทำป้ายห้อยคอและจัดโต๊ะลงทะเบียน ทำป้ายโครงการ เป็นต้น เยาวชนทุกคนช่วยกันเตรียมงานเป็นอย่างดี ซึ่งขนมที่จะใช้ในวันพรุ่งนี้ เยาวชนเลือกที่จะทำกันเองคือขนมวุ้น ซึ่งใช้สถานที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตอนเย็น ทุกอย่างถูกเตรียมอย่างเรียบร้อยก่อนวันเริ่มงาน ซึ่งขั้นตอนทุกอย่างเยาวชนจะเป็นคนดำเนินการทั้งหมด

วันทำกิจกรรมเวทีสนทนาสัญจร เริ่มกิจกรรมโดยนำกระบวนการ “เวทีสุนทรียสนทนา” มาใช้ กิจกรรมแรก คือ “ผ่องพักตระหนักรู้” เพื่อให้เยาวชนได้มีสมาธิ และได้ทบทวนตัวเอง พร้อมทั้งจะเปิดรับกิจกรรมและความรู้ใหม่ ๆ จากนั้นจะเป็น กิจกรรม “เหรียญพูดได้” เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกการเป็นผู้ฟัง และเป็นผู้พูดที่ดี เพื่อเตรียมให้พวกเขาได้นำไปใช้ในกิจกรรม “พื้นที่อดีตสู่ปัจจุบันกับบ้านสันคะยอมเฮา” โดยผู้อาวุโส ทั้ง 7 ท่านและดำเนินงานตามกำหนดการที่เตรียมไว้

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 36 คน จาก 4 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 7 คน
- การประชุมเริ่มประมาณ 9.30 น. เปิดประชุมโดยอาจารย์อวารณ์ โอภาสพัฒนกิจ และได้เริ่มแนะนำตัวกันของผู้เข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ จากนั้นเป็นการชี้แจงในเรื่องของรายละเอียดในการทำกิจกรรม

- ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัด และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน

- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบัน ในหมู่บ้านสันคะยอม ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ความเป็นมาของบ้านสันคะยอม
- สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านภาษา (ภาษายอง)
- ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
- ด้านการจับสาว
- ด้านการศึกษา
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านการคมนาคม
- ได้มีการร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนทัศนะ ความรู้ ความคิดเห็น ของคนทั้ง 2 รุ่น คือ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่ ในขณะที่เยาวชนทำกิจกรรม ทางผู้ใหญ่ก็จะมีการตั้งวงพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของเยาวชนในหมู่บ้านซึ่งทางผู้ใหญ่ได้สะท้อนในมุมมองที่ผู้ใหญ่มองเยาวชนในปัจจุบัน ดังนี้

1. ปัจจุบันเด็ก ๆ ในหมู่บ้านทำกับข้าวไม่เป็น หุงหาอาหารเองไม่เป็น
2. เด็ก ๆ ปัจจุบันไม่เคยลำบาก เลยทำให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่รู้จักประหยัด
3. เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
4. เรื่องการศึกษาเล่าเรียน
5. เรื่องของสื่อต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์การโฆษณาต่าง ๆ

- เสียงสะท้อนที่ผู้ใหญ่ฝากไว้ให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน

1. อย่าทำให้พ่อแม่เสียใจ / ให้ตั้งใจฟังพ่อแม่ด้วย
2. ให้ตั้งใจเรียน / หาความรู้เพื่อมาสร้างความสำเร็จ
3. รักษาหน้าที่ของตัวเอง / ช่วยกันหยุดยั้งสิ่งที่ไม่ดี
4. ต้องมีความสามัคคี
5. วัยรุ่น อย่าว่านรัก
6. ต้องขยันหมั่นเพียร
7. เก็บสิ่งดี ๆ ในวันนี้แล้วนำกลับไปเล่าให้พ่อแม่ที่บ้านฟังด้วย
8. เก็บประสบการณ์ไว้ / ชวนกันทำแต่สิ่งดี ๆ

- เสียงสะท้อนความรู้สึกจากผู้ใหญ่ต่อกิจกรรมในโครงการ

1. ปลายทางที่ดี ที่มีกิจกรรมให้เด็ก ๆ มีความสามัคคี และเห็นเด็ก ๆ มาทำกิจกรรมดี ๆ
2. รู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มาให้ความรู้กับเด็ก ๆ และได้เห็นเด็ก ๆ สนใจในเรื่องอดีต

3. ดีใจที่เห็นเด็ก ๆ มาสนุก รู้สึกเพลิดเพลินที่ได้มีโอกาสได้พูดคุยกับลูกหลาน

4. เฉย ๆ แต่เปี่ยมสุข อยากให้มาทำกิจกรรมในหมู่บ้านอีก

- เสียงสะท้อนจากพี่ ๆ ทำโครงการ

1. อยากให้น้อง ๆ ตั้งใจทำกิจกรรม

2. อยากให้ชวนเพื่อน ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมเยอะ ๆ

- เสียงสะท้อนจากน้อง ๆ ทีมวิจัยเยาวชน

1. ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2. ได้ความรู้ ในเรื่องประวัติศาสตร์หมู่บ้านด้านต่าง ๆ

3. ได้รู้จักเพื่อน ๆ ได้รู้จักน้อง ๆ และพี่ ๆ จาก มข.

4. สนุกสนานดี อยากให้มีกิจกรรมทุก ๆ อาทิตย์

5. อิ่มท้อง

6. ได้ฝึกการสัมภาษณ์ บันทึกประเด็นที่สำคัญ ฝึกจับใจความ และได้กล้าแสดงออกมากขึ้น

โดยการออกมานำเสนอผลงานของกลุ่ม

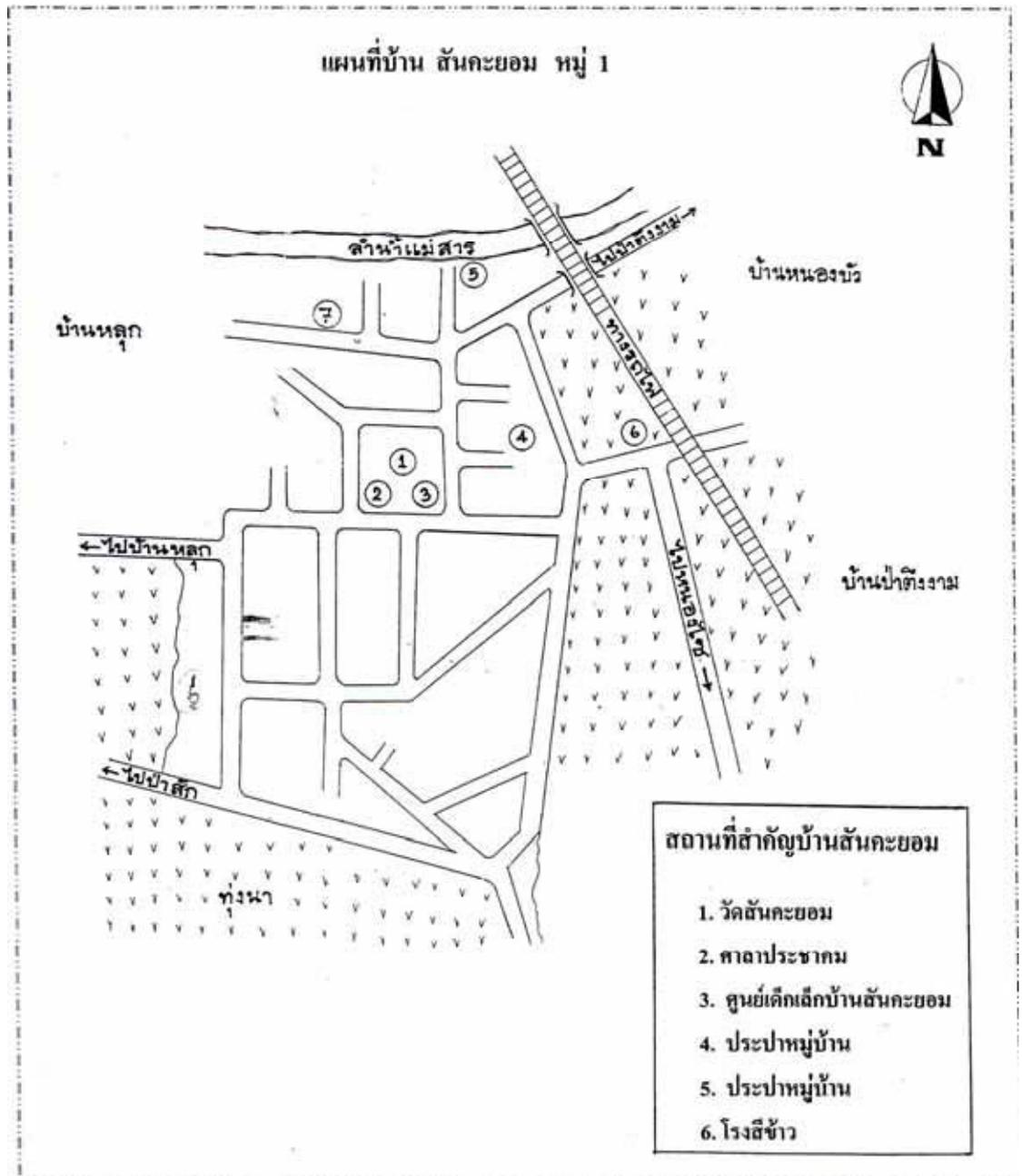
2.3.2 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านสันคะยอม

ประวัติความเป็นมา

เดิมที่บ้านสันคะยอมมีชื่อว่า “บ้านเหล่า” มีอายุประมาณ 210 ปีอยู่บริเวณเชิงคอย ระหว่าง “คอยม่อนตอก” กับ “คอยปู่คำ” ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านปัจจุบันประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งบริเวณนั้นจะมีตาน้ำธรรมชาติอยู่ 3 จุด ชาวบ้านสันคะยอมจะอาศัยน้ำจาก 3 จุดนี้ในการอุปโภคบริโภค แต่เมื่อเวลาผ่านไป ตาน้ำก็แห้งน้ำมีน้อยลงไม่เพียงพอกับความต้องการทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนเลยพากันย้ายมาอยู่ใกล้ลำน้ำสาร ซึ่งบริเวณนี้มี “ต้นพยอม” อยู่มากจึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศที่อาศัยอยู่ ว่า “บ้านสันคะยอม” บรรพบุรุษเป็นคนของ มาจากสิบสองปันนา จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ได้ให้ข้อมูลว่า ท้าวบึง ท้าวสมนา พ่อหนานปัญญา ท้าวนำปุ่น ซึ่งชื่อท้าวนี้ได้เรียกและนำไปตั้งเป็นนามสกุล จากบึง เพี้ยนมาเป็นบึง เช่น บึงคะสัน สมนาศักดิ์ ปัญญาศักดิ์ นำปุ่นสัก เป็นต้น เริ่มแรกมีครัวเรือนอยู่ประมาณ 15 -20 ครัวเรือน เมื่อประชากรมีมากขึ้น จึงเริ่มขยายไปยังบริเวณใกล้เคียง ยาวไปตามลำน้ำแม่สารบ้าง ย้ายไปรวมกับบ้านป่าดิงงามที่อยู่ใกล้ ๆ บ้าง

แผนที่ 2 แผนที่บ้านสันคะยอม หมู่ 1

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและเผาถ่าน เก็บของป่า เป็นหลัก ต่อมาเมื่ออาชีพเลี้ยงไม้เพื่อก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือ เมื่อการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือสร้างเสร็จ อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ อาชีพนี้จึงหมดไป แต่อาชีพหลักของคนในหมู่บ้านขณะนั้น สามารถแยกออกเป็น 2 อาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาปลูกข้าว และอาชีพหัตถกรรม เช่น จักสาน ทอผ้า เป็นต้น ซึ่งในอาชีพการทอผ้านั้นชาวบ้านได้เลิกทำไปแล้วเมื่อ ปีพ.ศ.2527 เนื่องจากไม่ได้รับการส่งเสริม ในปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยกิจกรรมทางการเกษตรที่สำคัญ คือ การทำนา การเลี้ยงหมู การทำสวนผลไม้ เช่น สวนลำไย สวนมะม่วง และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน อาชีพจากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำหมูหวาน และการทำน้ำพริกปลา อาชีพนอกจากการทำการเกษตรที่สำคัญของหมู่บ้านสันคะยอม ได้แก่ อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานในเครือสหพัฒน์ ที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่ไกลนัก นอกจากนี้ยังมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย รับราชการ และรับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น

ลักษณะทางสังคมและประชากร

ชาวบ้านสันคะยอมส่วนใหญ่มีเชื้อสายของ มีภาษายองเป็นภาษาถิ่น ครอบครัวมีลักษณะครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกันหลายตระกูล ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้านสันคะยอม ได้แก่ ตระกูลฟิงคะสัน และตระกูล สมนาศักดิ์

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า หมู่บ้านสันคะยอมหมู่ 1 มีทั้งหมด 247 ครอบครัว ประชากรมีทั้งหมด 825 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 372 คน และเพศหญิงมี 453 คน

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

กองทราย เป็นลำห้วยที่ไหลมาจากตาน้ำทั้ง 3 จุด ไหลลงมาถึงบ้านสันคะยอมเมื่อน้ำไหลมาก็พัดเอาทรายมาด้วย ทำให้บริเวณลำห้วยนี้มีทรายอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจะนำทรายจากลำห้วยนี้มาใช้ประโยชน์เนื่องจากลำห้วยนี้มีน้ำอยู่มาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า กองทราย เป็นเส้นทางในการเดินทางของชาวบ้านสำหรับไปทุ่งนา เมื่อกองทรายนี้แห้งไม่มีน้ำไหล จึงถูกถมเพื่อทำเป็นถนนเพื่อความสะดวกในการเดินทางยิ่งขึ้น ปัจจุบันกองทรายเป็นถนนทางเชื่อมหมู่บ้านระหว่างบ้านสันคะยอมหมู่ 1 กับบ้านหนองไซหมู่ 14

กองฝิ เป็นสายน้ำอีกเส้นหนึ่งที่ไหลมาจากตาน้ำทั้ง 3 จุด เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านใช้เดินทางไปป่าช้าโดยวิธีแบกหามกันไป ปัจจุบันถูกถมเป็นถนนทางเชื่อมหมู่บ้านระหว่างบ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 กับหนองไซหมู่ที่ 14 ซึ่งในสมัยก่อนชาวบ้านจะใช้น้ำจากกองฝิกับกองทรายในการทำนาและการเกษตรต่าง ๆ

เนินพระเจ้าตาย เป็นพระพุทธรูปที่อยู่วัดป่าตึง เมื่อวัดป่าตึงไม่มีพระเณรอยู่ จึงกลายเป็นวัดร้างจึงอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดป่าตึง มาไว้ที่วัดสันคะยอม ได้จัดขบวนแห่กัน โดยวิธีแบกหามกันมา พอมาถึงบริเวณหนึ่งคนที่แบกหามาทำไปเหยียบตกหลุม พระพุทธรูปเกิดล่วงลงทำให้เศียรพระหัก ชาวบ้านจึงเรียกเนินนี้ว่า “เนินพระเจ้าตาย” กลายเป็นเรื่องเล่าสืบทอดต่อกันมา

สะพานดำ บ้านสันคะยอมมีทางรถไฟผ่านหมู่บ้านและได้สร้างสะพานข้ามลำน้ำแม่สาร สะพานนี้มีเรื่องเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่จะพอจำได้เล่าให้ฟังว่า สะพานนี้มีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลก ในสมัยนั้นมีทหารญี่ปุ่นมาเดินอยู่ในหมู่บ้านเต็มไปหมด ชาวบ้านบางส่วนก็จะรับจ้างทำงานให้กับทหารญี่ปุ่น และในหมู่บ้านจะมีหลุมหลบภัยของหมู่บ้านอยู่ 2 หลุม และมีของคนแต่ละบ้านอีก เมื่อมีเครื่องบินมาโยนระเบิด ทหารญี่ปุ่นและชาวบ้านจะหากังไม้มาพรางสะพานไว้ไม่ให้ถูกโยนระเบิดทำลาย แต่ก็ยังมีบางจุดที่ถูกระเบิด แต่ไม่มากพอที่จะสร้างความเสียหายให้กับสะพาน สะพานจึงรอดพ้นจากการทำลาย ปัจจุบันยังมีรอยกระสุนให้เห็นอยู่ที่ตัวสะพาน

วัด วัดสันคะยอมได้มีการเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2396 และได้อนุญาตให้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2398 จนมาถึงปีพ.ศ. 2411 ได้รับอนุญาตให้เป็นวัดขึ้น ตั้งอยู่เลขที่ 96 หมู่ 1 ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน วัดสันคะยอมมีปูชนียวัตถุของวัด คือ พระพุทธรูปบูชาสิงห์หนึ่ง สมัยเชียงแสน ขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปได้มาจากไหน เมื่อไหร่ ไม่มีหลักฐานปรากฏ เพราะไม่ได้มีประวัติกล่าวไว้แต่อย่างใด

เจ้าอาวาสวัดสันคะยอม (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พระติงขปญโญ ภิกขุ
2. พระบุญตัน ธรรมวโร
3. พระอินแสง ธรรมโม
4. พระอธิการศรีนวล อภิวโส
5. พระอธิการธีรเดช วชิรเมธี
6. พระอธิการวิวัฒน์ ธีรปญโญ
7. พระอธิการดาวรุ่ง โชติวโร
8. พระมหาวิภาค จิตติญาโณ
9. พระมหาพิเชษฐ์ อภิเชฎฐโธ
10. พระอธิการสมพงษ์ สติรฐุโธ (ปัจจุบัน)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัดอุประสงค์ในการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่ออำนวยความสะดวกในการดูแลเด็กภายในชุมชนและเป็นการสร้างความพร้อมให้แก่เด็ก สร้างเมื่อปีพ.ศ.2526 โดยนักศึกษา

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (คณะศึกษาศาสตร์, 2524) และชาวบ้านสันคะยอมร่วมกันสร้างขึ้นโดยอาศัยแรงงานจากนักศึกษาและชาวบ้าน เริ่มเปิดรับเด็กปฐมวัยตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2526 เปิดรับทั้งเด็กในหมู่บ้านสันคะยอม หมู่บ้านป่าติงาม และหมู่บ้านใกล้เคียง

ศูนย์กระจายข่าว (หอกระจายเสียง) การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านสันคะยอมนั้นจะผ่านทางหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน โดยจะตั้งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้าน ซึ่งเสียงจะสามารถกระจายได้ทั่วถึง ซึ่งที่ทำการหอกระจายเสียงอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน เพราะผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ประกาศและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านให้คนในชุมชนรับทราบ

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อยู่บริเวณด้านข้างของวัดสันคะยอม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักในการสร้างและจัดให้มีโต๊ะเก้าอี้ ส่วนหนังสือต่าง ๆ ที่ได้มานั้น ได้รับมาจากการบริจาคของคนในชุมชนเองและมีบางส่วนได้รับมาจากการบริจาค โดยเฉพาะในวันเด็กแห่งชาติ นอกจากจะเป็นที่อ่านหนังสือแล้ว ชาวบ้านสันคะยอมจะใช้เป็นที่พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน)

ตลาดชุมชน ในชุมชนบ้านสันคะยอมนั้นมีตลาดชุมชน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณข้างวัดสันคะยอม ตลาดค้าชุมชนหรือที่ชุมชนเรียกว่า “ตลาดเช้า” เป็นที่ซื้อขายอาหารและสิ่งของต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยคนในหมู่บ้านจะทำกันเองและซื้อขายกันเอง ตลาดเช้านี้จะเป็นตลาดที่ขายเกี่ยวกับอาหารในตอนเช้าไม่ว่าจะเป็นอาหารที่ทำสำเร็จแล้ว ตลอดจนเนื้อสัตว์ ผลไม้ ผัก ทำให้ไม่ต้องออกไปหาซื้อภายนอกชุมชน แต่ปัจจุบันนี้ผู้คนที่มาซื้อขายกันนั้นก็ยังมีทั้งคนจากภายนอกชุมชนด้วย และยังมีการขายในตอนเย็นแต่จะมีสินค้าน้อยกว่าในตอนเช้า

มีลานกีฬาประจำหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านที่มีบ้านติดกัน มีบริเวณหน้าวัดสันคะยอมพอจะมีที่ว่าง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้บ้าง ในปี พ.ศ.2542 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก จึงได้อนุมัติเงินจำนวนหนึ่งมาจัดสร้างลานกีฬาหมู่บ้าน เพื่อเป็นลานเอนกประสงค์ในการประกอบกิจกรรมภายในหมู่บ้านและเป็นลานกีฬา ซึ่งกีฬาที่เล่นมีทั้งฟุตบอล แบดมินตัน ตะกร้อ เป็นต้น ตอนเย็นจะมีเด็กและผู้ใหญ่มารวมกำลังกาย

ระบบประปาหมู่บ้าน ในอดีตนั้นหมู่บ้านสันคะยอมจะใช้น้ำจากลำน้ำแม่สาร และบ่อบาดาล แต่เนื่องจากประชากรในปัจจุบันเพิ่มขึ้น อีกทั้งในอดีตลำน้ำแม่สารจะมีช่วงฤดูฝนเท่านั้น จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภค จนมาในปี พ.ศ.2541 ได้มีการรวบรวมเงินในหมู่บ้านมาจัดสร้างประปาหมู่บ้านขึ้นและได้พัฒนามาจนถึงบัดนี้ โดยทุกครัวเรือนจะต้องเป็นสมาชิกและเก็บค่าน้ำเป็นรายเดือน คิดหน่วยละ 4 บาท ปัจจุบันนี้ลำน้ำแม่สารนั้นใช้ในการเกษตรเท่านั้น เพราะไม่สามารถนำมาอุปโภคและบริโภคได้แล้ว เนื่องจากน้ำเน่าเสีย

ประเพณีและวัฒนธรรม

บ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยังคงสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษเคยถือปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยมีวัดสันคะยอมที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจและศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านในชุมชนจะมาร่วมประกอบกิจกรรม ซึ่งปัจจุบันมีกิจกรรมร่วมสมัยที่เสริมจากประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน โดยเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้หลายด้าน

ประเพณีปีใหม่ ชุมชนจะจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน คือ ช่วงวันสงกรานต์ ทั้งคนในชุมชนไม่ว่าจะไปทำงานในท้องที่อื่น หรือแยกครอบครัวออกไปอยู่นอกชุมชนก็จะกลับมาบ้านของตนเองเพื่อร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และทำร่วมกันทั้งชุมชน ในครอบครัวก็จะมีการค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มีบุญคุณต่าง ๆ ที่นับถือ ส่วนประเพณีที่ไปทำร่วมกัน ได้แก่ การไปทำบุญที่วัด การขนทรายเข้าวัด การสงฆ์น้ำพระพุทธรูปและค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอายุมากในชุมชน นอกจากนั้นยังมีงานรื่นเริงสนุกสนานกันในครอบครัวและระหว่างครอบครัว ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ถือว่าช่วงประเพณีนี้เป็นช่วงของการรวมญาติด้วย ทางด้านเยาวชนบทบาทที่เห็นได้ชัดในการเข้าร่วมกิจกรรม คือ มีกิจกรรมเสริม เช่น การจัดเกมส์ปากระป๋อง เพื่อหาเงินเข้ากองทุนของวัด การตั้งรับบริจาคเงิน เพื่อจัดทำห้องสมุดเยาวชน เป็นต้น

ประเพณีสู่ขวัญ ส่วนใหญ่ทำในกรณีหลังจากการเจ็บป่วยได้หายแล้ว ซึ่งเชื่อกันว่าผู้ป่วยมักจะตกหายไปในช่วงการป่วย จึงมีพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญกลับคืนมาหาเจ้าของ และบางกรณีคนในชุมชนออกไปที่อื่นนาน ๆ หรือ ไปไกล ๆ ก็จะมีการทำการสู่ขวัญก่อนไป ซึ่งเชื่อกันว่าการสู่ขวัญเป็นการให้สิริมงคลติดไปกับตัวเพื่อให้ประสบแต่ความสุขความเจริญต่อไปในข้างหน้า ซึ่งผู้ที่ทำพิธีนั้นส่วนมากจะเป็นหมอพื้นบ้าน หรือบางคนก็เรียกว่าหมอสู่ขวัญ และมักจะเป็นผู้ชายสูงอายุ หรือผู้ที่ได้บวชเรียนมาแล้วเป็นผู้ทำพิธี

ประเพณีทำบุญข้าวใหม่ การทำบุญข้าวใหม่นั้นมักจะทำในเดือนมกราคมหลังเกี่ยวข้าว โดยทุกบ้านจะนำข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวมารวมกันที่วัด และร่วมกันจัดพิธีทำบุญ ซึ่งมีความเชื่อว่าการทำบุญข้าวใหม่ในปีจะเป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่เทวดา เทวดา เจ้ากรรมนายเวร รวมถึงผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และยังเป็น การตอบแทนพระคุณให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ช่วยให้ข้าวงอกงามดีขึ้น มีผลผลิตสูง ตลอดจนประสบผลสำเร็จในอาชีพการงานต่าง ๆ ที่ผู้ทำบุญทำอยู่ ซึ่งประเพณีนี้ทุกครัวเรือนจะขาดไม่ได้ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก ประเพณีทำบุญข้าวใหม่ในปัจจุบันจะทำในวันเดียวกับเทศกาลในวันปีใหม่สากล เยาวชนจะจัดกิจกรรมมาทำร่วมกัน หลังจากที่ทำบุญแล้ว เช่น มีวงดนตรี รำวง มัจฉาขาด แลกของขวัญ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการจัดฉลองกันในหมู่บ้าน

ประเพณีแห่ไม้ค้ำศรี เป็นประเพณีที่ทำกันในช่วงเดือนเมษายน ซึ่งมีความเชื่อว่าการได้ค้ำไม้ศรีจะเป็นการช่วยค้ำชูตนเองและครอบครัวทั้งในเรื่องโชคลาภและสุขภาพพลานามัย ในอดีต

นั้นการค้ำไม้ศรีจะค้ำกันครอบครัวละสองไม้ คือ ไม้ค้ำศรีเงิน และไม้ค้ำศรีทอง แต่ในปัจจุบันการค้ำไม้ศรีจะเหลือเพียงหมู่บ้านละสองท่อนเท่านั้น เนื่องจากไม้หายากและลำบากจึงได้ลดเหลือเพียงสองต้นต่อหมู่บ้านและนำเงินมาทำบุญกันที่วัด เป็นการสร้างความสามัคคีภายในหมู่บ้านได้อีกทาง ซึ่งพิธีกรรมนี้ทุกบ้านจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

สลากภัต เป็นการทำบุญ คล้ายกับการทอดผ้าป่า เป็นการระดมเงินในชุมชน ซึ่งจะระดมเงินโดยแบ่งเป็นเขต ๆ มีต้นเงินต้นทอง ทำในช่วงเดือนตุลาคม เพื่อสร้างบุญสถานให้กับหมู่บ้าน

ประเพณีลอยกระทง บ้านสันคะยอมมีน้ำแม่สารไหลผ่าน มีการทำฝายทดน้ำกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหมู่บ้าน จึงมีการจัดสถานที่สำหรับลอยกระทงในหมู่บ้านทุกปี คนที่ไม่ได้ไปเที่ยวงานลอยกระทงที่อื่นก็จะมาลอยกระทงกันที่นี่ กิจกรรมลอยกระทงในหมู่บ้าน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่พยายามจงใจให้เยาวชนเที่ยวในหมู่บ้านในเทศกาลนี้ เพราะผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นห่วงเรื่องอุบัติเหตุ จึงเกิดกิจกรรมภาคกลางคืน โดยให้เยาวชนจัดงานประกวดหนูน้อยนพมาศและเวทีการแสดง เช่น การฟ้อนต่าง ๆ เพื่อหาเงินเข้ากลุ่มในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของกลุ่มเยาวชน

ตารางที่ 9 แสดงปฏิทินชุมชน บ้านสันคะยอม หมู่ 1

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา							←→					
2.เก็บลำไย					←→							
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.เทศกาลเข้าพรรษา							←→					
2.เทศกาลสงกรานต์				↔								
3.ตามข้าวใหม่	↔											
4.ประเพณีลอยกระทง (ฟิงเทคน์ฟิงธรรมมหาชาติ)											↔	
5.งานปอยหลวง(บางครั้ง)		↔										
6.งานอื่นๆตามโอกาสประเพณี	←											→

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน ปี 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก

ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. ท้าวน้อยหลวง
2. พ่อหนานจุมภู
3. พ่อต้น
4. พ่อหลวงจันทา คำลือศักดิ์
5. พ่อหลวงน้อยคำ พิงคะสัน
6. พ่ออ้าย เสนศักดิ์
7. พ่อหลวงเขียว พิงคะสัน
8. พ่อหลวงสนั่น สมนาศักดิ์
9. พ่อหลวงอุทิศ พิงคะสัน
10. พ่อหลวงวิทยา สมนาศักดิ์ (ปัจจุบัน)

การรวมกลุ่มทางการเกษตร

กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2544 โดยมีนาย อุทิศ พิงคะสัน เป็นประธานกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อขายสร้างรายได้ สร้างงานให้กับชาวบ้าน มีพื้นที่ดำเนินการ 200 ไร่ การตลาดของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะจำหน่ายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงใหม่ นอกเหนือจากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มได้ทำการสีข้าวเองเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่ายอีกด้วย รายได้หลังจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วจะแบ่งให้สมาชิกทุกคน มีการให้เงินกู้แก่สมาชิกทุกคนกู้ยืมได้ นอกเหนือจากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มได้ทำการสีข้าวเองเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่ายอีกด้วย

นอกเหนือจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้ว กลุ่มยังมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเยาวชน โดยพยายามเชื่อมการเรียนรู้อื่นในห้องเรียนกับการเรียนรู้องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนด้านการปลูกข้าว โดยมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนบ้านสันป่าสักเป็นผู้เข้ามาเรียนรู้

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร เริ่มจัดตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2536 โดยได้รับเงินสนับสนุนจากการทอดผ้าป่า ประมาณ 10,000 บาท เพื่อใช้ในการดำเนินการ มีการจัดสรรเงินทุนให้สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อนำไปลงทุนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร ต่อมากลุ่มได้มีการปล่อยกู้แก่สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ด้วย โดยกลุ่มสุกรจะมีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรของชุมชน โดยเป็นผู้ผลิตสุกรเพื่อจำหน่ายในชุมชนและตำบลใกล้เคียง และเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญให้กับกลุ่มหมูหวาน

กลุ่มผู้เลี้ยงโค เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2537 โดยมีทุนเริ่มแรกที่ใช้ในการดำเนินงาน 20,000 บาท ซึ่งกลุ่มผู้เลี้ยงโคก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับเงินงบประมาณจากพัฒนาชุมชนจังหวัด เนื่องจากว่าการเลี้ยงโคมีต้นทุนที่สูง กลุ่มจึงตัดปัญหาโดยการจัดสรรเงินมาให้สมาชิกแทน ปัจจุบันนี้กลุ่มผู้เลี้ยงโคได้ล้มเลิกและไปรวมกับกลุ่มเลี้ยงโคจังหวัดลำพูน ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคในหมู่บ้านสันคะยอมในปัจจุบันมีน้อย แต่ที่เลี้ยงก็จะเป็นการเลี้ยงแบบต่างคนต่างเลี้ยง ไม่ได้มีการรวมกลุ่มแบบจริงจัง

ในอดีตผู้คนจะให้ความสำคัญกับโคมาก เพราะที่อาชีพหลักของเกษตรกร คือการทำนา แรงงานหลักที่สำคัญ คือ วัวและควาย ต้องใช้เกวียนในการเดินทาง เนื่องจากไม่มีเครื่องจักร ไม่มีเครื่องยนต์ แต่ปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสะดวกสบายเข้ามาแทนที่ จึงทำให้ความสำคัญของโคในปัจจุบันนั้นลดลง

กลุ่มป่าชุมชน ได้ก่อตั้งขึ้นในสมัยพ่อหลวงสนั่น สมณาศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น การสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่าผ่านสถาบันการปกครองชุมชน ผู้ที่มาเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่า ซึ่งกลุ่มป่าชุมชนจับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากป่าชุมชนเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ส่งผลกระทบให้ระบบนิเวศน์มีความสมดุล นอกจากนี้กลุ่มป่าชุมชนมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนเรื่องการดูแลรักษาป่าในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรม “บวชป่า” เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรต่อไป

กลุ่มจักสาน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2535 โดยนางบุญปิ่น ศรีวิชัย เห็นว่าในหมู่บ้านสันคะยอมมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีฝีมือทางด้านจักสาน และมีเวลาว่าง จึงได้จัดตั้งกลุ่มเข้ามา เพื่อช่วยให้คนในหมู่บ้านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่ พร้อมทั้งจะถ่ายทอดให้แก่เยาวชนที่สนใจ เพื่อให้ภูมิปัญญาของชุมชนไม่จางหาย

กลุ่มน้ำพริกถาบ ได้ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2543 โดยมีตัวแทนไปศึกษาดูงานที่บ้านสันมะนะ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ต่อมาได้รับการฝึกอบรมและนำความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้มีน้ำพริกถาบเป็นสินค้า OTOP และกลุ่มได้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและแปรรูป เป็นที่ศึกษาดูงานแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน

กลุ่มหมูหวาน เริ่มก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2545 โดยมี คุณจินดา กิตติศักดิ์ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตสุกรในชุมชนและเสริมรายได้แก่แม่บ้าน โดยมีโรงงานการผลิตตั้งอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน คุณวิทยา สมณาศักดิ์ การดำเนินของกลุ่มประสบความสำเร็จด้วยดี

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. กระบวนการและกิจกรรมที่นำมาใช้ ไม่ค่อยเหมาะสมกับเด็ก ๆ หลายคนตั้งข้อสังเกตว่า มันลุ่มลึกเกินไปสำหรับเด็ก ๆ ป. 4 - ป.6 เด็ก ๆ เสนอว่าควรมีเกมส์เยอะกว่านี้ และเยาวชนที่เข้าร่วมนั้นมีความแตกต่างกันในด้านอายุเยอะ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก โดยเฉพาะเยาวชนหญิงที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น จะเงินอายุในการทำกิจกรรมบางกิจกรรม
2. การเตรียมงาน การประสานงานต่าง ๆ กระชั้นชิดเกินไป
3. ทีมวิจัยเยาวชนแบ่งหน้าที่กันไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะมาจากหัวหน้าทีมไม่อยู่และมีการแบ่งหน้าที่ใหม่ทำให้เป็นอุปสรรคในการประสานงาน
4. ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้อาวุโส นั้น ไม่ค่อยชัดเจน และไม่ได้แบ่งเป็นหมวดหมู่ที่เหมาะสม
5. ผู้วิจัยกังวลเรื่องงบประมาณที่จะใช้มากเกินไป ทำให้ผิดพลาดในการสั่งอาหารกลางวันมาเลี้ยงทีมวิจัยเยาวชน
6. เนื่องจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นครั้งแรก ประสบการณ์ผู้วิจัยก็น้อย จึงทำให้การ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนนั้น ไม่ค่อยต่อเนื่อง และมีการแบ่งงานกันไม่ชัดเจนของผู้วิจัยเอง

จากข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านสันคะยอมในครั้งนี้ เยาวชนบ้านสันคะยอมให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี จนสรุปเนื้อหาได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านสันคะยอมสนใจในปัญหาที่พวกเขาได้ประสบอยู่ คือ การนิทา (เล่าขวัญ) ซึ่งประเด็นการนิทา หรือเล่าขวัญนี้ ในอดีตชาวบ้านใช้การเล่าขวัญ เป็นเครื่องมือป้องกันการทำผิด และหากมีการทำผิดชาวบ้านก็จะใช้การเล่าขวัญเป็นการลงโทษ และปรามหรือป้องกันการทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ปัจจุบันเยาวชนบ้านสันคะยอมนี้มองว่าการเล่าขวัญ เป็นปัญหา เพราะการเล่าขวัญบางเรื่องไม่เป็นเรื่องจริงและยังไม่เกิดขึ้น ทำให้เยาวชนได้รับผลกระทบ จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมต่อไป

2.3.3 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านหลุก หมู่ 4

กิจกรรม

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมในบ้านหลุกนี้ แตกต่างจากที่จัดในหมู่บ้านสันคะยอม คือ ตัดกระบวนการ สนทนาสนทนา ออกไป เนื่องจากการที่ทีมเยาวชนได้สะท้อนออกมาว่า ไม่อยากทำ โดยให้เหตุผลกับผู้วิจัยว่า การทำสมาธิ เป็นสิ่งที่น่าเบื่อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการปรับเปลี่ยนวิธีการ

ดำเนินงาน และเปลี่ยนการสนทนาการใช้จาก “เกมส์ซ่อนกระดาศ” มาเป็น “เกมส์รักษาอาณาจักร” และ “เกมส์แก้ปม” เนื่องด้วยผู้วิจัยทำงานวิจัยกับเยาวชน ดังนั้นการสนทนาการต่าง ๆ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอด เพื่อป้องกันความเบื่อหน่าย และเพื่อให้เยาวชนได้อยากจะร่วมเรียนรู้ในกระบวนการใหม่ ๆ ในกิจกรรมต่อไป

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อกับทีมวิจัยเยาวชนโดยทางโทรศัพท์เพื่อนัดประชุม และให้ทีมเยาวชนประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้าน ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงพ่อหลวงบ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทางด้านสถานที่ในการจัดการประชุมได้ทำหนังสือเพื่อขอสถานที่จากเจ้าอาวาสวัด อีกทั้งส่วนในด้านของผู้ปกครอง ผู้วิจัยใช้วิธีเข้าไปพบและได้พูดคุยถึงรายละเอียดของการทำงานวิจัยต่าง ๆ พร้อมทั้งขออนุญาตผู้ปกครองพาแกนนำเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีทีมวิจัยเยาวชนจากหมู่บ้านหลุก เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 10 คน เพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงานโดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมายไป ดังนี้

- เริ่มจากการนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปให้กับเจ้าอาวาสวัด ผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส
- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์โดยใช้เสียงตามสายประกาศให้ผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน รวมทั้งเยาวชนที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการ
- ฝ่ายสถานที่ที่จะทำความสะอาด ไปเยี่ยมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น แก้วน้ำ ถังน้ำ ฯลฯ
- ฝ่ายทะเบียนก็จะช่วยกันทำป้ายห้อยคอและจัดโต๊ะลงทะเบียน
- ฝ่ายสวัสดิการ จะทำหน้าที่คอยเสริฟน้ำ ขนม ของว่าง ต่าง ๆ เป็นต้น
- ฝ่ายจ่ายตลาดและทำกับข้าว ซึ่งในการประชุมกันในวันนี้เยาวชนบ้านหลุกเสนอที่จะทำกับข้าวกันเอง โดยรายการอาหารที่เยาวชนเลือกทำ คือ ข้าวอุ่นจิ้นทอด และต้มจืด ส่วนของว่างในตอนบ่าย คือ น้ำชาเย็น เพราะฉะนั้นในการเตรียมงานในครั้งนี้จึงต้องมีการไปจ่ายตลาดเพื่อทำกับข้าว ซึ่งในการทำกับข้าวดังกล่าว ได้รับความอนุเคราะห์ จากครอบครัวท่านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประหยัด ใจดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสอนวิธีการทำกับข้าวให้กับเยาวชน สถานที่ในการประกอบอาหาร อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งที่พักอาศัยให้กับทีมวิจัยเยาวชน

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- เยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 30 คน จาก 5 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 5 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัดและได้รับความร่วมมือดีจากผู้นำหมู่บ้าน ส.อบต. และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - ความเป็นมาของบ้านหลุก
 - สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
 - ของดีบ้านหลุก
 - ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
 - หลัก่อนสมัยก่อนกับปัจจุบันต่างกันอย่างไร
 - ด้านการจับสาว
 - ด้านการศึกษา
 - ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรในอดีตกับปัจจุบัน
 - ของเล่นสมัยก่อน

2.3.4 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านหลุก

บ้านหลุก หรือเดิมทีเรียกว่า “บ้านแม่สารท่าหลุก” หลุก คือกั้งหันน้ำ ซึ่งกั้งหันน้ำนี้ทำมาจากไม้ชนิดหนึ่ง (ดังรูปในภาคผนวก : ค) ในสมัยก่อนเพื่อวิดน้ำแม่สารเข้านา และใช้น้ำในการทำการเกษตร เมื่อปีพ.ศ. 2473 เริ่มตั้งหมู่บ้านครั้งแรก มี 5-6 หลัง ซึ่งตระกูลรัตนะ เป็นตระกูลแรกที่อพยพมาจากบ้านหลุก (ประตูป่า) เห็นว่าหมู่บ้านนี้มีแม่น้ำสารไหลผ่าน เลยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “แม่สารบ้านหลุก” และ “บ้านหลุก” ในปัจจุบัน ส่วนวัดมีการสร้างมากกว่า 400 ปีที่แล้ว ในสมัยสิบสองปันนา สมัยไทยใหญ่เป็นพญา ศาสนสถานนำแบบอย่างมาจากวัดเวียงของ เรียก “เจดีย์จอมของ” เป็นเจดีย์ทรงมอญ เหมือนวัดสุพรรณรังษี (วัดมณฑลย์ พม่า) ซึ่งมีแห่งเดียวในตำบลป่าสัก ส่วนด้านสภาพบ้านเรือนแต่ก่อนนั้นเป็นหลังคาจั่ว หรือปั้นหย่า มุงด้วยหญ้าคา, ตอง หรือดินขอ (ดินเหนียวเผา) หรือกระเบื้องหางแหลม ส่วนตัวบ้านใช้ไม้ ซึ่งจะลากมาจากแม่ทา ใช้ล้อลากมา เดินทาง

ประมาณ 1 วันก็จะถึง การสร้างบ้าน ถ้าบ้านหลังไหนเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ก็จะยกพื้นให้สูงขึ้น เพื่อที่จะเลี้ยงวัวไว้ได้ถุนบ้าน วิถีชีวิตของคนบ้านแม่สารบ้านหลุกสมัยก่อน แต่เดิมมีความรื่นเริงกัน ไม่มีตลาด ถ้าจะซื้อของต้องไปซื้อที่ตลาดหนองดอก เด็กจะเลี้ยงง่าย ช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน รู้จักคบหากันในหมู่บ้าน หนุ่มสาวจะมาเจอกันตามประเพณีของหมู่บ้าน

ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2510 ทางรัฐบาลได้สร้างถนนตัดผ่านหมู่บ้านขึ้นจำนวน 2 สาย ถนนสายแรกเป็นถนนสายลำพูน — ลำปาง และถนนแยกจากถนนสายหลักลำพูน — ลำปาง แยกผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า สามแยกปางขมุ (ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตลาดจตุจักรลำพูน) ตัดผ่านบ้านหลุกไปบ้านป่าสัก และต่อมาได้มีถนนสายหลักลำพูน — ป่าซาง ตัดผ่านใจกลางหมู่บ้าน จึงทำให้การคมนาคมเจริญและสะดวกขึ้น ซึ่งช่วงนี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการเป็นอยู่ของชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนแบบกึ่งชุมชนเมืองและกึ่งชุมชนชนบท

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

เนื่องจากบ้านหลุกอยู่ใกล้กับโรงงานนิคมอุตสาหกรรม และเครือข่ายพัฒนาฯ ทำให้ประชากรในวัยแรงงานส่วนมากไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ประชากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไปก็จะทำอาชีพรับจ้างทั่วไป มีส่วนน้อยที่จะทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเช่นในอดีต การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชาวบ้านหลุกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก พระมหานิรันดร์ นิรันดโร เล่าว่า “การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดมาจากความเจริญที่ตามมา ถนน ไฟฟ้า เมื่อเริ่มมีถนน ก็เริ่มมีรถจักรยาน มีรถจักรยานยนต์ มีรถยนต์พัฒนามาเรื่อย ๆ มีหอพัก มีแหล่งร้านค้าและสถานบริการต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนที่ความเจริญจะมาตามแม่น้ำ ผู้คนจะตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำ แต่ปัจจุบันผู้คนจะนิยมตั้งถิ่นฐานข้างถนน ทำให้พื้นที่ในอดีตเป็นทุ่งนา เมื่อถูกถนนตัดผ่านทุ่งนาเหล่านี้ถูกกวาดซื้อจากนายทุน กลายเป็นบ้านจัดสรร กลายเป็นหอพัก วิถีชีวิตชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อไม่มีที่ดินทำกินก็ต้องเข้าไปทำงานในภาคบริการและโรงงานอุตสาหกรรม เพราะมีรายได้ที่แน่นอน เมื่อมีรายได้แน่นอนก็อยากได้สิ่งอำนวยความสะดวกมาสนองตัณหาตัวเอง เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น เครื่องเสียง โทรทัศน์ ฯลฯ บางทีมีแล้วแต่เมื่อมีรุ่นที่ทันสมัยมาก็เปลี่ยนตาม สิ่งของเหล่านี้ราคาค่อนข้างสูง บางรายไม่มีเงินสดก็ซื้อผ่อนเป็นรายเดือน ทำให้เกิดหนี้สินขึ้นมาอีก ปัจจุบันจะเดินข้ามถนนต้องรอเป็นชั่วโมง เพราะรถวิ่งไม่หยุด” จากคำบอกเล่าดังกล่าว ทำให้ทราบว่าอาชีพหลักของชาวบ้านหลุกในปัจจุบัน คือ การรับจ้างทั่วไป ภาคบริการ และเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

แผนที่ 3 แผนที่บ้านหลุก หมู่ 4

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านหลุกในอดีต เป็นอยู่แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน และใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง คนในชุมชนมีความผูกพันกันเป็นอย่างดี อาชีพหลัก ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และทำไร่ ลักษณะนิสัยเป็นคนรักถิ่นฐาน ใช้ภาษาของเป็นภาษาถิ่น เพราะเมื่อประมาณ พ.ศ. 2433 ได้มีชนเผ่าของ (ไทยยอง) จากเมืองยอง จังหวัดเชียงราย ประเทศพม่า ได้อพยพหนีภัยสงครามมาอาศัยอยู่แถบลุ่มลำน้ำสารและน้ำแม่กวัง และสร้างหมู่บ้านและวัดขึ้นมา คือ วัดบ้านหลุก ปัจจุบันครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลกันทาสัก ตระกูลไชยคำยา ตระกูลลาวนันท์ และตระกูลมัทธา ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านหลุก หมู่ 4 มีทั้งหมด 450 ครอบครัว ประชากรมีทั้งหมด 1003 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 473 คน และเพศหญิงมี 530

ความเชื่อ

ประมาณร้อยละ 70 ชาวบ้านในหมู่บ้านหลุกยังมีการนับถือผีและมีความเชื่อเรื่องสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ อาทิ เรื่องผีประจำตระกูล ผีปู่ย่า เลื้อบ้าน เลื้อวัด นอกจากนั้นยังมีประเพณีผีกระ หรือ ผีปอบ ผีเสื้อ (ผีกระเสื้อ) ผีโพรง เป็นต้น ร้อยโทคะนอง กันทะสั๊ก เล่าว่า “เชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติ เพราะตอนที่เป็นเด็กอยู่นั้น ได้สัมผัสมาแล้วกับตนเอง มีหลายครั้งที่มีคนถูกผีกระเข้าสิง คนในหมู่บ้านก็จะมาตามพ่อของลุงไปไล่ผีทุกครั้ง เนื่องจากว่าพ่อได้ศึกษาวิชาทางไสยเวท คาถาอาคมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทุกครั้งลุงจะตามไปดูวิธีการของพ่อ มันช่างเป็นศาสตร์และสิ่งเหลือเชื่อจริง ๆ ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ ขึ้นแรกเมื่อไปถึงบ้านที่คนถูกผีเข้า ท่านจะท่องมนต์คาถาที่เรียนมา และทำน้ำมันต์ให้คนที่ถูกผีเข้าสิงดื่ม หากไม่ยอมดื่ม ท่านก็จะใช้วิธีพ่นน้ำมันต์จากปาก ทันใดนั้นก็จะมีเสียงร้องโหยหวนจากคนที่ถูกผีเข้าสิง แต่เสียงนั้นกลับเป็นเสียงของคนอื่น คือ เสียงของผีกระนั่นเอง มันจะร้องอย่างเจ็บปวด แล้วท่านก็จะฉวยโอกาสนี้สะกดจิตและถามว่า มันคือใคร ชื่ออะไร มาจากที่ใด เหตุที่มาเข้าสิงนั้นต้องการอะไร มันก็จะตอบคำถาม เมื่อท่านทราบแล้ว ก็จะขอร้องให้มันออกจากร่างของคนทีสิง มันก็จะออกไปแต่โดยดี แต่ผีบางรายก็คือไม่ยอมออกจากร่าง ท่านก็จะใช้วิธีที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อาทิ ใช้ต้นข่าที่ตัดมาสด ๆ มาเสกมนต์คาถาแล้วเขียนติที่หลังของคนที่ถูกสิง มันก็จะร้องด้วยความเจ็บปวด บางรายผีที่เข้าสิงนั้นคุณมากก็จะต่อสู้ แต่ท่านก็จะสะกดมันด้วยเวทมนต์คาถาและเวทดา ผีร้ายจะยอมแพ้และออกจากร่างไปทุกครั้ง สิ่งที่น่าเหลือเชื่อ คือ รอยฟกช้ำจากการเขียนติที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหลังของผู้ที่ถูกผีเข้าสิงนั้น เมื่อผีออกจากร่างแล้ว จะไม่ปรากฏรอยฟกช้ำและความเจ็บปวดแต่อย่างใด สำหรับคนที่ถูกผีเข้าสิง เมื่อผีออกจากร่างก็จะงงและถามว่ามากันทำไมยะเยะไปหมด เพราะสมัยนั้นเมื่อมีผีสิงใครคนจะไปดูจำนวนมาก ค้วนเหตุนี้จึงทำให้ลุงเชื่อเรื่องผีและสิ่งที่น่าถือ

อยู่” เชื่อกันว่าปัจจุบันยังมีคนที่เป็นปอบ และผีกระ อยู่ในบ้านหลุก แต่ด้วยเหตุผลใดไม่ทราบ ผีร้าย เหล่านั้นค่อย ๆ เสื่อมถอยลงไปมาก ไม่ค่อยไปเข้าสิงใครเหมือนสมัยก่อน แต่ก็ยังปรากฏให้เห็นเป็น บางโอกาสแต่น้อยครั้งมาก

ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พ่อหลวงชาว เมืองมูล
2. พ่อหลวงตา รัตนะ
3. พ่อหลวงน้อย ติ้ะหลุก
4. พ่อหลวงจันทร์ จินมัยชา
5. พ่อหลวงน้อยมูล บุญชัยเวียง
6. พ่อหลวงเสาร์คำ กันทะศักดิ์
7. พ่อหลวงจรัส ลาวนนท์
8. พ่อหลวงสุวรรณ กันทะสัก
9. พ่อหลวงคูสิต เป็งมัยชา
10. พ่อหลวงสำราญ เป็งมัยชา (ปัจจุบัน)

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านหลุก

วัดบ้านหลุก ดำเนินการสร้างวัดบ้านหลุก ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการสร้างวัดมีชื่อว่า นายแสน เขื่อนแก้ว, นายอภิชัย ไม่ทราบนามสกุล, นายปัญญา ไม่ทราบนามสกุล ได้ไปอาราธนา นิมนต์พระภิกษุชื่อว่า “พระเพียรปัญญา” ซึ่งได้รุดงมาจากเมืองสิบสองป็นนา และมาพำนักอยู่วัดสัน ป่าสัก มาเป็นประธานในการสร้างวัดนี้ ซึ่งตอนแรกเป็นอารามก่อน และได้ปฏิสังขรณ์กุฏิ วิหาร พรางเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร พ.ศ.2488 ได้สร้างกุฏิ และวิหารถาวรขึ้น มีโบราณสถานที่ สำคัญ ได้แก่ เจดีย์เป็นรูปไม้สิบสอง สูงประมาณ 19 เมตร เป็นศิลปะแบบพม่า และเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2545 วัดบ้านหลุก ได้รับคัดเลือกเป็น “วัดพัฒนาตัวอย่าง” ของจังหวัดลำพูน โดยมี พระมหานรินทร์ นรินทร์โร เป็นเจ้าอาวาส

รายนามเจ้าอาวาสวัดแม่สารบ้านหลุก (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พระเพียร	ปัญญา	พ.ศ.	2433-2460
2. พระครูเปรมวิชัย	(นวล เปมวิชัย)	พ.ศ.	2460-2512
3. พระสมบุรณ์	สมบุญ โณ	พ.ศ.	2512-2517
4. พระอธิการอุ่นเรือน	วรปญฺโญ	พ.ศ.	2517-2520
5. พระมหาสมเกียรติ	สฤกิตฺติ	พ.ศ.	2520-2529

6. พระครูพิศิษฐ์ธรรมประสาท (จันทร์สม ฐมฺมสํวโร) พ.ศ. 2529-2541
7. พระมหานรินทร์ นรินฺตโร พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. ทีมวิจัยเยาวชนจากต่างหมู่บ้านเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยกว่าที่ได้กำหนดจากหมู่บ้านละ 5 คน ปรากฏว่า บ้านสันคะยอม มา 4 คน บ้านป่าตึงงามมา 1 คน ซึ่งมาร่วมกิจกรรมได้ในภาคเช้าเท่านั้น เพราะต้องไปช่วยผู้ปกครองที่บ้าน บ้านวัดสันป่าสักมา 1 คน บ้านใหม่จตุจักรมา 3 คน อันเนื่องมาจากเยาวชนส่วนหนึ่งต้องไปเรียนพิเศษ มีกิจกรรมทาง โรงเรียน ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน และไปเที่ยวกับครอบครัว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการทำงานวิจัยครั้งนี้

2. เนื่องจากการทำกิจกรรมนั้นมีเยาวชนที่มีอายุที่หลากหลายมาก คือ ตั้งแต่ 8 – 16 ปี เด็ก ๆ ที่มีอายุน้อย ๆ นั้นยากแก่การควบคุม รวมทั้งเรื่องของเพศและวัยนั้นมีผลต่อการจัดกระบวนการเพราะว่าเด็กบางคนอยากเล่นเกมส์ แต่บางคนไม่อยากเล่น เพราะว่าโตแล้ว บางครั้งการเลือกเกมส์ที่จะนำมาสื่อกับเด็ก ๆ นั้น จะต้องมองถึงความเหมาะสมกับเพศและวัยด้วย

3. ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก เกิดอาการไม่พอใจทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม จากข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านหลุกในครั้งนี้ เยาวชนบ้านหลุกให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงบ่ายที่มีเจ้าอาวาสวัดบ้านหลุก ได้มาเป็นวิทยากร บรรยายเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวัด ตลอดจนวิถีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จนสรุปเนื้อหาได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นจากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านหลุกสนใจที่จะศึกษาประเด็น “การจับสาว” ซึ่งประเด็น “การจับสาว” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านหลุกต่อไป

2.3.5 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

กิจกรรม

กิจกรรมที่ปรับเปลี่ยน คือ กิจกรรมทำความเข้าใจจกกันระหว่างทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน โดยให้เยาวชนแยกออกมาตามวันเกิดของตัวเองแล้วจับกลุ่มคนที่เกิดวันเดียวกัน ใช้ “เกมส์เล่านิทาน” สันทนาการที่ใช้ คือ “เกมส์หมอนข้างของฉัน” และ “เกมส์เก้าอี้สามัคคี”

การดำเนินการ

1. **ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน** ผู้วิจัยใช้การติดต่อแกนนำเยาวชนโดยทางโทรศัพท์ เพื่อนัดประชุม และให้แกนนำไปประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง โดยใช้จักรยานจีไปบอกตามบ้าน ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงพ่อหลวงบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

2. **ขั้นตอนการเตรียมงาน** ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีเยาวชนจากหมู่บ้านใหม่จตุจักร เข้าร่วมร่วมประชุมทั้งหมด 13 คน นอกจากนี้พ่อหลวงบ้านยังมาช่วยเตรียมงาน ไม่ว่าจะเป็นการติดป้ายโครงการ การจัดเก้าอี้ การจัดสถานที่ร่วมกับเยาวชนอีกด้วย อีกทั้งเพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงาน โดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมาย

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 28 คน จาก 5 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 4 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัดและได้รับความร่วมมือดีจากผู้นำหมู่บ้าน ส.อบต. และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - ความเป็นมาของบ้านใหม่จตุจักร / สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
 - ด้านการละเล่นสมัยก่อน / ของเล่นสมัยก่อน
 - ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
 - ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
 - ด้านการจับสาว
 - ด้านการศึกษา / การคมนาคม

2.3.6 การพูดคุยกับผู้เช่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านใหม่จตุจักร

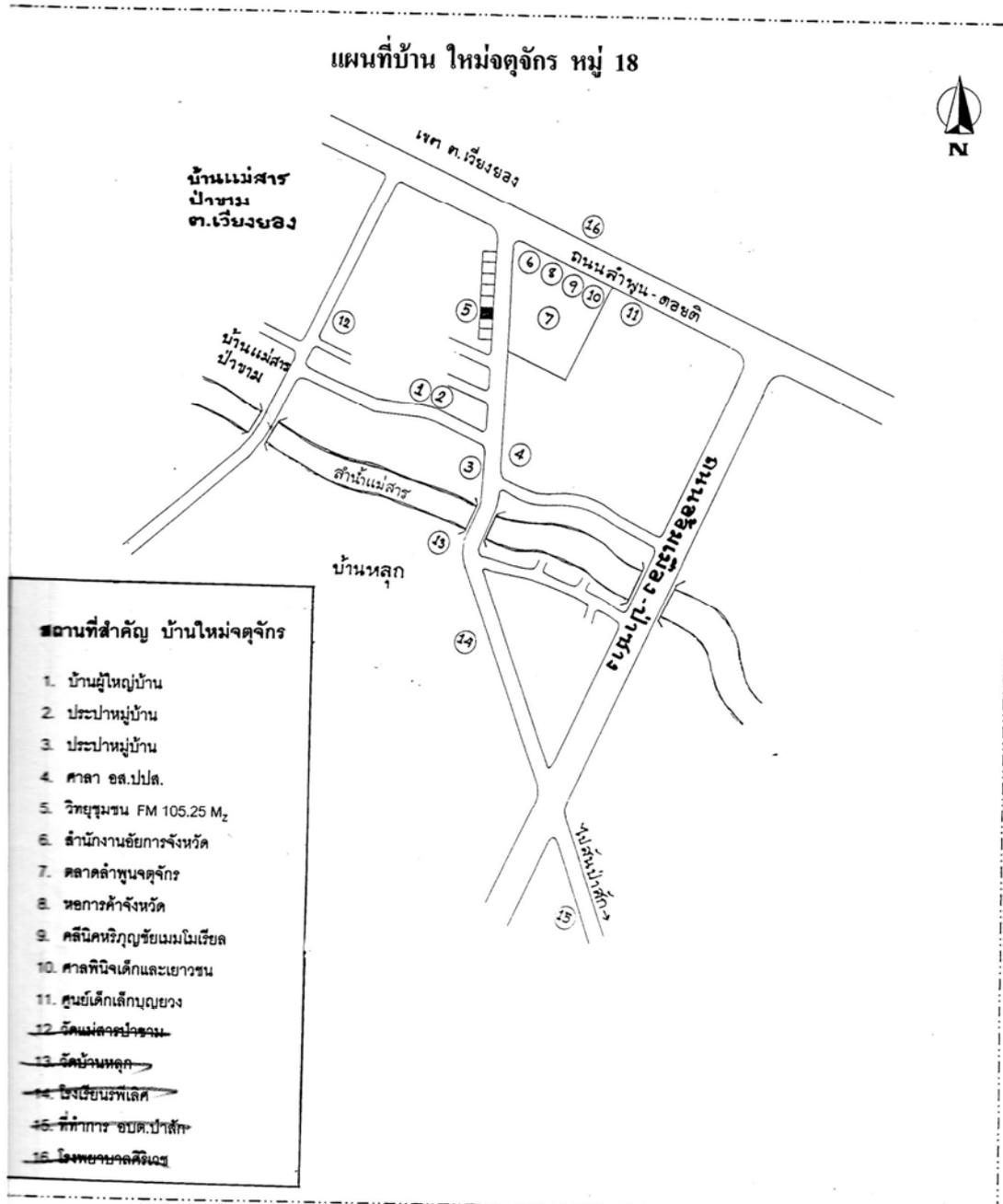
ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านใหม่จตุจักร เดิมแยกมาจากบ้านแม่สารบ้านหลุก หมู่ 4 ออกมาเป็นหมู่บ้านแห่งใหม่ ชื่อ “บ้านแม่สารบ้านใหม่” แล้วได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “บ้านใหม่จตุจักร” ซึ่งตั้งตลาดชื่อตลาดจตุจักรลำพูน ซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน จนมาถึงปัจจุบัน บ้านใหม่จตุจักรได้แยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 แล้วมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2545 คือ นายวีระกร จินมัยชา

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

อาชีพหลักของชุมชนบ้านใหม่จตุจักร คือ การค้าขาย เนื่องจากมีตลาดจตุจักรลำพูนตั้งอยู่ในหมู่บ้าน และประกอบอาชีพรับจ้างต่าง ๆ เช่น รับจ้างในภาคบริการ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านใหม่จตุจักรเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีพื้นที่ในการทำเกษตร เหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ

แผนที่ 4 แผนที่บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านใหม่จตุจักรในปัจจุบันเป็นแบบชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลจินมัทธา ซึ่งบ้านใหม่จตุจักรนี้เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งแยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็ไปทำที่วัดบ้านหลุก และอีกส่วนหนึ่งก็ไปทำที่วัดแม่สารป่าขาม และวัดศรัทธาของชาวบ้าน

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18 มีจำนวนครัวเรือน 165 ครัวเรือน มีประชากรมีทั้งหมด 431 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 217 คน และเพศหญิงมี 214 คน

ตารางที่ 10 ปฏิทินชุมชนบ้านใหม่จตุจักร

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำสวน							←→					
2.ค้าขาย	←											→
3.ทำธุรกิจส่วนตัว	←											→
4.รับจ้างทั่วไป	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.दानข้าวใหม่	↔											
2.ประเพณีสงกรานต์				↔								
3.ประเพณีเดือนแปดเป็ง					↔							
4.ประเพณีตามท้องถิ่น อื่นๆ						↔						
5.สืบชะตาหมู่บ้าน เลือบ้าน						↔						
6.ทำบุญวันเข้าพรรษา							←→					
7.ทำบุญออกพรรษา										↔		
8.ประเพณีลอยกระทงยี่เป็ง											↔	

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. เนื่องจากทีมวิจัยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นผู้หญิง แต่ทีมวิจัยเยาวชนจากบ้านใหม่จตุจักรนั้นมีเยาวชนชายเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย ทำให้ทีมวิจัยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเขินอาย บางคนก็ไม่กล้าแสดงออก

2. ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมแกนนำเยาวชนบางหมู่บ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ครบ เช่น แกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมที่มาถึงเวทีแล้วไม่ยอมมาลงทะเบียน แต่วกกลับเดินไปบ้านเพื่อนที่อยู่ภายในหมู่บ้านที่จัดเวที ทำให้เยาวชนหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่ค่อยพอใจ

จากข้อมูลที่ได้รับชมในเวทีสัญจร บ้านใหม่จตุจักรในครั้งนี้ เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี จนสรุปเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรสนใจที่จะศึกษาประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” ซึ่งประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านใหม่จตุจักรต่อไป

2.3.7 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านป่าดิงงาม หมู่ 3

กิจกรรม

เนื่องจากหมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงามนั้น มีการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย คนในชุมชนรับทราบข้อมูลในกระบวนการดำเนินงานวิจัยน้อย เนื่องจากการได้รับความร่วมมือและความไม่เข้าใจต่องานวิจัยเพื่อชุมชนของผู้นำชุมชนมีน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนกระบวนการจัดเวทีใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของหมู่บ้าน เมื่อชุมชนเข้าใจในกระบวนการวิจัยในการรวมกลุ่มเยาวชนคิด เป็นการชงสุ่มเยาวชน เพราะฉะนั้นการที่จะให้ชุมชนเข้าใจ และเห็นว่าการรวมกลุ่มของเยาวชนนั้นมีประโยชน์ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน โดยการไปร่วม “พัฒนาวัด” และ “ศาลเสื่อบ้าน” ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนจึงเกิดขึ้น ในกิจกรรมภาคเช้า

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อแกนนำเยาวชนโดยทางโทรศัพท์ เพื่อนัดประชุม และให้แกนนำไปประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึง พ่อกำนันเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีเยาวชนจากหมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 6 คน เพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงานโดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคน

เนื่องจากบ้านป่าดิงงามนั้นผู้วิจัยใช้การลงพื้นที่ในการค้นหาทีมเยาวชนโดยใช้เด็กคิงเด็กอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นการที่ลงไปประชุมหรือวางแผนการดำเนินงานนั้นจะประสานงานกับแกนนำเยาวชนโดยตรง อีกทั้งการเข้าไปประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน คือ พ่อกำนัน นั้น มีอุปสรรค คือ ท่านไม่ค่อยอยู่ที่บ้าน เพราะว่า อาจจะเนื่องด้วยธุรกิจส่วนตัว ทำให้การประชุมสัมพันธ์ให้กับผู้คนในชุมชนรับทราบนั้นยังน้อย ทำให้ผู้คนในชุมชนนั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญ การลงพื้นที่ที่บ้านป่าดิงงามนี้ ผู้วิจัยก็ได้เข้าไปพบบุคคลหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ทางท่านนายก อบต. ที่ได้มีโอกาสพบปะท่านเป็นการส่วนตัวตอนงานกิจกรรมวันเด็กที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน ท่านก็บอกว่าไม่มีปัญหาให้ลงมาทำกิจกรรมในหมู่บ้านได้ แต่ว่าผู้วิจัยเองก็ยังไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะกับพ่อกำนัน จนกระทั่งถึงวันเตรียมงานเวทีสัญจรของหมู่ 3 จึงได้เข้าไปพบท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์งานวิจัย ในเย็นวันนี้ในหมู่บ้านจะมีประชุมประจำเดือนกันที่ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน พ่อกำนันจะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านมาประชุม ผู้วิจัยจึงรอโอกาสที่จะเข้าไปพูดคุยกับท่าน เมื่อได้พบท่านและได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของงานวิจัย ท่านก็มีท่าทีที่ไม่ค่อยสนใจเท่าใดนัก ถามว่ามีหนังสือทางราชการมาหรือไม่ จะให้ประชาสัมพันธ์เรื่องอะไร เมื่อผู้วิจัยขอให้ท่านเป็นประธานกล่าวเปิดเวที ท่านก็บอกว่าไม่ว่าง เพราะพรุ่งนี้ต้องพัฒนาที่วัดแล้วท่านก็ทำงานของท่านไป คือ ล้างเก้าอี้กับทำความสะอาดเพื่อจัดประชุมตอนเย็น ผู้วิจัยเลยถือโอกาสนี้เสนอตัวเข้าไปช่วย โดยพาเยาวชนมาทำความสะอาดช่วย พอท่านเห็นเด็ก ๆ มาช่วยทำความสะอาด ท่านก็มีสีหน้ายิ้มแย้มขึ้น และช่วยประกาศเสียงตามสายให้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยและทีมวิจัยต้องมานั่งคิดแผนกิจกรรมกันใหม่ว่า ทำอย่างไรถึงจะให้คนในชุมชนเข้าใจกิจกรรมที่เราจัดขึ้นนั้น จึงมีกิจกรรมที่ขึ้นไปพัฒนาวัดกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านขึ้น เพื่อแสดงความจริงใจให้กับชุมชนได้รับรู้อย่างที่กล่าวมาข้างต้นตอนกระบวนการทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 21 คน จาก 4 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 3 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ เยาวชนได้แสดงถึงศักยภาพในการเข้าร่วมและช่วยงานผู้ใหญ่ได้ ผู้ใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญในการทำกิจกรรมของเด็ก ๆ
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร

เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ความเป็นมาของบ้านใหม่จตุจักร
- สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านการละเล่นสมัยก่อน / ของเล่นสมัยก่อน
- ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้จ่ายเงินทอง / เครื่องแต่งกาย
- ด้านการจับสาว
- ด้านการศึกษา
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านการคมนาคม

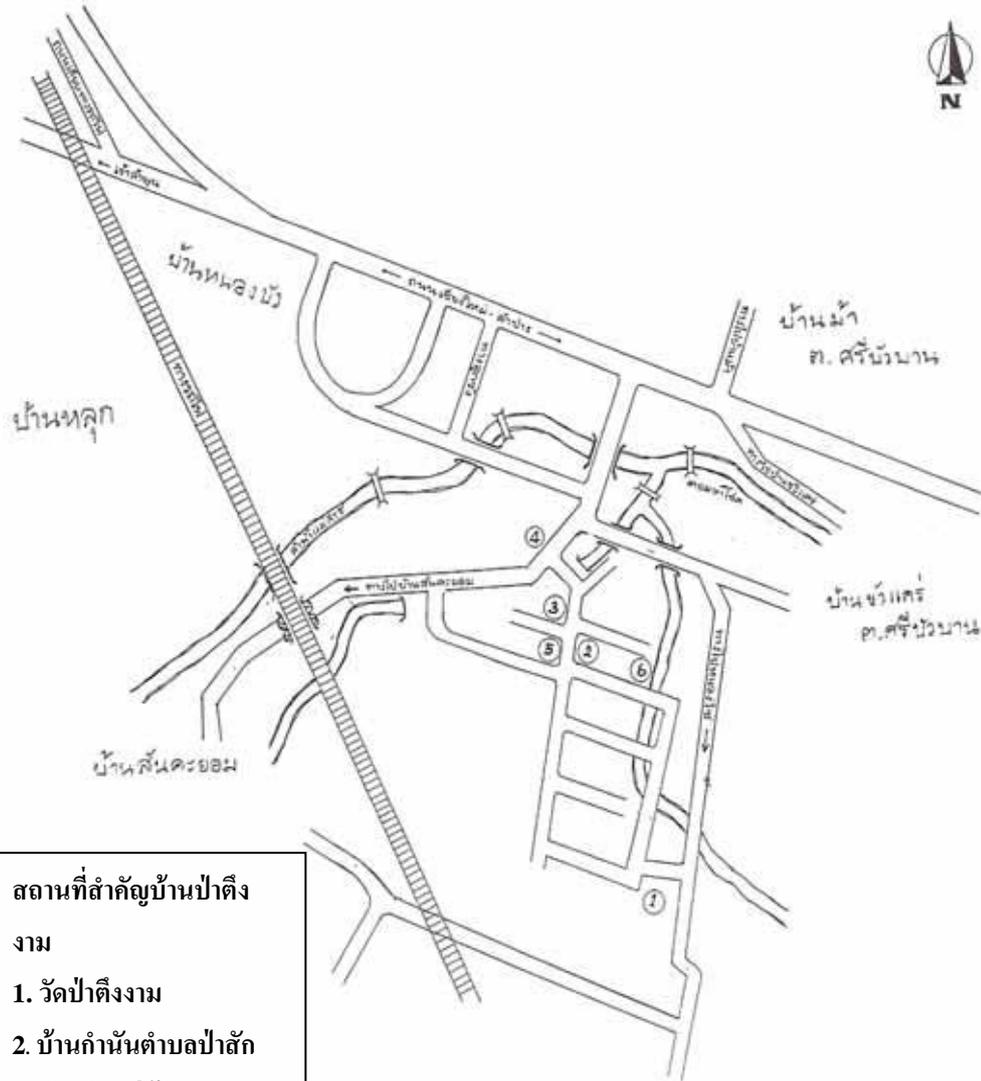
2.3.8 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านป่าดิงงาม

ประวัติความเป็นมา

บ้านป่าดิงงามนี้ เดิมนี้มีชื่อว่า “บ้านหัวเสือคอนแก้ว” ช่วงหลังนี้ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านป่าดิง” แต่ก็เนื่องจากมีชื่อที่เหมือนกันหลายหมู่บ้าน ทำให้เกิดความสับสน ตอนหลังจึงเพิ่มคำว่า “งาม” เข้ามาต่อท้ายอีก เป็นบ้านป่าดิงงาม เมื่อปี พ.ศ.2536 ในอดีตมีคนเข้ามาอาศัยอยู่ได้ประมาณร้อยกว่าปีแล้ว แต่ขณะนั้นยังไม่มีที่ตั้งเป็นหมู่บ้านในรูปแบบที่ชัดเจนนัก ต่อมาได้เกิดภัยแล้งอย่างรุนแรง จึงทำให้ชาวบ้านส่วนมากได้อพยพหนีไปอยู่ที่อื่น ๆ บางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และบางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จึงทำให้หมู่บ้านเกือบเป็นหมู่บ้านร้าง ซึ่งเหลือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่ไม่ได้ย้ายออกไปเพียง 1-2 หลังคาเท่านั้น คือ บ้านพ่อหลวงทม แม่หลวงใจ พ่อหนานดี พวกที่ย้ายออกไปก็จะขายที่ดินให้คนที่อาศัยอยู่ต่อ โดยเอาที่ดินแลกกับยาสูบ ต่อมาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เริ่มดีขึ้นมา ชาวบ้านบางส่วนซึ่งในหมู่บ้านใกล้เคียงก็ได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่เรื่อย ๆ ก็ได้ตกลงกันว่าหน้าแล้งไม่มีน้ำใช้ น่าจะสร้างเขื่อน – ฝาย ยันน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งก็ได้ เกณฑ์ชาวบ้านอื่นมาช่วยสร้างเขื่อนกั้นน้ำ เขื่อนแรกที่สร้างคือ เขื่อนมหาโชค เมื่อก่อนเป็นเขื่อนไม้ลำน้ำแม่สารสมัยก่อน จะกว้างประมาณ 20 เมตร สภาพน้ำใส ใช้น้ำดื่มได้ โดยการขุดบ่อทรายและसानไม้ไผ่เป็นวง เอมารอบกั้นทรายไม่ให้ถล่มลงมา เรียกว่า เสวียนกั้นทราย ส่วน “แม่सान” ของบ้านป่าดิงงาม สะกดด้วย “น” เพราะคาดว่าเกิดจากวัฒนธรรมการจักสาน

แผนที่ 5 แผนที่บ้านป่าตึงงาม

- สถานที่สำคัญบ้านป่าตึง
งาม
1. วัดป่าตึงงาม
 2. บ้านกำนันตำบลป่าสัก
 3. ประปาหมู่บ้าน
 4. ประปาหมู่บ้าน
 5. หอกระจายข่าว
 6. ประปาหมู่บ้าน

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวน เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน น้ำจึงมีเพียงพอสำหรับทำนา กล่าวได้ว่า ลำน้ำแม่สาร เป็นสายโลหิตที่สำคัญสำหรับเกษตรกรชาวบ้านป่าดงงามและหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ได้เล่าว่า “ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทำนา เลี้ยงสัตว์ เป็นอาหาร ปลูกผักสวนครัวไว้ในบ้าน ไม่มีการซื้อขาย หากอยากได้อะไรก็ใช้ผลผลิตทางการเกษตรแลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าวแลกไก่ หรือเอาควายแลกเกวียน” จากคำบอกเล่ามองเห็นได้ชัดว่า ลักษณะการผลิตของชาวบ้านป่าดงงามในอดีตนั้นเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ

แต่ในปัจจุบัน หมู่บ้านป่าดงงามกลายเป็นหมู่บ้านแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เพราะที่บ้านป่าดงงามนั้นอยู่ไม่ห่างจากตัวเมือง อีกทั้งยังมีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ใกล้ ๆ ทำให้วิถีชีวิตต่าง ๆ ของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังจะเห็นได้ว่าชาวบ้านจะมีอาชีพหลักที่ไม่ใช่อาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม กล่าวคือ ร้อยละ 80 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10 มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และอีกร้อยละ 10 ทำกิจการส่วนตัว เช่น ค้าขาย รับเหมาก่อสร้าง อยู่พ่นสีรถ เย็บผ้า ทำมุ้งลวด เป็นต้น อย่างไรก็ตามชาวบ้านเองยังคงประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ยังมีการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคกันอยู่ จากการเข้าไปศึกษาพบว่าอาชีพเกษตรกรรมนั้น จะเกี่ยวข้องกับชาวบ้านที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประชากรหรือชาวบ้านวัย 15 – 35 ปี ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

การทำนา ในการทำงาน of ชาวบ้านป่าดงงามจะทำได้ปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากในฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำแม่สารจะแห้ง ส่วนมากจะนิยมทำนาดำมากกว่านาหว่าน เพราะจะได้ผลผลิตมากกว่า สำหรับพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก ได้แก่ กข2 กข6 กข8 แต่ที่นิยมใช้กัน คือ พันธุ์กข6 ซึ่งจะหาซื้อมาจากธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์การเกษตร หรือมีพ่อค้าเข้ามาขาย ซึ่งในอดีตนั้นชาวบ้านมักเก็บพันธุ์ข้าวจากการเก็บเกี่ยวเมื่อปีที่ผ่านมา หรือบางคนก็นำข้าวเปลือกของตนเก็บไว้ไปแลกพันธุ์ข้าวกับญาติพี่น้องหรือคนอื่น ๆ บ้าง เพื่อมาใช้ปลูกในครั้งต่อไป

การลงทุนในช่วงแรก ๆ ของชาวนาจะเป็นการไถที่นา มีการไถแปรและไถตะ ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีทางการเกษตร คือ รถไถ เนื่องจากปัจจุบันไม่มีชาวนารายใดใช้ควายเพื่อไถนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า รถไถ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นต่อชาวนาในการทำเกษตร ซึ่งจะมีอัตราค่าจ้างในการไถโดยประมาณไร่ละ 500 – 800 บาท ในการทำงาน of ชาวบ้านป่าดงงามเกือบทุกรายจะใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในการบำรุงต้นกล้าในนา เพื่อความสมบูรณ์แข็งแรง พร้อมกันนั้นก็เพื่อเป็นการเร่งเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี ที่มาของปุ๋ยที่ได้จากการสัมภาษณ์ทราบว่า ชาวนาจัดซื้อมาจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตร หรือมีนายทุนมาเสนอขายบ้าง ซึ่งขายเป็นกระสอบ ๆ ละ 300 – 500 บาท ขึ้นอยู่กับชนิดของปุ๋ยและสถานที่ซื้อด้วย ซึ่งแตกต่างจากในอดีตเพราะเมื่อก่อน

ชวานาปลูกข้าวโดยไม่ต้องใส่ปุ๋ย หรือถ้าใส่ก็จะเป็นมูลสัตว์ที่เลี้ยงในบ้าน เช่น มูลวัวมูลควาย และมูลไก่ เป็นต้น การปักดำและการเก็บเกี่ยวสำหรับเกษตรกรถือว่าต้องอาศัยแรงงานในการประกอบกรแรงงานที่ได้จะมาจากจ้าง โดยคิดเป็นอัตราค่าตอบแทนวันละ 170 – 200 บาท ซึ่งในอดีตนั้นแรงงานจะได้มาจากญาติพี่น้อง หรือมาจากการลงแขกของชวานาด้วยกันเองที่ชาวบ้านเรียกว่า “การเอามือ” คือ การสลับเปลี่ยนช่วยเหลือกัน อย่างไรก็ตามชาวบ้านป่าดงงามจะปลูกข้าวเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเท่านั้น จะมีแบ่งไว้ขายก็เพียงเล็กน้อย ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การทำนาไม่ใช่อาชีพหลักของชาวบ้านแล้ว เพราะร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านมีอาชีพรับจ้าง เนื่องจากการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมเป็นรายได้ที่สม่ำเสมอและมีอัตรารายได้ที่สูงกว่ารายได้จากการทำนา

การทำสวน การเพิ่มรายได้ของชาวบ้านป่าดงงามอีกทางหนึ่ง คือ การทำสวน ซึ่งชาวบ้านมีสวนผลไม้อยู่หลายชนิด เช่น ลำไย มะม่วง มะขาม เป็นต้น แต่ที่นิยมปลูกมากที่สุด คือ ลำไย เนื่องจากลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในแต่ละปีค่อนข้างสูง อีกทั้งการปลูกลำไยก็ง่ายต่อการรักษาดูแล พื้นที่การปลูกก็ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่มาก อาศัยในบริเวณบ้านก็สามารถปลูกลำไยได้ พันธุ์ลำไยที่ชาวบ้านป่าดงงามนิยมปลูกมากที่สุด คือ พันธุ์อีดอ (เปลือกหนา) เนื่องจากราคาดี กิ่งพันธุ์หาได้ง่าย ในการซื้อกิ่งพันธุ์ลำไย ราคาประมาณกิ่งตอนละ 20 – 30 บาท

ในอดีตการปลูกลำไยของชาวบ้านไม่ต้องดูแลรักษามาก คือ ปลูกทิ้งไว้ให้ผลผลิตออกตามธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละปีจะได้ผลผลิตที่ไม่แน่นอน ต่อมาจากความเจริญทางเทคโนโลยีการผลิต มีสารช่วยในการผลิดอกออกผลนอกฤดูกาล ชาวบ้านจึงหันมาใส่สาร โพรแตสเซียมคอเรต ซึ่งช่วยในการเร่งลำไยให้ออกผลนอกฤดูกาล จากกรณีดังกล่าวจะช่วยเสริมรายได้ให้ชาวบ้านที่ปลูกลำไยเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง โดยเปรียบเทียบกับลำไยที่ออกตามฤดูกาลราคาระดับโลกริมละ 30 บาท เมื่อออกนอกฤดูกาลราคาระดับโลกริมละ 60 – 100 บาท นี่คือนราคาของลำไยเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา แต่ในปัจจุบันนี้ชาวสวนลำไยต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับราคาลำไยตกต่ำ เนื่องมาจากมีการเพิ่มพื้นที่ในการปลูกมากขึ้น มีผลผลิตลำไยทุกช่วงฤดูกาล ส่งผลทำให้ผลผลิตล้นตลาด อีกทั้งความวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ทำให้ราคาลำไยในปัจจุบันตกต่ำเป็นอย่างมาก คือ ราคาระดับโลกริมละ 6 – 10 บาท เท่านั้น

การเลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านป่าดงงามมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร และเพื่อการค้าอยู่หลายชนิด เช่น วัว หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ซึ่งการเลี้ยงสัตว์ดังกล่าวอาศัยการชำนาญในการเลี้ยง และความเอื้ออำนวยทางสภาพอากาศ และบริเวณบ้านของชาวบ้านเอง แต่ที่นิยมเลี้ยง คือ วัว ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งที่รัฐบาลให้การสนับสนุนให้มีการเลี้ยงขึ้น ซึ่งทางรัฐบาลได้มอบพันธุ์วัว ที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัวพระราชทาน” ให้แก่ชาวบ้านครัวเรือนละ 3 ตัว ซึ่งปัจจุบันมีครัวเรือนที่เลี้ยงวัวอยู่ในโครงการนี้อยู่ 5 หลังคาเรือน การเลี้ยงวัวถือว่าไม่ค่อยมีปัญหามากนัก คือการให้อาหารก็นำออกไปปล่อยตามทุ่งนา

โดยให้วัวหากินเอง บางครั้งเกษตรกรก็ไปเกี่ยวหญ้ามาให้วัวกิน สำหรับการฉีดวัคซีนทางหน่วยงานของรัฐ คือ ปศุสัตว์อำเภอ จะมาฉีดให้ จากการเลี้ยงวัว ไม่เพียงแต่มีรายได้จากการขายวัวเท่านั้น ยังมีรายได้จากการขายมูลวัวอีก เพราะว่าการใช้ปุ๋ยจากมูลวัวในปัจจุบันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากปุ๋ยวิทยาศาสตร์มีราคาแพง ทำให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์มากขึ้น

ลักษณะทางสังคมและประชากร

ชาวบ้านป่าดงงามส่วนใหญ่ ใช้ภาษาของเป็นภาษาถิ่น ครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลจันอะสะวะ ตระกูลใจสัก และตระกูลใจตึง

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านป่าดงงาม หมู่ 3 มีทั้งหมด 109 ครอบครัว ประชากรมีทั้งหมด 234 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 116 คน และเพศหญิงมี 118 คน

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านป่าดงงาม

วัดป่าดงงาม ได้สร้างโดยเจ้าสิริราชสัมพันธวงศ์ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นบุตรของเมืองลำพูน ในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5 เจ้าหลวงวินัย เป็นราชบุตร ซึ่งเป็นผู้สืบทอดและต่อจากนั้นไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สืบทอดอีก จนกระทั่ง 60 ปีที่แล้ว บ้านป่าดงงามเกิดความแห้งแล้งทำให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ที่อื่น เหลือเพียง 3 หลังคาเรือน วัดป่าดงงามเป็นวัดร้าง เจ้าคุณราชมงคลญาณมุนีเจ้าคณะจังหวัดลำพูน อยู่วัดพระยืน จึงสั่งให้รื้อวัด หรือรื้อโบสถ์ไปสร้างที่วัดศรีคำ ตำบลศรีบัวบาน รื้อกุฏิไปสร้างที่วัดสันคะยอม รื้อเจดีย์ไปสร้างที่วัดดอนไทร ตำบลป่าสัก ซึ่งในสมัยนั้นเจ้าอาวาส คือ พระอธิการหนูได้ย้ายไปอยู่วัดศรีบุญยืน อำเภอเชียงแสน เมื่อพ.ศ. 2536 พระครูวิศิษย์ปัญญากร ประธานสงฆ์อำเภอลำพูน ได้ริเริ่มสร้างวัดขึ้นมาใหม่ ชาวบ้านได้ไปนิมนต์พระอาจารย์มหาธรรณ ยาวรรณ ปุณฺณสิริ มาอยู่เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 และได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าดงงามเป็นองค์แรก

เจ้าอาวาสวัดป่าดงงาม		(ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)
1. พระหนู		พ.ศ. xxxx
2. พระมหาศรัณยวรรณ	ปุณฺณสิริ	พ.ศ. 2537-2546
3. พระสุทธิศักดิ์	สุทธิวิโส	พ.ศ. 2546-2549
4. พระดวงดี	สุมน	พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน

คอยเลื้อย พ่ออุ้ยเขียวอายุ 77 ปี เล่าว่า บนคอยเลื้อยนั้นมีถ้ำซึ่งเป็นที่ฝังของโบราณอยู่ และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เฝ้ารักษา เมื่อถึงแรม 15 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ ที่ถ้ำจะมีแสงไฟลอยขึ้นสูงมากแล้วจะลอยมาตกที่วัดป่าดงงาม ต่อมาได้มีคนที่เกิดความโลภอยากได้ของโบราณมาเป็นของตัวเอง จึงไปขโมยขุดเอาโบราณวัตถุ แต่พอเอามาได้คนนั้นก็กลายเป็นบ้าหรือเสียสติไป ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผลของเจ้าป่าเจ้าเขาที่เฝ้ารักษามาลงโทษ และต่อจากนั้นดวงไฟก็ไม่เคยปรากฏให้เห็นอีกเลย

เสื่อบ้านหรือศาลพ่อบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าศาลพ่อบ้านมีหน้าที่ปกป้องรักษาชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ถ้าหากสมาชิกคนใดในหมู่บ้านต้องออกไปทำมาหากินที่อื่นนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือ หรือมีสมาชิกในหมู่บ้านไม่สบายเกิดขึ้น คน ๆ นั้นจะต้องไปบอกกล่าวให้แก่ศาลพ่อบ้านและบนบานต่าง ๆ ของที่นำมาแก้บน ได้แก่ ไก่ 1 ตัว เหล้า 1 ขวดและข้าว แกง ขนม อย่างละ 1 ชุด

ประเพณีและวัฒนธรรม

เนื่องจากบ้านป่าดงงามมีอาณาเขตติดกับบ้านสันคยะยอมลักษณะของประเพณีและวัฒนธรรมก็เหมือนกันกับที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะมีกิจกรรมและรายละเอียดต่าง ๆ ในแต่ละเดือน ดังปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม ต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา					←→							
2.จักรสาน (อยู่บ้าน)	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ออกพรรษา ทอดกฐิน										←→		
2.งานประเพณียี่เป็ง											←→	
3.ทอดผ้าป่า (บางครั้ง)										←→		
4.ตานข้าวใหม่	←→											
5.ประเพณีเวียนเทียนตาม พระพุทธศาสนา			←→									
6.ประเพณีสงกรานต์				←→								
7.ตานข้าวใหม่ให้ผู้เฒ่าผู้แก่ รดน้ำดำ หัว รับพรจากผู้ใหญ่				←→								
8.วันอาสาฬหบูชาเวียนเทียน						←→						

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 255

นอกจากนี้ทางวัดป่าติงงามได้เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลางดังนี้

ตารางที่ 20 เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลาง

เดือนเมืองเหนือ	เดือนภาคกลาง	ประเพณี
เดือนเกียง	เดือนสิบเอ็ด	วันออกพรรษา ทอดกฐิน
เดือนยี่	เดือนสิบสอง	ยี่เป็ง ลอยกระทง
เดือนสาม	เดือนหนึ่ง	ทอดผ้าป่า
เดือนสี่	เดือนสอง	ทานข้าวใหม่
เดือนห้า	เดือนสาม	เวียนเทียนทางพระพุทธรศาสนา
เดือนหก	เดือนสี่	
เดือนเจ็ด	เดือนห้า	สงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่
เดือนแปด	เดือนหก	วันวิสาขบูชา เวียนเทียน
เดือนเก้า	เดือนเจ็ด	
เดือนสิบ	เดือนแปด	วันอาสาฬหบูชา และเข้าพรรษา
เดือนสิบเอ็ด	เดือนเก้า	
เดือนสิบสอง	เดือนสิบ	ก๋วยสลาก (สลากภัตต์)

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

ความเชื่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้จากแต่ละหมู่บ้านนั้น จะได้จากความสนใจและอยากจะเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านเป็นหลัก ซึ่งเยาวชนบ้านป่าติงงามสนใจเรื่องความเชื่อ ข้อมูลทางด้านความเชื่อที่ประมวลได้จากการจากเวทีสัญจรบ้านป่าติงงามสามารถสรุปได้ดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีปู่ย่า (ผีบรรพบุรุษ) การทำการบรวงสรวงนั้นชาวบ้านจะทำในเวลาตอนเช้าเวลา 06.00 น. ซึ่งจะทำในวันเข้าพรรษาหรือออกพรรษา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษมีอยู่จริงและยังคอยช่วยคุ้มครองและปกป้องรักษาสมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนให้มีความสุข เมื่อทำการบรวงสรวงแล้วชาวบ้านบอกว่าจะมีความอบอุ่นใจ มีความสุขใจ เหมือนมีใครมาคอยให้การช่วยเหลือ

ความเชื่อเรื่องบาปเรื่องบุญ ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าหากทำบุญแล้วจะมีความสุขและเชื่อว่าผลบุญอันนี้จะส่งผลให้ในชาติหน้า ตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ หรือเกิดชาติหน้าก็จะพบกับสิ่งดีๆ

แต่ตรงกันข้ามถ้าทำกรรมชั่วก็จะได้รับกรรมชั่วในชาติปัจจุบัน คือ มีความเดือดร้อน เมื่อตายไปก็จะตกนรกตามผลของกรรม ซึ่งความเชื่อนี้จึงทำชาวพุทธมีการทำบุญทำทานไปหาคนที่ตายบ้าง ทานไปเพื่อกายภาคน้ำเพื่อตัวเองบ้าง เพราะถือว่าเป็นการสะสมเสบียงอาหารก่อนออกเดินทางไปในสุคติภพและความเชื่อนี้ก็สืบทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงลูกหลานต่อไป

เลื้อบ้านหรือศาลพ่อบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าศาลพ่อบ้านมีหน้าที่ปกปักรักษาชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ถ้าหากสมาชิกคนใดในหมู่บ้านต้องออกไปทำมาหากินที่อื่นนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือ หรือมีสมาชิกในหมู่บ้านไม่สบายเกิดขึ้น คน ๆ นั้นจะต้องไปบอกกล่าวให้แก่ศาลพ่อบ้านและบนบานต่าง ๆ

ความเชื่อเรื่องของการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่คนที่ตายไปแล้ว คือ ถ้าหากมีคนตายโหง หรือตายท้องกลม ต้องทำบุญอุทิศนอกรวัดเพื่อทานข้าวปลาอาหาร ไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไป เพราะเชื่อว่าถ้าทำในวัดแล้วผู้ที่ตายจะไม่ได้รับ เพราะเทวดาอารักษ์ ซึ่งเป็นเจ้าที่เจ้าทางที่อยู่ภายในวัด จะไม่อนุญาติให้คนที่ตายโหงหรือตายท้องกลมเข้าในวัด เหตุนี้ชาวบ้านจึงพากันทำบุญนอกรวัด

ความเชื่อเรื่องหอเจ้าที่หรือศาลพระภูมิ ที่คอยปกปักรักษาในบริเวณบ้าน ซึ่งชาวบ้านจะเชื่อในเรื่องนี้มาก จากการสังเกตทุกหลังคาเรือนจะมีศาลเจ้าที่หรือเฮือนของผีบรรพบุรุษไว้บูชา และจะมีการบูชาด้วยข้าวจวน แกงกล้วย ในตอนเช้า เชื่อกันว่าการนับถือผีบรรพบุรุษหรือเจ้าที่ประบบป่วยใด ๆ

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ทางด้านคาถาอาคม ซึ่งม้าทรง (ทรงเจ้า) จะเป็นผู้สื่อสารระหว่างวิญญาณกับคน คอยแก้คนที่โดนขุนไสยศาสตร์ หรือผีเข้า เป็นต้น ซึ่งในหมู่บ้านป่าดงยามนี้ก็มีม้าทรงหรือร่างทรงที่คนให้ความนับถือ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า ได้มีคนที่ถูกของขุนไสยศาสตร์ไปให้ท่านช่วย คือ ถูกผู้หญิงใส่เสน่ห์ให้หลงรักจนเขาอยู่บ้านไม่ได้ต้องไปหาตลอดเวลา ร่างทรงบอกว่าคุณหญิงได้ทำรูปหุ่นขี้ผึ้งสองอัน คือ เป็นหญิงอันหนึ่ง เป็นชายอันหนึ่งแล้วผูกมัดติดกันเก็บไว้ได้หมอนนอนข้างตัว ซึ่งต้องอาบน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าหมอกดำอาการจึงทุเลาลงบ้าง แต่ความเชื่อแบบนี้แล้วแต่บางคนจะเชื่อ

การปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. นายทม จันอะสะวะ พ.ศ. 2478-2515
2. นายใจ พิงคะสัน พ.ศ. 2515-2520
3. นายสุนทร วิเลิศัก พ.ศ. 2520-2544

และดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลป่าสัก พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. การได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านนั้นไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะผู้นำหมู่บ้านจะเน้นพัฒนาในด้านของการเรียนการศึกษาในโรงเรียนมากกว่า การที่จะให้เด็กมาเรียนรู้ในกิจกรรมนอกโรงเรียน

2. เยาวชนในชุมชนมีความสนใจในกิจกรรมค่อนข้างน้อย

3. เยาวชนบางส่วนติดสอบ บางส่วนก็ไปเที่ยวงานปอยที่วัดใกล้หมู่บ้าน

จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับผู้ใหญ่ในชุมชน และข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านป่าดิงงามในครั้งนี้ เยาวชนบ้านป่าดิงงามให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี เช่น มีการซักถามผู้ใหญ่ที่ร่วมกันพัฒนาว่า “ทำไมต้องมาพัฒนาศาลเสื่อบ้าน จะมีงานอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้าน” เป็นต้น จนสรุปเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านป่าดิงงามสนใจที่จะศึกษาประเด็น “ความเชื่อ” ซึ่งประเด็น “ความเชื่อ” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านป่าดิงงามต่อไป

2.3.9 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านสันป่าสัก หมู่ 6

เนื่องจากหมู่ 6 บ้านสันป่าสักนั้น มีการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย คนในชุมชนรับทราบข้อมูลในกระบวนการดำเนินงานวิจัยน้อย เป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยค้นหาทีมวิจัยได้น้อยที่สุด คือ 2 คนเท่านั้น และแกนนำไม่สามารถที่จะชักชวนเพื่อน ๆ หรือเยาวชนในชุมชนให้เข้ามาร่วมงานวิจัยได้ถึงแม้ว่าบ้านสันป่าสักจะเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่และมีประชากรมากที่สุดตำบลป่าสัก แต่เยาวชนให้ความสนใจในการทำกิจกรรมน้อย การจัดเวทีสัญจรจึงไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

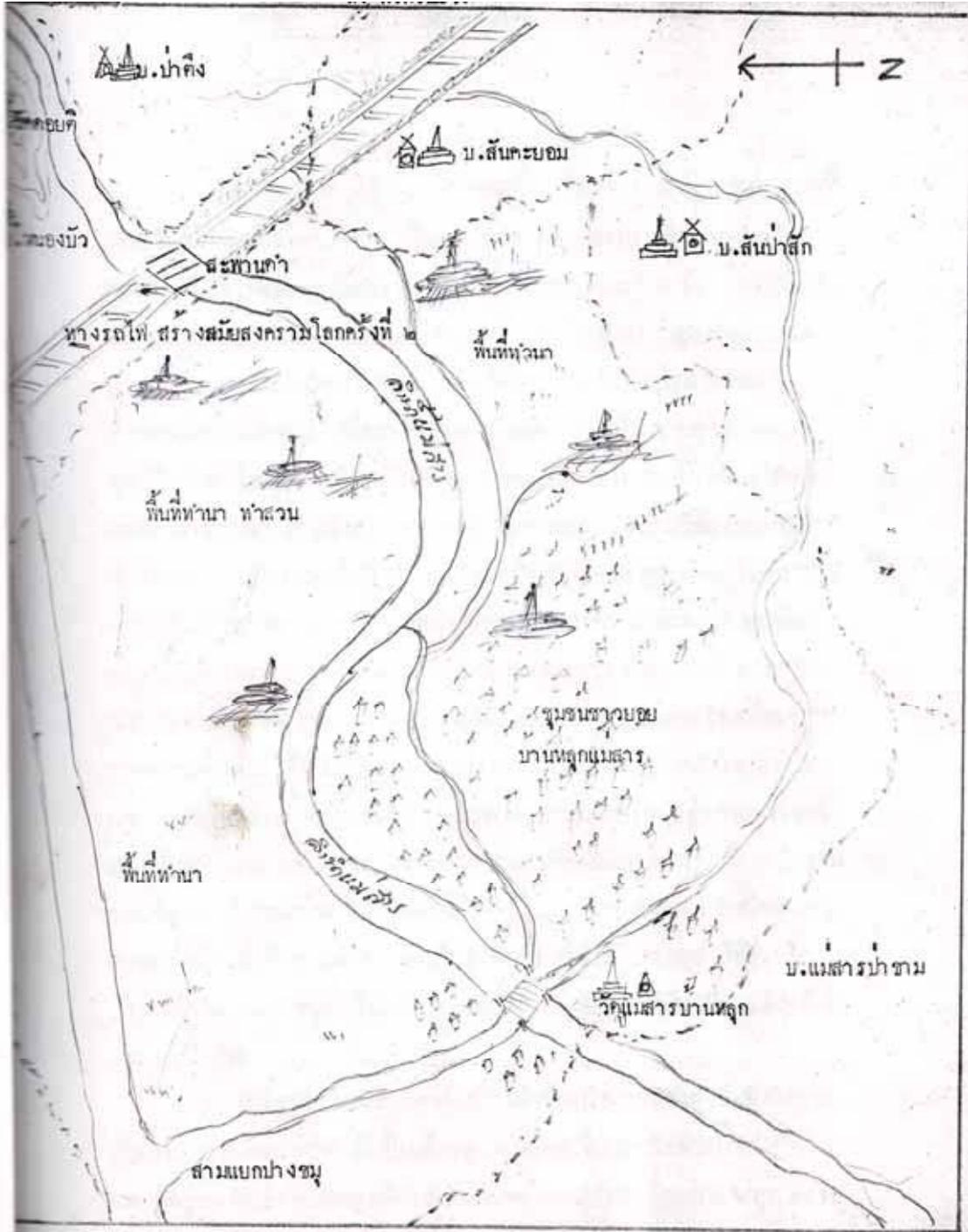
2.4 การประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก

วิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นประเด็นที่กว้างและสลับซับซ้อน มีความหลากหลาย ตามลักษณะบุคคล กลุ่ม สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่มากระทบ การเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง บางครั้งใช้เวลายาวนาน และมีภาวะปัจจัยต่าง ๆ ที่มากระทบมากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอข้อมูลเพียงข้อมูลจากผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนสามารถสรุปมาได้จากกระบวนการจัดเวทีสัญจร ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์แยกแยะ และได้ประเด็นที่ทีมวิจัยเยาวชนแต่ละหมู่บ้านอยากจะศึกษา วิเคราะห์ ซึ่งสามารถประมวลและสรุปผลประเด็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่เยาวชนสนใจ ในพื้นที่ทั้ง 4 หมู่บ้าน ดังนี้

2.4.1 วิธีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ

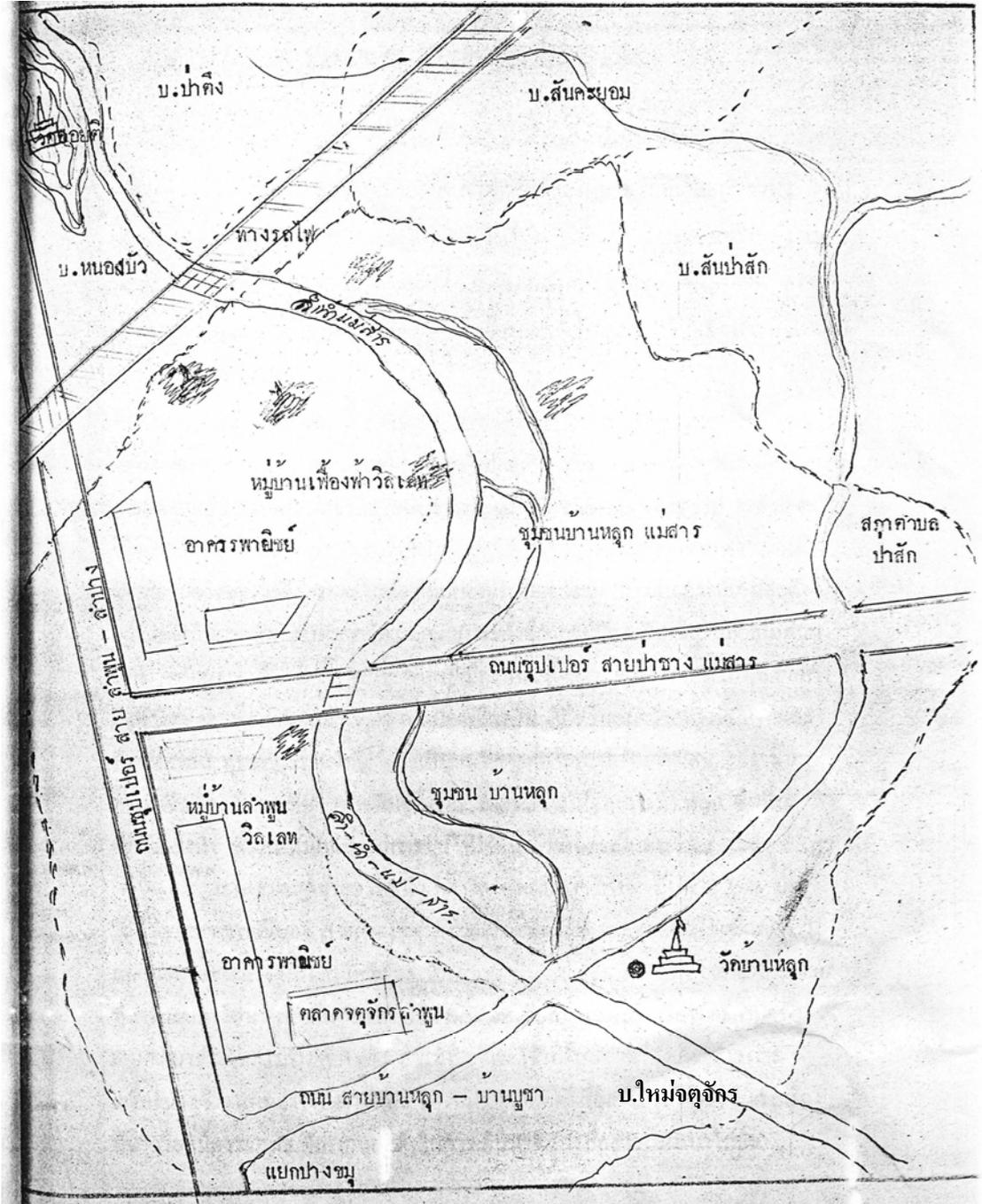
การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง โดยใช้แผนที่ในยุคต่าง ๆ ของหมู่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งเริ่มจากแผนที่ตั้งหมู่บ้านในอดีต ก่อนปี พ.ศ. 2433 ซึ่งแผนที่ฉบับนี้ เขียนขึ้นตามหลักฐานทางโบราณวัตถุทางศาสนา คืออักษคูจาก ฐานสตุปเจดีย์เก่าที่ยังสังเกตได้ พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะเวลาเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 จนถึง พ.ศ. 2519 และพื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ดังต่อไปนี้

แผนที่ 7 พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะการเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2519

ที่มา : หนังสือบ้านพันปีถิ่นจาว โดย ร้อยโทคะนอง กันทะสัก

แผนที่ 8 พื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ถึง ปัจจุบัน

ที่มา : หนังสือบ้านพันปีถิ่นจาว โดย ร้อยโทคะนอง กันทะสัก

จากแผนที่ทั้ง 3 ที่แสดงการถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของการประกอบอาชีพ สังเกตจาก ที่มีพื้นที่นา พื้นที่สวน แสดงว่า อาชีพหลักของชาวบ้านในสมัยก่อน คือ การทำนา ทำสวน แต่ปัจจุบันพื้นที่เหล่านั้นกลายเป็นตึกอาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร จากการสำรวจข้อมูลเยาวชน ทำให้ทราบว่า อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความเรียบง่าย เพราะไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีรถ กลายเป็นวิถีชีวิตที่ต้องแข่งขัน ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด จะข้ามถนนสักที่ต้องรอเป็นชั่วโมง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่กันและกันลดลง ความสัมพันธ์ในชุมชน ครอบครัวยุคใหม่ รวมไปถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ เพราะสังเกตจากแผนที่ในอดีตแล้ว มีวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง ซึ่งเป็นประเด็นที่เยาวชนสนใจที่สุด คือ วัดที่อยู่ในแผนที่หายไปไหน ทำไมในปัจจุบันถึงเหลืออยู่เพียงหมู่บ้านละ 1 วัดเท่านั้น จึงเกิดการค้นหาสืบประวัติของวัดในแผนที่ โดยทีมเยาวชนร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ทำให้ได้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของวัดที่หายไปชุมชน ดังนี้ สันนิษฐานว่าในอดีตบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนี้ เคยเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนามาก่อนอย่างแน่นอน และยังสันนิษฐานกันว่าพื้นที่บริเวณแห่งนี้อาจจะเคยเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองแฝดของนครหรือรัฐสมัยก่อน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏเห็นได้จากซากปรักหักพังของสถาปัตยกรรมของชาววัดร้างที่กระจายอยู่ในบริเวณเขตหมู่บ้าน และที่ตั้งเรียงรายตามแม่น้ำแม่สารในปัจจุบัน สาเหตุที่บริเวณดังกล่าว มีวัดร้างเป็นจำนวนมาก คาดว่าสมัยก่อนบริเวณดังกล่าว เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านที่น่าจะมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและจำนวนมาก แต่ต่อมาคาดว่าจะเกิดโรคระบาด (โรคห่า หรืออหิวาต์ตกโรค) โรคไข้ดาด หรือไข้ทรพิษ ไม่เช่นนั้นอาจจะเป็นภัยจากสงคราม จึงทำให้บริเวณดังกล่าวร้างผู้คนอยู่อาศัยเป็นเวลานานเท่าใดไม่ปรากฏ นับว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อถึงจุดที่เจริญสุดแล้วกาลเวลาก็จะถึงกาลเสื่อมสลายไป ซึ่งบริเวณดังกล่าวถูกทิ้งร้างนานเท่าใดไม่มีใครทราบได้ คงเหลือไว้แต่เพียง เศษซากของวัฒนธรรมทางศาสนาที่เคยรุ่งเรือง แต่ต่อมาเมื่อมีการก่อสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ บริเวณที่เคยเป็นพุทธสถานก็ถูกกลุ่มคนบางกลุ่มเข้าจับจองเป็นพื้นที่ส่วนตัว บางวัดก็ผุพังจนยากแก่การบูรณะให้กลับมาคงเดิม จึงทำให้วัดต่างๆ ที่เคยมีอยู่หายไป ทำให้ปัจจุบันเหลือวัดประจำหมู่บ้านละหนึ่งวัดเท่านั้น

2.4.2 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

เมื่ออาชีพหลักที่เกี่ยวกับภาคการเกษตรลดลง เนื่องจากพื้นที่ทำกินมีจำกัด ชาวบ้านเปลี่ยนจากแรงงานภาคเกษตรกรรมไปสู่แรงงานอุตสาหกรรม ในโรงงาน และในภาคบริการมากขึ้น ชุมชนเปลี่ยนจากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการผลิต การตลาด และการบริโภค กล่าวคือ การผลิตจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการบริโภคในครัวเรือนสู่การผลิตตามกลไกตลาดภายนอกชุมชน ทั้งการตลาดระดับประเทศ และตลาดต่างประเทศ สินค้าที่

ผลิตเปลี่ยนรูปแบบตามมาตรฐานที่กำหนดจากตลาดมากขึ้น เช่น ลำไย การตลาดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน ไม่มีการซื้อขาย หากอยากได้อะไรก็ใช้ผลผลิตทางการเกษตรแลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าว แลกไก่ หรือเอาควายแลกเกวียน เป็นต้น เปลี่ยนมาเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด มีการบริการสินค้าอุปโภคบริโภคแบบขายตรงถึงบ้านมากขึ้น เช่น ร้านขายของชำ ชาวบ้านมีการใช้บริการจากตลาดนอกชุมชนเพิ่มขึ้น เช่น ในห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี ที่เพิ่งก่อสร้างเสร็จ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น สินค้าในชุมชนมีการเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์ การบริโภค เปลี่ยนการบริโภคแบบดั้งเดิม ตามการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่การบริโภคตามกระแสนิยม ตามสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และตามการปรับตัวตามกระแสสังคม

ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านสันคะยอมที่เมื่อก่อนมีอาชีพทำนาและเผาถ่าน เก็บของป่า เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือ ชาวบ้านก็หันมาประกอบอาชีพ เลี้ยงไม้ เมื่อทางรถไฟสร้างเสร็จ อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ ชาวบ้านก็มาประกอบอาชีพทำนาและทำสวนลำไย ต่อมาเมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็หันมาประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมถึงแม้จะมีการทำนาแต่ก็จะเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป หรือคนที่ทำงานในโรงงานไม่ไหวแล้ว ทำให้คนที่มาทำงานในภาคเกษตรกรรมเป็นคนที่มียู่มาก สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

2.4.3 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคน เครือญาติ และความสัมพันธ์ในครอบครัว ในความสัมพันธ์กลุ่มคน ชาวบ้านมีการช่วยเหลือ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งกันและกัน รวมไปถึงกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ชาวบ้านอยู่แบบโดดเดี่ยวมากขึ้น มีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง เช่น กรณีมีงานศพในบางหมู่บ้าน ไม่ค่อยมีคนไปร่วม ชาวบ้านจึงต้องตั้งหมวดหมู่ของหมู่บ้านขึ้น เป็นกฎเกณฑ์ภายในหมู่บ้านว่า ถ้ามีคนในหมู่บ้านเสียชีวิตนั้นอยู่หมวดใด หมวดนั้นจะต้องไปร่วมงานศพ ถ้าครัวเรือนใดไม่ไปจะต้องจ่ายเงินทดแทน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนมากที่ชาวบ้านจะร่วมงานโดยสมัครใจ และคอยช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน การช่วยเหลือกัน การแก้ปัญหาช่วยกันน้อยลง เกิดการขัดแย้งในกลุ่มที่มีการแข่งขันทรัพย์สินมรดก ส่งผลให้ญาติพี่น้องบางสายตระกูลตัดขาด กิจกรรมในสายเครือญาติมีผู้เข้าร่วมลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัว คนในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติในครอบครัวเปลี่ยนไป เกิดช่องว่างระหว่างวัย จากการรับสื่อ และการเรียนรู้ต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนกับกลุ่มผู้สูงอายุ

วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมนี้ เป็นประเด็นที่ทีมเยาวชนบ้านหลุก หมู่ 4 สนใจที่อยากจะทำศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ประเด็น “การจับสาว” เนื่องจากเยาวชนในบ้านหลุกส่วนใหญ่ที่มาเข้าร่วมนั้นเป็นวัยที่กำลังย่างก้าวเข้าสู่วัยรุ่น คือ อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น และในระหว่างการร่วมกิจกรรมเวทีสัญจรนั้นเยาวชนได้ถามผู้อาวุโสว่าแต่งงานเมื่ออายุเท่าไร แต่งกับใคร ท่านก็ตอบว่าแต่งงานกับสาวบ้านหลุก เพราะเมื่อก่อนสาวงามต้องสาวบ้านหลุก จึงเป็นที่ฮือฮาของเยาวชนบ้านหลุกเป็นอย่างมาก ทำให้เยาวชนบ้านหลุกอยากรู้ว่าสาวบ้านหลุกในอดีตงามอย่างไร ทำไมถึงเป็นที่หมายปองของหนุ่มหมู่บ้านข้างเคียง จึงเกิดประเด็นการเรียนรู้ในเรื่องการจับสาวขึ้น ซึ่งจากข้อมูลที่เยาวชนได้ไปสำรวจศึกษามาจากผู้อาวุโส ผู้ปกครอง และเยาวชนในหมู่บ้านนั้น ทำให้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในประเด็นการจับสาว คือ เมื่อก่อนผู้ชายจะเป็นฝ่ายไปจับผู้หญิง และการที่จะมีโอกาสให้ผู้ชายได้พบกับผู้หญิงที่เป็นคนรักนั้นยากมาก เพราะจะเจอกันและได้ไปเที่ยวด้วยกัน คือ ต้องรอช่วงที่มีงานในชุมชน เท่านั้น เช่น งานวัด งานศพ งานแต่งงาน หรือในวันที่มีหนังกลางแปลงมาฉายที่วัดเท่านั้น เมื่อก่อนไม่มีทางที่จะได้แตะเนื้อต้องตัวกัน เพราะผู้หญิงสมัยนั้นจะรักนวลสงวนตัว เคร่งครัดในประเพณี กลัวจะผิดผี และจี๋อาย เป็นแม่บ้านแม่เรือน ทำกับข้าวแกง ทำงานบ้านแกง ผู้ชายจะสังเกตจากการที่ได้ไป “คุยสาว” ที่บ้าน ว่ามีน้ำเต็มคุ่มหรือไม่ เป็นต้น การไปจับสาวเมื่อก่อนจะต้องเดินไปเป็นกลุ่ม มีการนัดกันว่าวันนี้จะไปหาสาวที่หมู่บ้านไหน คนที่มีคนรักอยู่หมู่บ้านเดียวกันก็จะไปด้วยกัน เพราะว่าเมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้ามีด (กลัวผี) เหตุผลที่หาตอนกลางคืน เพราะว่า เป็นช่วงที่กลับมาจากการทำงานไร่นาแล้ว ผู้หญิงก็จะทอผ้า สานตระกร้า กระจับปี่ สานแหอยู่ที่บ้าน เป็นต้น เมื่อก่อนจะต้องใช้แม่สื่อ พ่อสื่อในการสื่อสารแต่อย่างไรก็ตามจะต้องอยู่ในสายตาของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้าน ซึ่งแตกต่างจากการจับสาวปัจจุบันเป็นอย่างมาก ที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้สิ่งต่าง ๆ รวดเร็วขึ้น เช่น มีรถ ไม่ต้องเดิน เด็กสมัยนี้ไม่ต้องพึ่งพาพ่อสื่อแม่สื่อ แต่จะสื่อสารกันเองด้วยโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ไม่จำเป็นต้องรอให้มีงานเทศกาล เพราะสามารถเจอกันได้ตลอดเวลา ใครเป็นแฟนใครก็แสดงออกให้เห็น โดยการจับมือถือแขน บางรายนั่งรถจักรยานยนต์กอดกันไปตลอดทาง ผู้หญิงสมัยนี้ไม่ค่อยรักนวลสงวนตัวเหมือนเมื่อก่อน ไม่กลัวการผิดผี ผิดประเพณี อีกทั้งสมัยนี้มีสถานที่ทำให้เยาวชนอยู่ด้วยกันตามลำพังมากขึ้น เช่น ในโรงภาพยนตร์ โรงแรมม่านรุค เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาของสังคมขึ้น เช่น การท้องในวัยเรียน การทำแท้ง รวมไปถึงการมีเด็กกำพร้าเยอะขึ้นในสังคม เป็นต้น

สำหรับบ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 ได้สนใจที่จะเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในประเด็น “การนิทา” (เล่าขวัญ) เนื่องจากเป็นประเด็นที่เยาวชนในหมู่บ้านสะท้อนออกมาว่า เป็นปัญหาของเยาวชนบ้านสันคะยอมที่กำลังเผชิญอยู่ เหตุที่เยาวชนบ้านสันคะยอมสนใจที่จะศึกษาประเด็นการเล่าขวัญในเชิงลึกนั้น เป็นเพราะว่า เยาวชนส่วนมากที่มาเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเป็นผู้หญิง และกำลังอยู่

ในช่วงที่จะก้าวเข้าสู่วัยรุ่น วัยสาว จึงเป็นที่เป็นที่หวังของผู้ใหญ่ในชุมชนกลัวว่าลูกหลานจะออกนอกกลุ่มนอกทาง ซึ่งการนิเทศนั้นเป็นเงื่อนไขปัจจัยข้อหนึ่งที่มีผลต่อการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก เมื่อคนในหมู่บ้านมีการนิเทศว่า เยาวชนที่มาจับกลุ่มกันนั้น จับกลุ่มจะไปเที่ยวหาผู้ชาย ไม่สนใจการเรียน เดียวก็จะเรียนไม่จบ เพราะจะท้องในวัยเรียน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้ปกครองของเยาวชนมาได้ยินได้ฟัง จึงไม่อยากจะให้บุตรหลานมาเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลัวว่าจะเป็นจริงตามนั้น ซึ่งเยาวชนต่างสะท้อนออกมาว่า ในขณะที่พวกเขาทำความดี จับกลุ่มเพื่อที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ช่วยเหลืองานชุมชน ทำไมผู้ใหญ่ถึงมองพวกเขาในแง่ร้าย ทำไมมองว่าเป็นตัวทำให้เกิดปัญหา ทำไมมองว่าพวกเขาไม่สนใจการเรียน ทำไมมองว่าไม่ได้ไปเรียนหนังสือ แต่ออกไปหาเที่ยวหาผู้ชายทั้ง ๆ ที่อยู่ในชุดนักเรียน ทำให้เยาวชนบ้านสันคะยอมคิดว่าในเมื่อผู้ใหญ่ก็มองไม่ดีแล้ว ก็ทำให้เป็นจริงอย่างที่กล่าวหากัน ซึ่งเป็นลักษณะการแสดงของอาการประชดประชัน พฤติกรรมนี้น่าเป็นห่วงมากถ้าเยาวชนคิดจะทำแบบนั้นจริง ๆ ซึ่งมีเหตุผลเพียงเพื่อประชดประชันผู้ใหญ่ที่คอยนิเทศ อีกทั้งประเด็นการนิเทศนี้กลับทำให้เยาวชนไม่ชอบหน้าผู้ใหญ่ที่มานิเทศ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชนขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้นับว่าเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านความรู้สึกของผู้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น ฝ่ายเยาวชนมองว่าการนิเทศเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในชุมชนคอยจับผิด คอยใส่ร้าย และมองว่าเยาวชนเป็นตัวสร้างปัญหาและทำแต่เรื่องไม่ดี เรื่องบางเรื่องพวกเขายังไม่ได้ทำ บางครั้งยังไม่ได้คิดด้วยซ้ำ แต่ผู้ใหญ่ก็ว่าพวกเขาแล้ว ทำให้พวกเขาเสียกำลังใจ ส่วนผู้ใหญ่ก็จะมองว่าการนิเทศ เป็นการเตือน เป็นการปรามไว้ก่อนซึ่งเป็นกลไกทางสังคม ที่จะทำให้เยาวชนจะกลัวการนิเทศ และไม่ยอมทำผิดจารีตประเพณี เพราะจะถูกชาวบ้านนิเทศ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงต่อวงศ์ตระกูล ซึ่งเหมือนกลไกทางสังคมที่จะคอยจัดระเบียบสังคมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ เพื่อให้คนในชุมชนรู้ว่าเยาวชนพวกนี้ทำอะไร เพื่อให้ผู้ปกครองเตือนลูกไว้ หรือบางครั้งเพื่อให้เยาวชนรู้ตัวและสามารถกลับตัวได้ บางครั้งการพูดนั้นก็เป็นการสันนิษฐานไว้ล่วงหน้าก่อน เพราะว่าผู้ใหญ่มีประสบการณ์มาก่อนไม่อยากให้ลูกหลานในชุมชนเกิดการผิดพลาดขึ้น ซึ่งนี่ก็เป็นเหตุผลของบุคคลทั้งสองฝ่าย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในประเด็น การนิเทศ ของเยาวชนบ้านสันคะยอมนี้ เป็นกลไกหนึ่งที่ยุโรปอยากที่จะสะท้อนความคิดเห็นให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้รับรู้ และอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจและมองเยาวชนในทางที่ดีขึ้น อย่างมองว่าเยาวชนเป็นเด็ก ซึ่งเด็กก็อยู่ส่วนเด็ก เด็กทำอะไรไม่ได้ อยากให้ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ และพร้อมให้การยอมรับและสนับสนุนพวกเขาด้วย อาจจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชนลดลง

2.4.4 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง

เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอำนาจและการช่วงชิงผลประโยชน์ของกลุ่มคนทางด้านอำนาจ จากการใช้อำนาจเฉพาะกลุ่ม เฉพาะกลุ่มคนที่มิชอบบทบาทการเป็นผู้นำ ผู้อาวุโส หรือผู้มีฐานะทางการเงิน ผู้การใช้อำนาจของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ที่เข้าไปทำงานตามหน่วยงานองค์กรการปกครอง ผู้การช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มแกนนำที่ต้องเข้าไปทำงานเป็นฝ่ายบริหารในองค์กรบริหารส่วนตำบล มีการใช้รูปแบบการหาเสียงคล้ายกับการหาเสียงของการเมืองระดับประเทศ ระดับชาวบ้านมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และใช้ระบบอุปถัมภ์มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากผู้นำในอดีต ที่จะต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม มีความเสียสละ แต่ปัจจุบัน เป็นคนดีหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่ขอให้มีความรู้ ร่ำรวยเงินทอง และอำนาจ ก็เป็นผู้นำได้

จากการสำรวจข้อมูลเยาวชน ในหัวข้อ “ผู้นำในฝัน” พบว่า ผู้นำที่เยาวชนในแต่ละหมู่บ้านอยากได้ ก็คือ เป็นคนดี ผู้นำที่มีความเสียสละ มีจริยธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เสียสละเพื่อส่วนรวมของชุมชน เข้าใจคนอื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในหมู่บ้าน รักประชาธิปไตย ไม่เผด็จการดูแลหมู่บ้านดีไม่เอาเปรียบลูกบ้าน เป็นคนขยันมุ่งมั่น มีความตั้งใจทำอะไรทำจริง มีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบ การคิด การพูดจา การแสดงท่าทาง ให้มีความเป็นผู้นำน่าเชื่อถือ น่าเกรงขาม และสามารถทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง ซึ่งสิ่งที่เยาวชนสะท้อนออกมาเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่จะใช้ตัดสินใจในการเลือกผู้นำในหมู่บ้าน เพราะพวกเขาบอกว่า ถ้าได้ผู้นำหมู่บ้านที่ดี เข้าใจและส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนในหมู่บ้าน ก็จะทำให้เยาวชนมีบทบาทมากขึ้น เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชน ในการที่จะพัฒนาชุมชนต่อไป

2.4.5 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรม

สำหรับวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ ของคนในชุมชนตำบลป่าสักนั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อย แต่จะมีการปรับเปลี่ยนประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่าง เพื่อประยุกต์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน เช่นการปรับกิจกรรมรณรงค์ขั้นตอนและรูปแบบให้ง่าย และสั้นกระชับรัดกว่าในอดีต หรือเพิ่มกิจกรรมรื่นเริงสนุกสนาน อาทิ วงดนตรี รำวง เป็นต้น เพื่อให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเช่น กิจกรรมการขนทรายเข้าวัด ของบ้านสันป่าสัก เป็นต้น

ซึ่งในส่วนของการศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี และวัฒนธรรมนี้ ทีมวิจัยเยาวชน หมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักรได้ให้ความสนใจอยากที่จะศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” เหตุผลที่เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรสนใจในประเด็นนี้ก็เนื่องจากว่า เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีเยาวชนชายเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมมากที่สุดใน 5 หมู่บ้าน อีกทั้ง

เยาวชนที่เข้าร่วมนั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ชอบเล่นสนุกสนาน และยังมีร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ในหมู่บ้าน หรือปัจจุบันในแต่ละครัวเรือนก็จะมีคอมพิวเตอร์ซึ่งติดตั้งอินเทอร์เน็ต เยาวชน ทำให้การเล่น หรือของเล่นในสมัยก่อนหายไป เยาวชนบางคนอยากรู้ว่าเมื่อก่อนที่ไม่มีคอมพิวเตอร์ ไม่มีร้านเกมส์ เด็กเมื่อก่อนเล่นอะไร จึงทำให้ประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” เป็นที่สนใจของเยาวชนในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก จากความสนใจและความกระตือรือร้นของเยาวชน ร่วมกันได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโสในชุมชนบ้านใหม่จตุจักร จึงเกิดกิจกรรม “สานสายใยร้อยดวงใจสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” ขึ้น ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนเป็นอย่างมาก กิจกรรมจะแบ่งเป็นสองช่วง คือ “ช่วงสืบหาตำนานการละเล่นและของเล่น” และ “ช่วงสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” ซึ่งในช่วงแรกนั้นเยาวชนแต่ละคนจะมีการบ้าน คือ จะต้องไปสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ปกครองว่า สมัยก่อนตอนที่เป็นเด็ก ท่านมีของเล่นอะไร หรือมีการละเล่นอะไร จากนั้นเยาวชนก็จะนำข้อมูลมารวมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ ถึงความแตกต่างของการละเล่น หรือของเล่นเก่า ๆ ในสมัยก่อนกับปัจจุบัน ซึ่งมีข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในประเด็นการละเล่นละของเล่น ในหมู่บ้านจตุจักร ดังนี้

การละเล่นและของเล่นสมัยก่อน

- ชุคหลุม เล่นมะรุมคุมเป้า
- กระจ่ายขาควบ
- ตารางกระโดด
- แม่กาฟักไข่
- หมากกอน
- ม้าก้านกล้วย
- เล่นชายของ
- ลูกแก้ว
- กระโดดยาง
- ตักเม็ดตาแดง
- กะลามะพร้าว
- หมากเก็บ
- เสือกันแจ๊ะ
- บะข่างไว้
- นกหวีดชัก
- จักจั่น

การละเล่นและของเล่นปัจจุบัน

- เกมสั๊กด
- เกมสั๊กคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต
- เกมสั๊กเพลย์
- หุ่นยนต์
- รถบังคับวิทยุ
- ปั้นดินน้ำมัน
- ตุ๊กตาบับบี้
- เกมในโทรศัพท์มือถือ
- ทามากี้อต
- เบเบส

ซึ่งจากการละเล่นละของเล่นเมื่อก่อนกับปัจจุบันนั้นแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ผลผลิตของเล่นออกมามากมาย และจากชื่อการละเล่นและของเล่นดังที่กล่าวมาแล้ว มันหายไปไหน จึงเกิดคำถามแก่เยาวชนและได้ไปทำการศึกษา และได้ข้อมูล ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้การละเล่นของเล่นสมัยก่อนหายไป

- สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป เช่น ลำน้ำแม่สารเน่าเสีย ไม่มีดินทรายให้นำมาปั้นเล่นเหมือนเมื่อก่อนได้ ต้นไม้ตาดงที่อยู่ริมลำน้ำแม่สารสูญพันธุ์ เป็นต้น
- สถานที่การเล่นไม่มีให้เล่นพื้นที่ที่เป็นดินกลายเป็นพื้นคอนกรีต ไม่มีที่ขีดเขียน จะเล่นตารางกระโดด ก็ไม่ได้ อีกทั้งพื้นคอนกรีตมันร้อน การเล่นจะต้องถอดรองเท้าทำให้เล่นไม่ได้
- สภาพความเป็นอยู่ที่ต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดลง
- ผู้ปกครองให้ไปเรียนพิเศษ
- สิ่งเร้าจากภายนอกมากขึ้น เช่น มีร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต
- ไม่มีของที่จะนำมาเล่น เพราะทำไม่เป็น ยุ่งยาก
- ไม่มีการสืบทอดให้ลูกหลานได้ดู

ช่วงที่สอง “ช่วงสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” เยาวชนได้นำข้อมูลที่ได้นำมาเสนอให้กับชุมชนและร่วมกันสร้างของเล่น หรือการละเล่น ในสมัยก่อนให้กับเยาวชนได้เรียนรู้โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำ หัดเล่น ซึ่งกิจกรรมนี้ผู้คนในชุมชนมีการตื่นตัวในการอนุรักษ์การละเล่น ของเล่น โดยเฉพาะเด็ก ๆ เยาวชนรุ่นใหม่จากที่เคยเล่นเกมสั๊กในคอมพิวเตอร์อาจจะหันมาเล่นการละเล่นและของเล่นที่บ้าน เพราะมีที่ ๆ มาเล่นเป็นตัวอย่างให้ดู และสิ่งสำคัญที่สุดในการจัด

กิจกรรมเพื่อต้องการที่จะสานสายใจระหว่างเด็กและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้น มีการพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น เป็นต้น

2.4.6 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ

ประเด็น ความเชื่อ นี้เป็นที่สนใจของเยาวชนหมู่บ้านป่าติงงามที่อยากจะเรียนรู้และศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง เหตุผลที่เยาวชนเลือกที่จะสนใจหัวข้อการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ เพราะวาระของการจัดเวทีสัญจรในครั้งนี้ ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการ โดยภาคเช้าจะเป็นการพาเยาวชนไปพัฒนาวัด และศาลเสื่อบ้าน ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน อีกทั้งในการจัดเวทีสัญจรในภาคบ่าย ใกล้เคียง ๆ กับสถานที่จัดเวทีนั้นเป็นบ้านของคนทรงเจ้า ซึ่งกำลังทำพิธีทรงเจ้าอยู่ ทำให้เป็นที่สนใจของเยาวชนและเกิดเป็นประเด็นที่ใช้ซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ในวงเวทีมากที่สุด เยาวชนจึงได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ทำให้ได้ข้อมูลดังนี้

ชาวบ้านยังมีความเชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติอยู่ เช่น ความเชื่อเรื่องผี จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการไหว้ผีปู่ย่า การไหว้ผีเจ้าบ้าน ผีเสื่อบ้าน เสื่อวัด พิธีสืบชะตาบ้าน ความเชื่อเรื่องบุญ บาป กรรม ดังที่ได้ปรากฏในปฏิทินชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน แต่เนื่องจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป ความคิดแบบมีเหตุผล หรือแบบวิทยาศาสตร์ตามแบบสมัยใหม่ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นในหมู่เด็กและเยาวชนมากขึ้น แต่ก็ส่งผลไม่มากนัก เพราะความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติยังคงมีอยู่ แต่ว่าในแต่ละบุคคลแต่ละกลุ่มจะเชื่อในระดับที่แตกต่างกัน เช่น ความเชื่อ ความเคารพในผีบรรพบุรุษ ผู้ที่อยู่ในวัยอาวุโสจะยังคงยึดถือกันมากกว่าในกลุ่มของเยาวชน หรือชาวบ้านจะนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ทุกครั้งที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในครอบครัวและเครือญาติ เช่น การเจ็บป่วยของลูกหลานหรือสมาชิกที่รักษาโดยแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่หาย เป็นต้น

2.4.7 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบการศึกษา ช่องทางการศึกษาและเนื้อหาสาระของการทำการศึกษา รูปแบบของการศึกษาจากในวัด ในโรงเรียน สู่อารยธรรม โรงเรียนนอกชุมชนมากขึ้น การเรียนในวัดมีน้อยลงกว่าในอดีตมาก มีการแข่งขันการบริการจัดการการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น มีการฝึกการปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติ การดูงาน การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ในเรื่องของเนื้อหาสาระทางการศึกษาเปลี่ยนจากการศึกษาเพื่อให้รู้เฉพาะทางสู่การศึกษาที่มีเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีการจัดสรรคเนื้อหาของวิชาเฉพาะ ในกลุ่มคนที่ทำงาน หรือกลุ่มสายอาชีพมากขึ้น

2.5 การสรุปทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ

จากการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ของงานวิจัย ที่มีทีมวิจัยเยาวชนเข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่เริ่มค้นหาทีมเยาวชน การวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร การประชุมทีมวิจัยเยาวชน และการจัดอบรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งสามารถมองเห็นพัฒนาการ และศักยภาพของทีมวิจัยเยาวชนจากการจัดเวทีสัญจร ในแต่ละครั้ง และในแต่ละหมู่บ้าน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ซึ่งกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนในแต่ละเวทีนั้นสามารถเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและศักยภาพของทีมเยาวชนที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุป การพัฒนาการของทีมเยาวชนได้ ดังต่อไปนี้

จากการจัดเวทีสัญจรบ้านสันคะยอม ซึ่งเป็นเวทีสัญจรนำร่องให้กับทีมวิจัยเยาวชนในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งกระบวนการในการจัดเวทีครั้งนี้ เป็นการวางแผนของผู้วิจัยเอง และแกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานตามกำหนดการ และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ แต่เนื่องจากเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมาก่อนทำให้แผนการดำเนินกิจกรรม ต้องปรับเปลี่ยนตามที่เยาวชนอยากทำ เช่น การที่เยาวชนในบ้านสันคะยอมทำขนมวุ้นกันเอง ซึ่งจะนำมาใช้เป็นของว่างในการจัดเวที เป็นต้น ซึ่งในเวทีสัญจรในครั้งนี้จะมีแกนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้านมาสังเกตการณ์และเข้าร่วมเวทีด้วย หลังจากที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรตามกำหนดการที่ได้กล่าวไว้ในขั้นตอนของการจัดเวทีสัญจรนั้น แกนนำเยาวชนทั้ง 5 หมู่บ้านก็ได้มาสรุปการจัดเวทีร่วมกัน เพื่อที่จะนำข้อมูล หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้มาปรับเปลี่ยน แก้ไขในการจัดเวทีในหมู่บ้านอื่นต่อไป ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านสันคะยอมทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 6 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 18 คน ผู้อาวุโส 7 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านหลุก ทีมวิจัยเยาวชน ได้มีการพัฒนาการในเรื่องของทักษะวางแผนในการประชุม การดำเนินงาน โดยสังเกตได้จากการที่ทีมวิจัยเยาวชนเป็นผู้ที่ออกแบบกำหนดการในการจัดกิจกรรมเอง ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนมาจากเวทีที่บ้านสันคะยอม ตัดกิจกรรมบางกิจกรรมออก เพิ่มกิจกรรมที่อยากเรียนรู้เข้าไป เช่น บ้านหลุกจะไม่สั่งข้าวกล่อง เพราะว่าจะทำอาหารกันเอง จึงมีการวางแผนการไปจ่ายตลาด การไปสอบถามผู้ประกอบการเกี่ยวกับการทำอาหาร เป็นต้น ซึ่งอาหารกลางวันที่ทำในวันนั้นเยาวชนบ้านหลุกก็อยากให้เป็นกับข้าวพื้นบ้าน ที่เป็นของดีในหมู่บ้าน ก็คือ “ข้าวอุ่นจินทอด น้ำพริกตาแดง และต้มจืด” และเริ่มมีการจัดหมวดหมู่ของประเด็นที่จะนำมาสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เพราะจากการสรุปและประเมินผลจากเวทีบ้านสันคะยอมนั้น เยาวชนจะสับสนในประเด็นที่ซักถาม บ้านหลุกจึงมีการจัดหมวดหมู่ประเด็นการตั้งคำถามขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อผู้เข้าร่วมเวที เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านหลุกทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน

เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 10 คน ผู้อาวุโส 5 คน แคนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้าน 10 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านใหม่จตุจักร ทีมวิจัยเยาวชนได้พัฒนาการกระบวนการจัดเวทีสัญจร โดย คิดเอง ทำเองทั้งหมด เช่น การไปหาผู้รู้ในหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เยาวชนมาเข้าร่วม การติดต่ออาหารกลางวันและอาหารว่าง รวมไปถึงขั้นตอนของกระบวนการ ทีมเยาวชนได้ทำการจัดหมวดหมู่ประเด็นที่นำไปซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ โดย แบ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มซักถามในหัวข้อที่ได้ไป ซึ่งจะทำได้ข้อมูลในแต่ละประเด็นละเอียดขึ้น ไม่ทับซ้อนกับกลุ่มอื่น ๆ เป็นการประหยัดเวลา และการนำเสนอก็จะน่าสนใจมากขึ้น เพราะกลุ่มอื่นที่ไม่ได้รู้ในประเด็นนี้ก็จะตั้งใจฟัง เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านใหม่จตุจักร ทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 11 คน ผู้อาวุโส 4 คน แคนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้าน 8 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านป่าดงงาม ซึ่งเป็นหมู่บ้านเยาวชนให้ความสนใจงานวิจัยเป็นอย่างดี แต่ผู้นำชุมชนไม่ค่อยให้ความสำคัญร่วมมือ เพราะท่านเห็นว่า เยาวชนควรที่จะเอาเวลาไปอ่านหนังสือ หรือ เรียนพิเศษมากกว่าที่จะมารวมกลุ่มทำกิจกรรม มารวมกลุ่มคุยกัน ด้วยเหตุนี้การทำกิจกรรมในหมู่บ้านจะต้องใช้ทีมเยาวชนที่มีใจรักอยากจะทำงาน มีใจรักที่อยากจะเรียนรู้ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจริง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดงงามต้องประชุม และต้องคิดวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้อำนาจชุมชนมีทัศนคติของงานวิจัยในทางที่ดีขึ้น ซึ่งการจัดเวทีสัญจรก็สำเร็จไปได้ด้วยดี เพราะความสามารถในการวางแผนที่ดีของทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดงงาม กล่าวคือ เยาวชนในหมู่บ้านทราบข้อมูลว่า จะมีการประชุมประจำเดือนเมื่อไหร่ ชุมชนจะมีงานสำคัญตอนไหน และชุมชนกำลังทำอะไร ด้วยความที่เยาวชนรู้จักสังเกตสิ่งเหล่านี้ จึงกำหนดวันจัดเวทีสัญจร ในวันเดียวกับที่หมู่บ้านมีการพัฒนาวัด และศาลเสื่อบ้าน เพราะว่า ในวันที่เยาวชนเตรียมจัดเวทีสัญจร ก็จะเป็นวันเดียวกับที่ผู้นำชุมชนต้องประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านมาประชุมประจำเดือน และเป็นการประชุมการทำกิจกรรมในวัดที่จะเกิดขึ้นในวันพรุ่งนี้ เยาวชนก็บอกให้ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์เวทีสัญจรให้กับผู้นำชุมชนในเย็นวันนั้นเพราะยัง ไรท่านก็จะประกาศอยู่แล้ว ท่านก็จะปฏิเสธไม่ได้ จึงถือโอกาสนี้ให้ท่านประชาสัมพันธ์เวทีสัญจรให้กับชุมชนรับทราบด้วย อีกทั้งทีมเยาวชนยัง ได้มีการประชุมคว่นเกี่ยวกับขั้นตอนของการทำกิจกรรมว่า ต้องปรับเปลี่ยนใหม่ทั้งหมด ซึ่งการประชุมนี้เป็นวันเตรียมจัดเวทีสัญจร ซึ่งก็ได้ข้อสรุปว่า กิจกรรมตอนเช้าจะต้องไปพัฒนาวัด กิจกรรมตอนบ่ายถึงจะเป็นการศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านป่าดงงาม ทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน

เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 5 คน ผู้อาวุโส 3 คน แคนนำเยาวชนจาก 3 หมู่บ้าน 8 คน

จากการจัดเวทีสัญจร เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้นทำให้เยาวชนหลายคน มีพัฒนาการในทักษะด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้น กล่าวได้ว่า ทำให้เด็กเก่งขึ้นนั่นเอง ซึ่งจะสามารถชี้ให้เห็นพัฒนาการของเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสัก ยกตัวอย่างกรณีของ

นางสาวหฤทัย ไชยวงศ์ น้องฟาง แคนนำเยาวชนบ้านใหม่จตุจักร ผู้วิจัยได้พบน้องฟางครั้งแรกในกิจกรรม “ค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำแม่สาร” น้องฟางเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก เวลาทำกิจกรรมก็จะอยู่แถวหลัง พอน้องฟางได้เริ่มเข้าร่วมกระบวนการในขั้นตอนค้นหาทีมวิจัยเยาวชน การจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ น้องฟางมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ เช่น การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ การวางแผนเป็นขั้นเป็นตอน การได้เป็นแกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน การเป็นนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์ ที่สถานีวิทยุชุมชนคนเมืองห้วยปูน ที่บ้านสันป่าสัก และสามารถเขียนแผนโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้ สามารถเข้าใจถึงกระบวนการของงานวิจัยได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

ด.ญ.อรณี พรหมเสนศักดิ์ น้องฝน แคนนำเยาวชนบ้านสันคะยอม ซึ่งผู้วิจัยได้รู้จักน้องโดยผ่านนักวิจัยท้องถิ่นในโครงการวิจัย เรื่องการพัฒนารฐานข้อมูลการทำนา ซึ่งเป็นพ่อของน้องฝน และสนับสนุนให้น้องมาทำงานวิจัย เมื่อก่อนน้องฝนจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยพูด เวลาผู้วิจัยถามน้องจะเฉย ๆ รอให้เพื่อนตอบก่อนแล้วก็ตอบตามเพื่อน แต่น้องเป็นตัวแทนทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมที่เข้าร่วมเวทีสัญจรทุกเวที แต่ละเวทีน้องเริ่มที่จะกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น จากที่เป็นสมาชิกกลุ่ม น้องเริ่มมีบทบาทภายในกลุ่มมากขึ้น กลายมาเป็นหัวหน้ากลุ่ม น้องมีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น

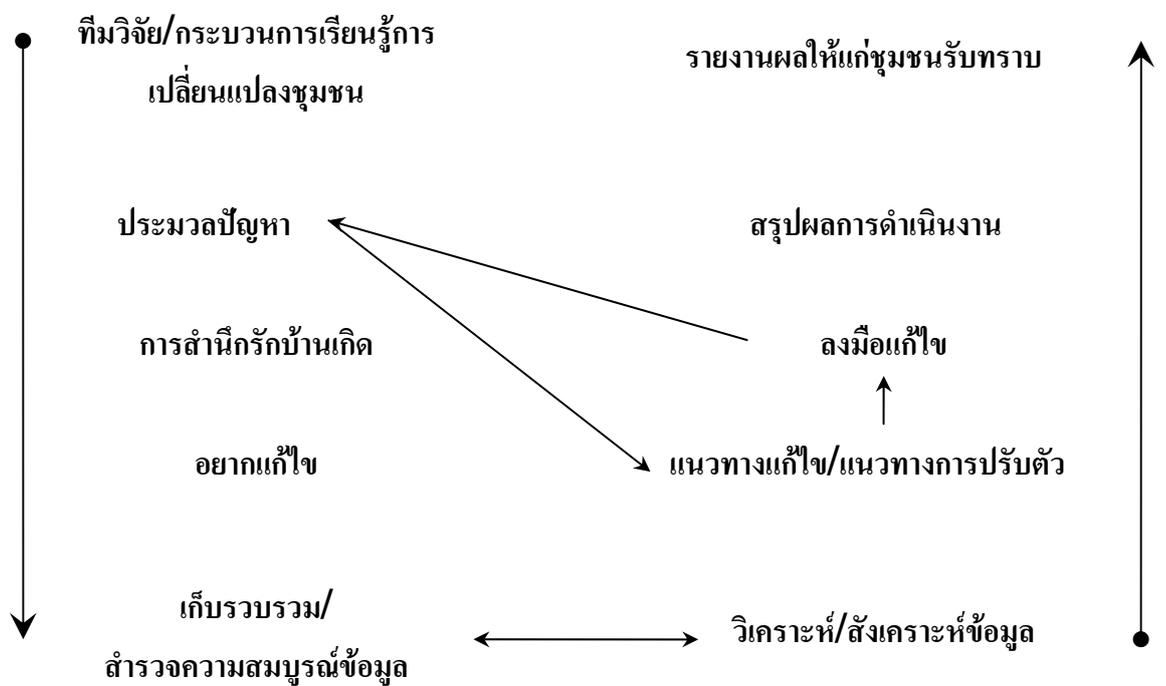
นายอานนท์ จันตะรง น้องนัทดี แคนนำเยาวชนบ้านหลุก ตอนเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงแรก ๆ น้องได้แสดงความสามารถหลายอย่าง เช่น การเขียนร้อยแก้วได้ดี ซึ่งผู้วิจัยสังเกตจากกระดาษที่น้องนำไปเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในเวทีสัญจร ดังนั้นการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งน้องจะทำหน้าที่ในการเขียนสรุปบรรยายในประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้มาจากการนำเสนอของทีมวิจัยในแต่ละกลุ่ม ปัจจุบันน้องมีพัฒนาการเขียนมากขึ้น ซึ่งน้องนัทดีได้ประมวลความรู้ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมไว้ดังนี้

“ไม่คิดว่าการเขียนของตัวเองจะสามารถทำให้คนอื่นสนใจอ่านได้ หลังจากที่มีโอกาสได้นำความสามารถที่ตนเองถนัดออกมาใช้ รู้สึกว่าตัวเองน่าจะทำได้ดีกว่านี้ และในเวทีต่อไปต้องทำได้ดีกว่านี้ ทำให้ได้ฝึกฝนตัวเองเรื่อย ๆ อีกทั้งการทำกิจกรรมยังทำให้เป็นคนกล้าแสดงออกมากขึ้น ได้

ฝึกการประชาสัมพันธ์จากการเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน กล้าคิด กล้าทำ ฝึกทั้งความเป็นผู้นำและผู้ตามในขณะเดียวกัน ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งทักษะเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้”

เด็กชายจิรวัดน์ จอมอารีย์ น้องเฟิร์ส แกนนําเยาวชนบ้านสันป่าสัก ผู้วิจัยพบน้องเฟิร์สโดยบังเอิญ กล่าวคือ ในวันจัดเวทีสัจจรบ้านหลุกผู้วิจัยไปรับแกนนำเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม ได้ขับรถผ่านหน้าบ้านน้องเฟิร์ส เห็นน้องเฟิร์สนั่งอยู่ใต้ถุนบ้าน จึงเข้าไปชักชวนน้องให้มาเข้าร่วมกิจกรรมและน้องเองก็สนใจ จึงได้เข้าร่วมในเวทีสัจจรบ้านหลุก ในช่วงแรก ๆ น้องเฟิร์สจะไม่ค่อยกล้าแสดงออก เพราะว่า ในหมู่บ้านสันป่าสักน้องมาคนเดียว ตอนออกไปนำเสนอผลงานของกลุ่มน้องเฟิร์สจะมีอาการตื่นเต้นมาก พูดเสียงสั้น ตัวสั่น แต่พอเริ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยขึ้น น้องเฟิร์สเริ่มควบคุมอาการต่าง ๆ ได้ดีขึ้น พูดเก่งขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความเป็นผู้นำมากขึ้น และน้องเฟิร์สยังได้รับหน้าที่เป็น นักจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน ในช่วง “โรงเรียนของเรา” ของโรงเรียนวัดสันป่าสัก และช่วง “เยาวชนศึกษา” อีกด้วย

จากการพัฒนาการของเยาวชนในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้วิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน สามารถอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน

จากแผนภูมิที่ 3 ที่แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน สามารถอธิบายตัวบ่งชี้พัฒนาการของทีมวิจัยเยาวชน ได้ดังนี้

เริ่มจากทีมวิจัย ได้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านการเรียนรู้เรื่องราวของวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เมื่อเยาวชนได้เรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน เป็นต้น ทำให้เยาวชนได้รู้จักชุมชนของตนเอง เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชน เมื่อได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและทำความเข้าใจความเดือดร้อนกับชุมชน เยาวชนก็จะเกิดจิตสำนึกที่**บ้านเกิด**ที่มองปัญหาของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของตนเองจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เกิดความอยากแก้ไข แต่ในการแก้ไขปัญหา นั้น เยาวชนจะต้องรวบรวมกลุ่มคนที่มีความตระหนักร่วมกัน มาช่วยในการวางแผน รวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล คว้า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และเคยมีใครแก้ปัญหานี้ได้บ้าง จากนั้นก็นำข้อมูลมาวิเคราะห์แยกแยะดูว่า ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับ คน องค์กร สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์อะไรบ้าง ซึ่งการคิด วิเคราะห์ วางแผน จุดนี้เป็นกระบวนการให้เยาวชนได้พึ่งพาตนเอง โดยการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยผู้วิจัยเป็นเพียงปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่านั้น เมื่อสำรวจและวิเคราะห์แล้วจะเริ่มพบแนวทางแก้ไข ซึ่งอาจจะมีหลายแนวทางด้วยกัน จากนั้นทีมวิจัยก็จะช่วยกันคิดวิเคราะห์ว่าแนวทางใดเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาได้ครอบคลุมมากที่สุด แล้วจึงลงมือแก้ไขปัญหา โดยมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นช่วง ๆ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นก็จะนำผลที่ได้มาสรุปอีกครั้งหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้รายงาน หรือประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ต่อไป

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน หลังจากที่ทีมวิจัยเยาวชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในหลาย ๆ กิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาเยาวชนเพื่อเข้าร่วมทีมวิจัย การวางแผนการจัดกิจกรรมเวทีสัญจร การนำเสนอผลงาน ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การจัดรายการวิทยุชุมชน ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถี

การเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

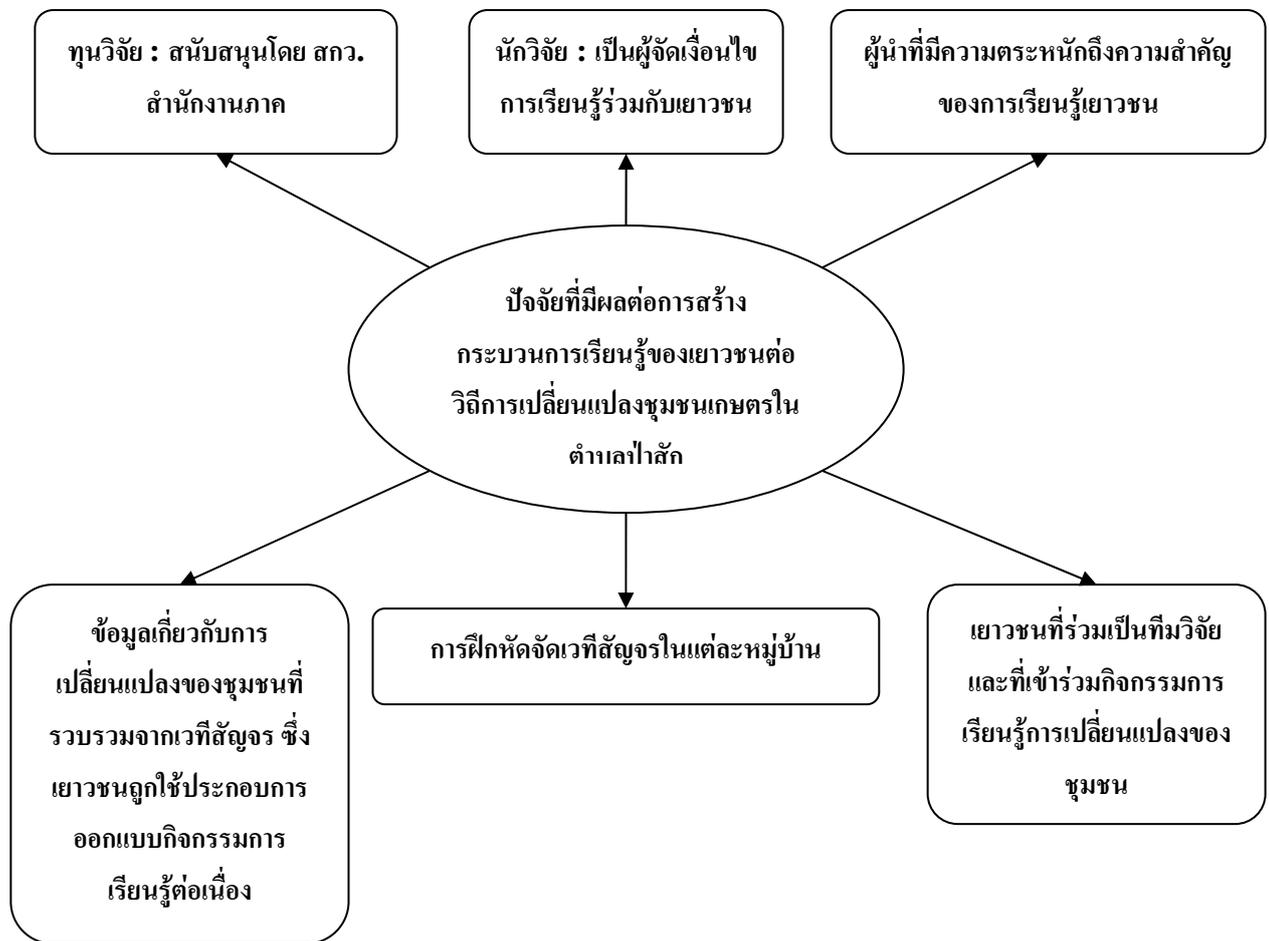
1. แนะนำตัว ทีมวิจัยเยาวชนทุกคนต้องแนะนำตัวว่า เป็นใคร มาจากไหน มีบทบาทหน้าที่อย่างไร

2. ความคาดหวัง ผู้วิจัยจะแจกกระดาษให้ทีมวิจัยเยาวชนทุกคนเขียนถึงความคาดหวังของทีมวิจัยที่เข้าร่วมประชุมว่า เขามีความคาดหวังอย่างไรต่อการมาประชุมครั้งนี้ จากนั้นผู้วิจัยจะนำกระดาษแต่ละแผ่นแยกออกมาเป็นหมวดหมู่ ของความคาดหวังในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ อยากให้กลุ่มเยาวชนเข้มแข็ง อยากให้เยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรมกันเยอะ ๆ อยากเรียนรู้ในเรื่องของการทำงานวิจัย อยากรู้ว่า คำว่า “วิจัย” คืออะไร อยากรู้เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดประชุมและการรวมกลุ่มเยาวชน อยากรู้ว่า จะชักชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างไร

3. ปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยให้คำถามว่า จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ มาแล้ว ทีมวิจัยคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมมีอะไรบ้าง จากนั้นก็แจกกระดาษแผ่นที่ 2 ให้กับทีมวิจัย แล้วเก็บนำมาจัดหมวดหมู่ที่มีปัญหาและอุปสรรคคล้ายคลึงกัน

4. แนวทางการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยให้คำถามต่อจากข้อที่ 3 ว่า เมื่อทีมวิจัยทราบถึงปัญหาและอุปสรรคแล้ว ทีมวิจัยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร จากนั้นก็แจกกระดาษแผ่นที่ 3 ให้กับทีมวิจัย แล้วเก็บนำมาจัดหมวดหมู่ที่มีแนวทางการแก้ไขที่คล้ายคลึงกัน

5. วิเคราะห์คำตอบจากข้อ 1 – 4 โดยทีมวิจัยเยาวชนทั้งหมดช่วยกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันในประเด็นต่าง ๆ ตามบัตรคำตอบในแต่ละหมวดหมู่ สามารถได้ข้อสรุปในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ดังแผนภูมิที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสัก

จากแผนภูมิที่ 4 สามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสักได้ ดังนี้

1. ทุนวิจัย การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) เป็นจำนวนเงิน 160,000 บาท ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนกิจกรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่น และมีพี่เลี้ยง โครงการวิจัย คือ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คอยติดตามการดำเนินงาน และให้คำแนะนำแก่นักวิจัย ส่งผลให้กลุ่มเยาวชนมีความตื่นตัวในการดำเนินกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

2. นักวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน ผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดย ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นได้ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น

3. ผู้นำที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เยาวชน

3.1. การให้ความร่วมมือของผู้นำชุมชน สังเกตได้ว่าหมู่บ้านใดที่ได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านนั้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี เช่น ในหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 4 บ้านหลุก หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ซึ่งมีบางหมู่บ้านที่ผู้นำให้ความร่วมมือน้อย จึงส่งผลต่อการเข้าร่วมทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน และการเข้าไปทำกิจกรรมในชุมชน จัดได้ว่า การได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน นับเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

3.2. การให้การสนับสนุนของผู้ปกครอง ความเข้าใจของผู้ปกครองนั้นเป็นสิ่งจำเป็นมากกว่าการดำเนินกิจกรรมไปได้ในช่วงหนึ่งเริ่มมีการสะท้อนจากเยาวชนว่า ผู้ปกครองไม่ยอมให้มาทำกิจกรรม เพราะเกรงว่าจะมาทำเรื่องไม่ดี และเสียเวลาในการทำการบ้านอ่านหนังสือ กลัวเสียการเรียน เพราะฉะนั้นปัจจัยที่ทำให้เยาวชนบางคนไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมก็ด้วยเหตุนี้ ฉะนั้นการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเยาวชนให้เข้าใจในกระบวนการวิชานั้นเป็นสิ่งสำคัญ

3.3. การให้ความสนับสนุนจากคนในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ได้รับความสนับสนุนอย่างดีจากผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนหลายท่าน สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้กับทีมวิจัย ในการทำงานต่อไป เพราะยังมีผู้สนับสนุนและเห็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเยาวชน เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชน แต่ก็ยังมีคนในชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งยังอาจจะไม่เข้าใจในกระบวนการวิจัยมองว่าเยาวชนจับกลุ่มมั่วสุมกัน ทำเรื่องไร้สาระ เกรงว่าจะเกิดปัญหาในเรื่องการชู้สาวขึ้น เวลาเยาวชนจับกลุ่มกันทำกิจกรรมก็จะถูกมองและนำไปเล่า ทำให้เป็นประเด็นการ “เล่าขวัญ” กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านขึ้น ทำให้เยาวชนเกิดความท้อใจ บางครั้งผู้ปกครองมาได้ยินก็สั่งห้ามมิให้บุตรมาเข้าร่วมกิจกรรม

4. เยาวชนที่ร่วมเป็นทีมวิจัย และที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

4.1. ตัวเยาวชน เนื่องกลุ่มเยาวชนที่ร่วมทีมวิจัยอยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นตัวเยาวชนจึงกลายเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เช่น เวลา คือ การนัดพบปะหรือ

ทำกิจกรรมร่วมกันนั้นจะต้องเป็นวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือในวันที่ไม่มีการเรียนการสอน เยาวชนบางคนเข้ามาร่วมกิจกรรมไม่ได้เพราะว่า ต้องเรียนพิเศษในวันเสาร์ – อาทิตย์

4.2. ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม ในกลุ่มเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านนั้นจะมีผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะมียบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอความคิด การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลต่อสมาชิกในกลุ่ม เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม

4.3. เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน จากการที่เยาวชนได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชน เยาวชนเองก็อยากให้ผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของความสามารถของเยาวชน ว่าเยาวชนก็สามารถมีส่วนที่จะช่วยพัฒนาชุมชนได้ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นแรงกระตุ้นให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน เกิดความอยากที่จะช่วยกันแก้ปัญหา อยากเปลี่ยนมุมมองของสายตาผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่มองว่า เยาวชนเป็นวัยที่สร้างปัญหา กลัวว่าจะจับกลุ่มทำเรื่องไร้สาระ และเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องชู้สาว มามองในแงุ่มที่ว่า เยาวชนก็มีศักยภาพในการคิด และแรงงานในการพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ได้

4.4. ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ถ้าความสัมพันธ์ของสมาชิกมีความสามัคคีกันดี การขับเคลื่อนดำเนินงานต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ด้วยดี แต่ถ้าเมื่อใดที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในกลุ่มก็อาจจะทำให้การดำเนินงานช้าลงไปได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนด้วยกันเองที่มีเรื่องความขัดแย้งกันภายในกลุ่มได้ง่าย เป็นวัยที่ประาะบาง โคนสิ่งใดมากระทบได้ง่าย ทำให้กลุ่มเยาวชนแตกแยกกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย

4.5. ทีมวิจัยเยาวชน ได้แก่ ทีมวิจัยมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เป็นการเพิ่มความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งเดียวกันภายในกลุ่มและชุมชน เพื่อแก้ปัญหาการขัดแย้งกันภายในกลุ่มได้

5. การฝึกหัดจัดเวทีลัญจรในแต่ละหมู่บ้าน การออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้านในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้านนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละชุมชน โดยจะมีการประชุมเพื่อกำหนดวันจัดเวทีในแต่ละหมู่บ้าน มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีการกำหนดหน้าที่ของแกนนำเยาวชน ตั้งแต่การเตรียมการดำเนินกิจกรรม

ว่าต้องมีการเตรียมสิ่งใดบ้างในแต่ละเวที ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมว่า ใครมีหน้าที่อะไร และ ขั้นตอนกระบวนการเป็นอย่างไร มีการกำหนดประเด็นหลักในการสืบค้นข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของแต่ละหมู่บ้านว่าเป็นเรื่องอะไร และการสรุปผลการดำเนินการ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินกิจกรรม รวมไปถึงข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในเวทีของหมู่บ้านต่อไป ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีของหมู่บ้านต่างๆ นั้นมีการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการดำเนินการ จนกระทั่งถึงการสรุปผล ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจของเยาวชน ความพร้อมของเยาวชนในแต่ละหมู่ การให้ความร่วมมือของผู้นำหมู่บ้านและผู้ปกครองของเยาวชนแต่ละคน โดยการออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนนั้นจะดำเนินการเพื่อค้นหาแนวทางหรือกระบวนการดำเนินงานที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมให้มากที่สุด

6. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่รวบรวมจากเวทีสัญจร ซึ่งเยาวชนถูกใช้ประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

6.1. ความเชี่ยวชาญและหลากหลายของวิทยากร ในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของในแต่ละชุมชนนั้น การจะได้ข้อมูลในเรื่องต่างๆ ของชุมชนจะขึ้นอยู่กับวิทยากรในชุมชนที่มาให้ข้อมูลในแต่ละเวที โดยต่างก็จะมี ความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น

- มัคทายก การที่ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้น เป็นมัคทายกประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะเชี่ยวชาญในเรื่องของประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งก็จะทำให้การสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ก็จะเน้น ไปในเรื่องของวัฒนธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่

- เกษตรกร หากผู้ให้ข้อมูลเป็นเกษตรกร ก็จะทำให้การสืบค้นเรื่องราวในเวทีนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่นการลงแขกเกี่ยวข้าว การไถหัวฝืนา การทำบุญฝาย เป็นต้น

- พระสงฆ์ ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสงฆ์ ท่านก็จะเน้นการให้ข้อมูลในส่วนของประวัติของวัดในชุมชน การดำเนินกิจกรรมประเพณีของวัดที่สืบทอดกันมา การพัฒนาของวัดในยุคสมัยต่างๆ

จะเห็นได้ว่า การสืบค้นข้อมูลในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้าน สิ่งที่เราเรียนรู้ได้นั้น ก็จะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญหรืออาชีพของปราชญ์ชุมชนว่า ท่านมีความรู้ในเรื่องใดที่มาก ท่านก็จะเล่าให้ฟังในส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีการเรียนรู้เยาวชนก็จะได้รับความรู้และความสนใจที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน

6.2. ความสนใจของเยาวชน ในการสืบค้นข้อมูลของชุมชนในอดีตนั้น ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกันของเยาวชน ทำให้เกิดหัวข้อหรือประเด็นในการซักถามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน ซึ่งเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสนใจที่แตกต่างกันออกไป เช่น หมู่ 4 บ้านแม่สาร บ้านหลุก ก็จะทำให้ความสนใจในเรื่องของการจับสาวในอดีตกับปัจจุบันว่าจะต่างกันอย่างไร ซึ่งทำให้เยาวชนเกิดคำถามในการสอบถามวิทยากรที่มาให้ความรู้ในเวทีวันนั้น ว่าในอดีตมีการจับกันอย่างไร แตกต่างกับปัจจุบันมากไหม และมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร เมื่อเทียบกับปัจจุบัน หรือ หมู่ที่ 18 บ้านใหม่ จตุจักร ที่สนใจในเรื่องของเล่นในอดีต ก็จะมีการสอบถามในประเด็นหัวข้อนี้มากกว่าประเด็นการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ว่าสมัยก่อนมีการเล่นอะไรบ้าง มีวิธีการเล่นอย่างไร หรือใช้อุปกรณ์อะไรทำ และหาได้จากที่ใด เป็นต้น

6.3. สถานการณ์ในชุมชน ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรการเรียนรู้ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านขณะนั้น เป็นอีกสิ่งที่กำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจ เช่น ในการดำเนินกิจกรรมเวทีการเรียนรู้ในหมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงาม ในบริเวณใกล้ๆ สถานที่จัดกิจกรรม มีการทำพิธีทรงเจ้าอยู่ ซึ่งก็ทำให้เยาวชนในบ้านป่าดิงงามนั้นสนใจที่จะสอบถามและสืบค้นในประเด็นที่เกี่ยวกับการทรงเจ้าเข้าผี ว่ามีความเป็นมาเช่นใด และในอดีตมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง และยังโยงไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับผีต่างๆ เช่น ผีกระเสาะ ผีโพรง เป็นต้น ที่เคยเป็นเรื่องเล่าภายในหมู่บ้าน และปัจจุบันได้เลือนหายไปบ้างแล้วตามกาลเวลา และยุคสมัย หรือในหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม ที่เกิดปัญหาในเหตุการณ์ เรื่องของการนิทาของกลุ่มผู้ใหญ่และกลุ่มเยาวชนนั้น ก็ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจในการสืบค้นเกี่ยวกับเรื่องการนิทา (เล่าขวัญ) ว่าทำไมจึงต้องมีการนิทา การนิทามีข้อดี หรือข้อเสียอย่างไร ในอดีตและปัจจุบันผลของการนิทาเป็นอย่างไร แตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ซึ่งจะพบว่าเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านนั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจในการศึกษาถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อีกทั้งเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก โดยที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุก ๆ ขั้นตอน ซึ่งมีกรอบแนวความคิดในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับเยาวชนโดยเน้นการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมหาแนวทางการแก้ไข พร้อมการสรุปบทเรียน ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ขั้นตอนในการทำวิจัยเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติควบคู่กันไป

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน โดยได้กำหนดกรอบการวิจัยจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจึงเข้าไปศึกษาในพื้นที่ โดยใช้วิธีประชุมเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการจัดเวทีเยาวชนสัญจรไปแต่ละหมู่บ้าน การสนทนากลุ่ม เป็นต้น รวมไปถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง การติดตามพัฒนาการของการทำกิจกรรมเพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน โดยได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 1 ปี ซึ่งผู้วิจัยมีบทบาทหน้าที่ในการกระตุ้นประสานงาน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ และเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงเนื้อหา ตามกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชนในชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็นประเด็นใหญ่ๆ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

1. การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ในอดีตตำบลป่าสักมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้คนในชุมชนมีวิธีการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา กระแสการผลิตแบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน สมาชิกในชุมชนเริ่มทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตลาดภายนอกมากขึ้น มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง และการขยายโรงงานอุตสาหกรรมมายังตำบลป่าสัก คือ เครื่อสหพัฒน์ ชุมชนสูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุน และเกิดบ้านจัดสรรขึ้นในชุมชน จึงทำให้ประชากรในท้องถิ่นซึ่งมีอาชีพดั้งเดิมทำเกษตรเปลี่ยนอาชีพมารับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแทน ทราบได้จากจำนวนข้อมูลการใช้พื้นที่ของตำบลป่าสัก

ในปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา นับเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากมีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินอย่างแพร่หลาย เมื่อที่ดินมีราคาแพงชาวบ้านหลายครอบครัวที่มีที่นา ที่สวน ต่างขายที่ดินทำกินดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มทำอาชีพเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกิน หรือที่มีไม่เพียงพอหากต้องการทำการเกษตรจึงขอเช่าจากนายทุนในราคาที่สูง จึงเป็นปัจจัยให้ชาวบ้านละทิ้งอาชีพทางการเกษตรไปสู่อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และเข้าสู่ภาคการบริการ จึงทำให้โครงสร้างทางครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนในบ้านต่างมีภาระและบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของตนเองทำให้ความสำคัญในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลดความสำคัญลง

2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ในการศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สามารถสรุปแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนตามวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย

การทำความเข้าใจกับชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยได้สื่อสารกับชุมชนที่เข้าไปศึกษาโดยผ่านทางผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปแนะนำตัวขอความอนุเคราะห์ ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการมาศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย ให้กับผู้นำชุมชนเพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นคนกลางในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครอง กลุ่มผู้ใหญ่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชน รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบ แต่อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจกับชุมชนที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษานั้น นอกจากจะเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการแล้ว ยังมีผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการที่สามารถจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับคนในชุมชน เช่น เจ้าอาวาสวัด บุคคลที่ชุมชนให้ความนับถือ เช่น ครู อาจารย์ ประธานกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ หัวหน้าป้อม (หัวหน้าประจำในแต่ละซอยในชุมชน) และแม้กระทั่งตัวเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม ก็เป็นสื่อกลางในการประสานงานต่าง ๆ และเป็นสื่อกลางในการสื่อสารทำความเข้าใจกับคนในชุมชน และบุคคลที่จำเป็นที่สุดที่จะต้องขอความร่วมมือในการทำความเข้าใจ คือ ผู้ปกครอง เพราะความเข้าใจของผู้ปกครองจะเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน

2.2 การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

การค้นหาเยาวชนเพื่อเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยในการศึกษาการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนนั้นผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กระบวนการเด็กดิ่งเด็ก

เนื่องจากผู้วิจัยได้อาศัยการที่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยผ่านโครงการวิจัย เรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สานอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานิเวศน์ พ่อหลวงอุทิศย์ พิงคะสัน และแม่หลวงภักจินดา ลังกาฟ้า ภายใต้โครงการวิจัยเรื่องนี้ทำให้เกิดการ ขยายผลจนได้เกิดโครงการค่ายคืนธรรมชาติสู่ลุ่มน้ำสาน ที่จัดขึ้น ณ วัดเสาหิน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และโครงการค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำสาน จัดขึ้น ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชิงดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำความรู้จักกับเยาวชนในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการลงพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการของผู้วิจัยจึงยึดที่ตัวเยาวชนเป็นหลัก โดยใช้แกนนำเยาวชนที่เคยทำกิจกรรมด้วยกันมาเป็นตัวกลางในการประสานงานกับ เยาวชนในหมู่บ้าน อาศัยวิธีการเด็กดิ่งเด็กด้วยตนเอง ซึ่งจะ เป็นเพื่อนที่อยู่หมู่บ้าน เพื่อนที่อยู่ใน โรงเรียนเดียวกัน หรือเครือญาติ กระบวนการนี้เป็น กระบวนการที่สามารถค้นหาที่มิวิจัยได้มากกว่ากระบวนการอื่น ๆ

กระบวนการทบทวนตัวเอง

เมื่อผู้วิจัยได้พบกับเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมทีมวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรม ทบทวนตัวเอง ซึ่งมีเป็นการตั้งคำถามหลักให้กับเยาวชนเก็บไปคิดเป็นการบ้าน โดยมีโจทย์ต่อไปนี้

- ท่านรู้จักตัวเองมากน้อยเพียงใด (จุดอ่อน จุดแข็ง)
- ท่านรู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่มากน้อยเพียงใด
- ชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ซึ่งกิจกรรมทบทวนตัวเองนี้ จะสามารถจะช่วยให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ตัวเอง วิเคราะห์ชุมชน และวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ของวิถีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนได้ เพราะ กิจกรรมนี้จะกลายเป็น โจทย์ที่เยาวชนจะต้องกลับไปซักถามผู้ปกครองหรือผู้รู้ที่บ้าน หรือในชุมชนถึงประวัติความเป็นมา รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านทำให้ เยาวชนกับผู้ปกครองมีเรื่องที่จะแลกเปลี่ยนกันภายในครอบครัวมากขึ้น และกิจกรรมทบทวนตัวเองยังกลายเป็นเครื่องมือในการที่จะดึงให้เยาวชนให้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมในครั้งต่อไปเพราะว่า เยาวชนมีหน้าที่จะต้องเอาการบ้านที่ได้รับมอบหมายไปมาส่งให้กับผู้วิจัยในการนัดหมายครั้งต่อไป

กระบวนการ “นักข่าวตัวน้อย”

ปัจจุบันนี้สื่อ นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อสาร และผู้คนก็ให้ความสนใจ โดยเฉพาะวิทยุชุมชนที่เป็นสื่อกลางมีอยู่ในชุมชน ผู้วิจัยได้อาศัยสื่อในการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ นำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้มาจากชุมชน ย้อนกลับคืนสู่ชุมชน โดยเยาวชนในชุมชนเองและสื่อยังเป็นสิ่งกระตุ้นให้เยาวชนมีการตื่นตัวในการรวมกลุ่มและยังเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งให้กับเยาวชน จึงได้เกิดการจัดกิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย” โดยการจัด “อบรมนักจัดรายการวิทยุการรุ่นเยาว์” เพื่อให้เยาวชนสามารถเป็นผู้จัดรายการวิทยุชุมชนได้ และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความรู้ความสามารถให้กับคนในชุมชนได้รับทราบ ซึ่งมีช่วงรายการที่ชื่อว่า “เยาวชนศึกษา” เวลา 18.00 – 19.00 น. ที่วิทยุชุมชนคนเมืองห้วยป่าสัก FM 90.25 MHZ ณ อาคารเอนกประสงค์บ้านวัดสันป่าสัก หมู่ที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

2.3 การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยจัดเวทีสัญจร

การจัดกิจกรรมเวทีสัญจรเป็นการดำเนินงานวิจัยทั้งขั้นตอนการทำความเข้าใจกับชุมชน การค้นหาทีมวิจัยเยาวชน และเป็นการรวบรวมเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เยาวชนจากทั้ง 5 หมู่บ้านได้พบปะและทำความรู้จักกัน เยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเองให้ผู้ปกครอง และคนในพื้นที่หมู่บ้านได้รับทราบ และเป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ โดย

- การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน
- การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีแต่ละหมู่บ้าน

2.4 การประมวลการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ในการประมวลการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน พบว่า เป็นประเด็นที่กว้างและสลับซับซ้อน มีความหลากหลาย ตามลักษณะบุคคล กลุ่ม สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่มีกระทบ การเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง บางครั้งใช้เวลายาวนาน และมีภาวะปัจจัยต่างๆ ที่มีกระทบมากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอข้อมูลเพียงข้อมูลที่ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนสามารถหามาได้เป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์แยกแยะ ซึ่งสามารถประมวลและสรุปผลการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก ได้เป็นหัวข้อที่สำคัญ ได้แก่

- วิธีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ
- วิธีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี และวัฒนธรรม
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ
- วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

2.5 การสรุปทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ จากแผนภูมิที่ 2 สามารถสรุปผลกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ดังต่อไปนี้

1. ค้นหาทิมวิจัย
2. ประมวลและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน (เวทีสัญจร)
3. เกิดความตระหนักในผลของปัญหาที่มีต่อชุมชน
4. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
5. ดำเนินการเก็บรวบรวมและสำรวจข้อมูลของปัญหา
6. นำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์
7. วางแผนกำหนดแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา
8. ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามแผนที่วางไว้
9. สรุปผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาระหว่างดำเนินกิจกรรมและหลังดำเนินกิจกรรม
10. รายงานผลที่ได้ให้ชุมชนรับทราบ

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก คือ

1. ทุนวิจัย การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) เป็นจำนวนเงิน 160,000 บาท

2. นักวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งผู้วิจัย ทีมวิจัย เยาวชน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นได้ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น

3. ผู้นำที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เยาวชน

- 3.1 การให้ความร่วมมือของผู้นำชุมชน
- 3.2 การให้การสนับสนุนของผู้ปกครอง
- 3.3 การให้การสนับสนุนจากคนในชุมชน

4. เยาวชนที่ร่วมเป็นทีมวิจัย และที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

- 4.1 ตัวเยาวชน
- 4.2 ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม
- 4.3 เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน
- 4.4 ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม
- 4.5 ทีมวิจัยเยาวชน

5. การฝึกหัดจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน การออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้าน ในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้านนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละชุมชน โดยจะมีการประชุมเพื่อกำหนดวันจัดเวทีในแต่ละหมู่บ้าน มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีการกำหนดหน้าที่ของแกนนำเยาวชน ตั้งแต่การเตรียมการดำเนินกิจกรรม

6. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่รวบรวมจากเวทีสัญจร ซึ่งเยาวชนถูกใช้ประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

6.1 ความเชี่ยวชาญและหลากหลายของวิทยากร การสืบค้นข้อมูลในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้าน สิ่งที่เรียนรู้ได้นั้นก็จะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญหรืออาชีพของปราชญ์ชุมชนว่า ท่านมีความรู้ในเรื่องใดที่มาก ท่านก็จะเล่าให้ฟังในส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีการเรียนรู้เยาวชนก็จะได้รับความรู้และความสนใจที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน

6.2 ความสนใจของเยาวชน ในการสืบค้นข้อมูลของชุมชนในอดีตนั้น ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกันของเยาวชน ทำให้เกิดหัวข้อหรือประเด็นในการซักถามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน

6.3 สถานการณ์ในชุมชน ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรการเรียนรู้ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านขณะนั้น เป็นอีกสิ่งที่กำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจ

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายได้โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Concept of Participation)

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ศึกษาและลงพื้นที่เป้าหมาย ได้ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยการใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน และคนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนของการวิจัย เริ่มตั้งแต่ การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน เพื่อที่จะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ และคนที่สนใจก็สามารถเข้าร่วมทีมวิจัยได้ เป็นกระบวนการประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับผู้นำชุมชน เพื่อเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับคนในชุมชน การลงพื้นที่เพื่อค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเข้าร่วมกิจกรรม โดยเป็นการดำเนินงานระหว่างเยาวชนในพื้นที่กับบุคคลเป้าหมายในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการ การจัดกิจกรรมเวทีสัญจรเพื่อให้ เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตัวเอง เป็นกระบวนการที่ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของคนสองรุ่น คือ ระหว่างผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งเป็นผู้รู้ในชุมชน กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งกระบวนการนี้ก็เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน เป็นต้น และการประมวลปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ก็อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของขั้นตอนในการทำกิจกรรมทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เจมส์ ค็อกซ์ (2539) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และความต้องการที่แท้จริงตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตลอดจนการแก้ไขปัญหา
3. ร่วมเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ปัญหา
4. ร่วมในกิจกรรมพัฒนาตามแผน
5. ร่วมในการติดตามประเมินผลงานกิจกรรม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อาวุโส คนที่ทำงานกับเยาวชน รวมไปถึงกลุ่มของเยาวชน โดยให้คนที่อยู่กับปัญหาในชุมชนเป็นศูนย์กลาง ในการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ในการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง สามารถ

พัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้าน ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการ ดำเนินการแก้ไข ปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนา

ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Concept of Participation) โดยอ้างอิงถึงสิทธิบัญญัติ (2546) ที่ได้กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research “PAR”) เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่น่าจะเหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนา หรือแก้ปัญหาของ คนที่อยู่กับปัญหาในบริบทชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ฝ่าย ฝ่ายแรก คือ ชาวบ้าน อันประกอบด้วย แกนนำ กลุ่มผู้ที่อยู่กับปัญหา ฝ่ายที่สอง นักพัฒนาที่มีภารกิจในชุมชน ทั้งที่มาจาก หน่วยของรัฐ หน่วยงานพัฒนาเอกชน หรือจากองค์กรศาสนา การกุศลต่าง ๆ ฝ่ายที่สาม นักวิชาการ ที่เป็นนักวิจัย ผู้ต้องการแสวงหาองค์ความรู้แบบใหม่ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีกระบวนการ ที่สั่นที่เฉพาะเจาะจง (Specific Paradigm) กับปัญหาหนึ่ง และเชื่อว่า เป้าหมายคือ การแก้ไข ปัญหาและการพัฒนาใหม่หรือปรับปรุงข้อค้นพบ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นแนวทางที่จะทำ ให้เกิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งมีวิธีการวิจัย และจริยธรรมทางการวิจัยที่เหมาะสม ทั้ง สามฝ่ายร่วมใช้กระบวนการ PAR เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนาขีด ความสามารถในการวิเคราะห์ และจัดการแก้ปัญหาของกลุ่มผู้ที่อยู่กับปัญหาให้ประสบความสำเร็จ อย่างยั่งยืน

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Learning Processes)

จากการศึกษา พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร ในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน มีการประยุกต์การเรียนรู้จากแหล่งที่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้ง 3 แหล่ง ซึ่งฟิลิปป์ คูมส์ (อังกิน อุ่นตา, 2523) ได้กล่าวว่า

1.1. การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย เป็นการเรียนรู้เป็นธรรมชาติที่สุด เรียกว่า เป็นการ เรียนรู้แบบสัญชาตญาณ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับสะสม ความรู้ ทักษะ เจตคติ ความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว การทำงาน การเล่น การศึกษาแบบนี้ไม่มีการจัดระบบและไม่มีแบบแผนตายตัว

1.2. การศึกษาในระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มีสถาบันการศึกษารับผิดชอบ จัดระบบการศึกษาโดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย เป็นการเรียนรู้โดยจัดระบบการ แบ่งของอายุนักเรียน กำหนดพื้นฐานความรู้จากการจัดชั้นตอน เป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา มีการได้วุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ปริญญาแก่ผู้สำเร็จ การวัดและประเมินผล ผู้ที่ถูก คัดเลือกให้ผ่านจะทำให้ผ่านจะทำเป็นระบบมีมาตรฐานเดียวกัน

1.3. การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันและ หน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันการศึกษา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกระบบ

โรงเรียนอาจดำเนินการ โดยแยกเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ ๆ ของสถาบันหรือสถาบันที่จัดกิจกรรมนั้น ๆ ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ได้นำแหล่งการเรียนรู้ทั้ง 3 แหล่งข้างต้นเพื่อให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม กล่าวคือ เป็นการเรียนรู้เพื่อตัวเองในกระบวนการทบทวนตัวเอง เรียนรู้เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเองทั้งใกล้และไกล ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชน และเรียนรู้เพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งที่เกี่ยวคู่กันและกันเพื่อการดำรงชีวิต ในกระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ในกระบวนการ “การจัดเวทีสัญจร” เป็นต้น โดยธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป มักเรียนรู้เมื่ออยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ โดยจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้ ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของมนุษย์เอง ถ้าเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่องนั้นมาก่อน ก็จะทำให้มีความสามารถในการตีความและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตได้ดีขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับผลการวิเคราะห์และประมวลลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์

จากแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนโดยการอาศัยเรื่องราว การเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการสร้างเรียนรู้ของเยาวชนในตำบลป่าสักนั้น ทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวแต่บางครั้งก็อยู่ใกล้จนมองข้ามไป ดังที่ นันทวุฒิ (2542) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ เจตคติ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ หรือจะเป็นในอนาคตเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นสภาพสังคม เทคโนโลยี องค์กรความรู้ เศรษฐกิจ การเมือง และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ย่อมแสดงได้ว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงนั้นจึงเรียกว่า “กระบวนการเรียนรู้” ดังที่กล่าวว่า “ไม่มีใครเรียนจบ” และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้หลายวิธี

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน เป็นการศึกษาวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยความร่วมมือของนักวิจัยที่เป็นคนนอกพื้นที่และทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นคนในพื้นที่ตำบลป่าสัก โดยเยาวชนเหล่านี้ได้เข้าร่วมกันในการทำงาน ตั้งแต่การวางแผนการดำเนินกิจกรรม การสรุปประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวางแผนการจัดหาทีมวิจัยเยาวชน การวางแผนจัดเวทีสัญจร การเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตำบลป่าสัก และการประชาสัมพันธ์ โดยเยาวชนในพื้นที่ตำบลป่าสัก โดยอาศัยรูปแบบการจัด

เวทีพูดคุย การจัดการประชุมที่มิวเซียมเยาวชน และการจัดการอบรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนั้นจะนำไปสู่แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก และกิจกรรมต่างๆ ได้จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ปารีชาติ และคณะ (2542) อ้างถึงคณะกรรมการสตรี โครงการพัฒนาศึกษาเพื่อชุมชน ซึ่งเห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง หรือเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน หรือสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นั้นเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและสอดคล้องกับแบบแผนการผลิตของชุมชน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ เมื่อได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางมาแล้ว สมาชิกนำกลับไปลงมือปฏิบัติแล้วกลับมาทบทวน วิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียน และหาแนวทางการแก้ไขต่อไปอีก กระบวนการที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ นี้ เท่ากับเป็นการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม และผลพวงจากการเรียนรู้จากปัญหาดังกล่าว ยังช่วยแก้ไขปัญหาคณะพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรม

นอกจากนั้น ชูเกียรติ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ พบว่า ระบบการเรียนรู้สืบเนื่องมาจากโครงสร้าง ปัจจัย ทรัพยากร เงื่อนไข และสถานการณ์ที่ทำให้ต้องเรียนรู้ มีรูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบการเรียนรู้และการอบรมจากภายนอกชุมชน โดยมีการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางครอบครัว วัด โรงเรียน ตลอดจนศูนย์กลางการเรียนรู้อื่น ๆ ในท้องถิ่นด้วย โดยระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัว ด้วยการใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ผู้เรียน คือ ลูกหลานหรือเครือญาติที่มีแรงจูงใจจากตัวอย่างความสำเร็จในอาชีพของคนรุ่นก่อน การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวจะเกิดตลอดเวลา ผู้ที่เรียนชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลัง ๆ ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จากกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร โดยผ่านกระบวนการ “การจัดเวทีสัญจร” ซึ่งเป็นมีวัตถุประสงค์เพื่อเยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ชุมชน วิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เวทีสัญจรนี้ กระบวนการการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ของคนจาก 2 รุ่น คือ ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชุมชน กับลูกหลานเยาวชนในชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นก่อน สู่คนรุ่นหลัง โดยคนในครอบครัวและคนในชุมชน

โดยสรุปแล้ว กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก คล้ายคลึงกับที่ รัชนิวรรณ (2549) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ซึ่งได้สรุปไว้ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ 7 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

1. ประมวลความต้องการและปัญหาของกลุ่ม
2. ระดมความคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหา
3. จัดทำแผนปฏิบัติการ
4. ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ
5. สรุปผลการดำเนินงาน
6. สรุปบทเรียนผลการเรียนรู้
7. ปรับปรุงการดำเนินการของกิจกรรมต่อไป

โดย กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอมนั้น คือ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถของตนเองตลอดเวลาให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้จากลักษณะการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการกลุ่ม เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เป็นการถ่ายทอดค่านิยมด้านการทำกิจกรรมของหมู่บ้านจากรุ่นสู่รุ่น การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง การเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

จากแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ได้ดังนี้

เริ่มจากทีมวิจัย ได้เข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านการเรียนรู้เรื่องราวของวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เมื่อเยาวชนได้เรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน เป็นต้น ทำให้เยาวชนได้รู้จักชุมชนของตนเอง เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชน เมื่อได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และทำความเดือดร้อนกับชุมชน เยาวชนก็จะเกิดจิตสำนึกที่**บ้านเกิด**ที่มองปัญหาของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ตนเองจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เกิดความอยากแก้ไข แต่ในการแก้ไขปัญหานั้น เยาวชนจะต้องรวบรวมกลุ่มคนที่มีความตระหนักร่วมกัน มาช่วยในการวางแผน รวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และเคยมีใครแก้ปัญหานี้ได้บ้าง จากนั้นก็นำข้อมูลวิเคราะห์แยกแยะว่า ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับ คน องค์กร สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์อะไรบ้าง ซึ่งการคิด วิเคราะห์ วางแผน จุดนี้เป็นกระบวนการให้เยาวชนได้พึ่งพาตนเอง โดยการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยผู้วิจัยเป็นเพียงปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่านั้น เมื่อสำรวจและวิเคราะห์แล้วจะเริ่มพบแนวทางการแก้ไข ซึ่งอาจจะมีหลายแนวทางด้วยกัน จากนั้นทีมวิจัยก็จะช่วยกันคิดวิเคราะห์ว่าแนวทาง

ใดเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาค้นคว้าได้ครอบคลุมมากที่สุด แล้วจึงลงมือแก้ไขปัญห โดยมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นช่วง ๆ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นก็จะนำผลที่ได้มาสรุปอีกครั้งหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้รายงาน หรือประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ต่อไป ดังที่กล่าวไว้ในแผนภูมิที่ 1 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัย

ข้อจำกัด

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research “PAR”) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนตามขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการประสานงานกับผู้นำชุมชน การค้นหาทีม การจัดเวทีสัญจร การวิเคราะห์หาปัจจัยต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการจัดเวทีสัญจรในหมู่บ้านต้นสนเคยอม ผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบการจัดเวทีและกำหนดกิจกรรมเอง โดยที่ทีมวิจัยเยาวชนเป็นผู้เข้าร่วม เพราะว่าการจัดเวทีครั้งนี้เป็นครั้งแรกของการจัดเวทีสัญจร ผู้วิจัยอยากให้เป็นแบบอย่างของเวทีสัญจรในหมู่บ้านต่อไป จึงได้เป็นผู้ออกแบบการจัดเวทีเอง เพื่อความสะดวกในการดำเนินการ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการออกแบบเวทีและการกำหนดกิจกรรมของเยาวชนในครั้งนี้จึงมีส่วนร่วมน้อยกว่าการจัดเวทีสัญจรในหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ทีมวิจัยเยาวชนนั้นออกแบบการจัดเวทีด้วยตัวเอง

การเรียนรู้ของผู้วิจัย

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการทำการศึกษารวมถึงการดำเนินงานในพื้นที่ตำบลป่าสักเป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ซึ่งการทำงานวิจัยในพื้นที่ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การทำงานร่วมกับชุมชน การประสานงานกับคนในชุมชน การทำงานวิจัยร่วมกับเยาวชน การเป็นผู้กระตุ้นประสานงานให้เยาวชนในพื้นที่เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัย และการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ สามารถสรุปการเรียนรู้ของผู้วิจัยได้ดังนี้

1. จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่ไปเข้าร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านในโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานิเวศน์ พ่อหลวงอุทิศย์ พิงคะสัน และแม่หลวงภักจินดา ลังกาฟ้า โครงการวิจัยมีกิจกรรมค่ายคืนธรรมชาติสู่ลุ่มน้ำสาร ที่จัดขึ้น ณ วัดเสาหิน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในวันที่ 24 เมษายน 2549 และกิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำ

สาร จัดขึ้น ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชิงคอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการร่วมทำกิจกรรมทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้ไปพบกับเยาวชนที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง กับกิจกรรมในการที่จะฟื้นฟูลำน้ำแม่สารร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน เช่น ในการประชุมสัญจรตามหมู่บ้านริมน้ำสาร ซึ่งเด็ก ๆ ได้ทำการทดสอบเพื่อวัดคุณภาพน้ำในลำน้ำสาร โดยการวัดความเร็วของกระแส น้ำ วัดความขุ่นใส วัดอุณหภูมิ และค้นหาสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ เพื่อนำมาเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพน้ำ ขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่ตกงวพุดคุยกันเพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของลำน้ำสาร แล้วนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกัน อีกทั้งยังมีบุคคลภายนอกพื้นที่ อาทิ อาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีบทบาทในการกระตุ้นประสานงาน โดยเน้นกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ในกระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของปัญหา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติร่วมกัน เพราะชุมชนจะเป็นคนที่รู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถอยู่ด้วยตัวเองได้ และพัฒนาเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง กระบวนการเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด ได้เรียนรู้ทักษะในการวิเคราะห์ชุมชน ได้เรียนรู้กระบวนการ ขั้นตอนจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่หลากหลายจากผู้คนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและเวทีการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีมุมมองที่กว้างขึ้น เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับตัวเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีค่ากับผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะนำความรู้ นำประสบการณ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาตนเอง และพัฒนาชุมชนต่อไป

2. การสร้างความสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ความไว้วางใจของคนที่อยู่ในชุมชนต่อตัวผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกนับเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานวิจัยในพื้นที่ การสร้างความน่าเชื่อถือและการได้รับความยอมรับนั้น จะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่บิดเบือนความเป็นจริง และได้รับการสนับสนุน ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทำผู้วิจัยได้เรียนรู้ทักษะทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้คนในชุมชนรับรู้รับทราบถึงการเข้ามาทำงานวิจัยในพื้นที่ ในการประสานงานกับผู้นำชุมชนทำให้ผู้วิจัยได้บทเรียนว่า “คำว่า ผู้นำชุมชนนั้นมิได้หมายถึง ผู้ใหญ่บ้านแลพสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น แต่ยังมีบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและไว้วางใจ อาทิ พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ปรมาจารย์ชุมชน หัวหน้าป๊อก (หัวหน้าประจำซอยต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้าน) ผู้ปกครอง รวมไปถึงบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน และตัวเยาวชนด้วย การสื่อสารกับบุคคลเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัย ได้ทราบถึงแหล่งข้อมูล ทราบว่าใครเก่งเรื่องใด แล้วจะไปประสานงานกับใคร ซึ่งสามารถนำมาประกอบกับการวางแผนการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

3. การทำงานร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยเองมีบทบาทในการทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นรวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น การทำงานวิจัยในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) นี้เป็นการเปิดโอกาส และสร้างพื้นที่ให้กับเยาวชนตำบลป่าสักได้เข้ามาเรียนรู้ปัญหาในพื้นที่และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร การทำงานกับเยาวชนทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัญหาและสถานการณ์ของตัวเยาวชนที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ยกตัวอย่างเช่น น้อง ๆ จะให้ความสำคัญกับผู้วิจัยโดยเป็นที่ปรึกษาปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อาทิ เรื่องครอบครัว เพื่อน การศึกษาเล่าเรียน และความรัก เป็นต้น ผู้วิจัยมีความยินดียิ่งที่น้อง ๆ ได้ให้ความสนิทสนมและไว้วางใจ เชื่อใจ การแลกเปลี่ยนแนวความคิด การให้คำปรึกษา การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับทีมวิจัยเยาวชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เห็นพัฒนาการต่าง ๆ ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนมาถึงปัจจุบันนี้ เช่น การมีความมั่นใจในตัวเอง การกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด มีกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอน เยาวชนบางคนสามารถเขียนแผนโครงการได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไป

4. น้ำใจของคนในชุมชน อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าสามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างแท้จริงสามารถทำให้ชุมชนยอมรับได้แล้วนั้น จะได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนต่าง ๆ จากคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น ผู้วิจัยจะได้พบความมีน้ำใจจากผู้ใหญ่ใจดีในทุก ๆ หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น บ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 คุณประสิทธิ์ พรหมเสนศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองของ ด.ญ.อรุณี พรหมเสนศักดิ์ น้องฝน ซึ่งมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและรับซื้อของเก่า เวลาที่ผู้วิจัยมีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ท่านจะคอยให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ช่วยไปส่งหนังสือเชิญ ช่วยพาไปรู้จักบ้านบุคคลสำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มาส่งน้องฝนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เป็นต้น บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3 ถึงแม้ว่าบ้านป่าดิงงามจะมีอุปสรรคในการประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านบ้าง แต่อย่างน้อยผู้ใหญ่ใจดีที่คอยให้ความช่วยเหลือ อาทิ เจ้าของร้านขายของชำหน้าลานกีฬาประจำหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เห็นความมีน้ำใจของท่าน ในการจัดกิจกรรมเวทีสัญจรของบ้านป่าดิงงาม ในขณะที่เยาวชนกำลังพักรับประทานอาหารกลางวัน เจ้าของร้านก็เดินมาในเวทีพร้อมกับถือจานใส่ส้มโอ น้ำปลาหวานจานใหญ่มาให้เด็ก ๆ ได้รับประทานร่วมกัน ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้มีความสนิทสนมกับท่านเลย แต่ท่านก็มีน้ำใจนำผลไม้มาให้ และทุกครั้งที่ท่านเห็นผู้วิจัยและเยาวชนประชุมกันจนมืดค่ำ ท่านก็จะเดินมาชวนให้ไปกินข้าวเย็นด้วยทุกครั้ง เป็นต้น หมู่ที่ 4 บ้านหลุก ครอบครัวยุค

ประหยัด ใจดี ผู้ปกครองของ น้องเน ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการลงพื้นที่บ้านหลุก ไม่ว่าจะเป็นที่หลับที่นอน อาหารการกิน การให้คำปรึกษา การประสานงานต่าง ๆ เสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของผู้วิจัย หมู่ที่ 6 บ้านสันป่าสัก คุณประเสริฐ กิตติศักดิ์ หรือลุงเสริฐ ที่เป็นผู้ใหญ่ใจดีอีกท่านหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยและทีมเยาวชนได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ในการใช้สื่อ วิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน และเป็นผู้สำคัญที่ผลักดันให้เกิดเวทีการจัดอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์ขึ้น และทำให้มีรายการเยาวชนขึ้นในชุมชนตำบลป่าสัก เป็นต้น หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ผู้ใหญ่บ้านใจดีที่ท่านคอยช่วยเหลือและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี อาทิ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน การให้ใช้สถานที่ในบ้านในการจัดกิจกรรม การบริการน้ำและผลไม้ต่าง ๆ ในทุกเวทีที่จัดกิจกรรม และยังมีบ้านน้องฟางที่คุณแม่ใจดี ที่คอยให้ความสะดวกในการใช้สถานที่บ้าน การทำน้ำปลาหวานให้กับเยาวชน การกินข้าวร่วมกัน การให้ความเป็นกันเองกับผู้วิจัย เป็นต้น และยังมีผู้ใหญ่อีกหลาย ๆ ท่านในแต่ละหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้หมดที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ น้ำใจเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นคนนอกภายนอกชุมชนมีความประทับใจเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นลูกหลานคนหนึ่ง นี่คือนี่สิ่งที่มีค่าซึ่งผู้วิจัยได้รับจากการทำวิจัยครั้งนี้

5. การเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นในการอำนวยความสะดวกในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะในการลงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ชุมชน ทักษะในการจับประเด็นสำคัญ ๆ ในการจัดประชุม หรือในวงการประชุม ทักษะการเขียนแผนที่ทางความคิด ทักษะในการพูดต่อหน้าชุมชน ทักษะการถอดเทป ทักษะการจัดกระบวนการต่าง ๆ ทักษะในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และยังมีทักษะต่าง ๆ อีกมากมายที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการได้ศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทักษะต่าง ๆ จะมีให้เรียนรู้ทั่วไปในการจัดประชุมต่าง ๆ เช่น เวทีชาวบ้าน เวที “เรียนรู้อย่างเท่าทันสานฝันงานวิจัย” การรายงานความก้าวหน้า งานรวมพลคนวิจัย ฯลฯ จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน การเข้าประชุมกับโครงการวิจัยต่าง ๆ การเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์ที่มีค่า ผู้วิจัยสามารถนำทักษะต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ได้จริงในการดำเนินชีวิต การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น การทำงานกับชุมชน ชาวบ้าน และกับเยาวชน ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญ of ชุมชน สิ่งที่มีค่าที่มีอยู่ในชุมชน อยากจะกลับไปพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อชุมชนเข้มแข็งต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะบางประการ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาก่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานกับเยาวชน ดังนี้

1. ในการนำเยาวชนเข้ามาร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ เวลา สถานที่ ในการทำกิจกรรมกับเยาวชน เพราะการรวมกลุ่มของเยาวชนเป็นสิ่งคนในชุมชนให้ความสนใจ เพราะเป็นวัยที่ล่อแหลมกับการเกิดปัญหาต่างๆ บางครั้งอาจจะทำให้คนในชุมชนเข้าใจผิดได้ ดังนั้นการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเยาวชนเป็นสิ่งจำเป็น
2. รูปแบบของกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เยาวชนชายไม่ค่อยมีบทบาท และไม่ค่อยสนใจ จึงควรรหากิจกรรมที่ช่วยให้เกิดการรวมตัวได้ทั้งชายและหญิง
3. เพื่อให้เยาวชนมีความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชนนั้น ควรจะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและควรถูกออกแบบโดยเยาวชน เพื่อให้เยาวชนเกิดความตระหนัก และได้เรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อจุดประกายแนวความคิดให้กับเยาวชนต่อไป
4. ต้องมีนักพัฒนา นักวิชาการ หรือบุคคลที่คอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ตั้งคำถาม กระตุ้นให้คิด ให้กำลังใจกับขณะทำงานอย่างใกล้ชิด และเป็นคนกลางในการเชื่อมประสานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา
5. ต้องประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและต้องมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ยังมีข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปเป็นโจทย์วิจัยต่อเนื่องในเรื่องของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนได้ เช่น

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการปรับตัวของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรสู่ชุมชนอุตสาหกรรม
2. ควรมีการศึกษาเชิงลึก ในเรื่องพฤติกรรม ทักษะคติ ค่านิยม ที่ส่งผลให้เยาวชนเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตน เป็นรายบุคคล รายกลุ่มต่อไป
3. ควรมีการศึกษาต่อในประเด็นที่เยาวชนในแต่ละหมู่บ้านสนใจ เช่น การนิเทศ (เล่าขวัญ) ความเชื่อ การจับสาว ในมิติของเนื้อหาในเชิงลึก เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ นลราชสุวจน์. 2546. “ทฤษฎีการบำบัด”. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คะนอง กันทะลัก. 2545. “บ้านพันปีถิ่นจาวของ”. มปป.
- จุฑารัตน์ เมืองแก้ว. 2537. “การปรับตัวของชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทในภาคเหนือ”: กรณีบ้านเปือ อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เจิมศักดิ์ อินตา. 2544. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสหกรณ์โคนมบ้านป่าตึง ห้วยหม้อ จำกัด อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. 2534. “ปรัชญาและกาศึกษานอกระบบ”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทศพล กฤตยพิสิฐ. 2538. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง .วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2533. ผู้แปล. “แนวทางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท” โดย Peter Oakley and David Marsden. กรุงเทพฯ : กองแปลและวิเทศน์สัมพันธ์สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นันทวดี สังข์แดง. 2542. “กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิคม ไชยวรรณ. 2540. โครงการวิจัย “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรมยั่งยืนของแม่ทา” รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิภา นิธยาน. 2530. “การปรับตัวและบุคลิกภาพ”: จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต”. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- บารเมศ วรณสสัย. มปป. “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของ
องค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรในชุมชนและหน่วยงานของรัฐ”. (ระบบออนไลน์).
แหล่งที่มา <http://www.vijai.org>. (30 มกราคม 2547)
- บุญมา นครอินทร์. 2515. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางประการของชาชนบทไทย”. แผนก
อิสระ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ปรีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2542. โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการและเทคนิคการทำงานของ
นักพัฒนา”. รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- ประเวศ วะสี. 2538. “ยุทธศาสตร์ทางปัญญาของชาติ”. กรุงเทพฯ : เวชเอนการพิมพ์.
- พรณี ชูทัย. 2538. “จิตวิทยาการเรียนการสอน”. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน แกรมมี.
- ภูมิธรรม เวชยชัย. 2527. “บทบาทขององค์กรอาสาสมัครเอกชนการสร้างสถาบันเกษตรกร
เพื่อการพัฒนา”: ศึกษากรณีการสร้างกลุ่มธนาคารข้าวองค์กรอนุรักษ์เด็กเปรียบเทียบ
อ้างอิงการสร้างกลุ่มธนาคารกรมการพัฒนาชุมชน”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนีวรรณ กำจัด. 2549. “กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน บ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบูรณ์ มีบุญ. 2543. “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชนเมืองทางด้านสังคม เศรษฐกิจ
การเมืองและการศึกษา” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษา นอก
ระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม”: แนวทางการศึกษา
วิเคราะห์และวางแผน. ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และสุรียัน หสันแก้ว. 2530. “ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมในการ
พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย”. รายงานศึกษาเอกสาร ปัจจัยทางสังคมและ
วัฒนธรรมในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย เสนอต่อคณะกรรมการวิจัย “การ
พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชนบทไทย” สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย สถาบันวิจัยแห่งชาติ.
- สิทธิณัฐ ประพุทธนิตินสาร. 2546. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและแนว
ปฏิบัติ”. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- สิริพันธุ์ อมรพันธุ์บดินกุล. 2544. ศักยภาพของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเยาวชนฮักแม่จริน อำเภอจริน จังหวัดน่าน. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุพัตรา สุภาพ. 2541. “สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี”. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริลักษณ์ ตนะวิไชย. 2534. “การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของภาคเหนือตอนบนกับการดำเนินงานการศึกษานอกระบบ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิวกร โอโธเขา. มปป. “กระบวนการเรียนรู้สื่อกลางชุมชนบ้านหนองเต่า อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่”. (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.vijai.org>. (30 มกราคม 2547)
- อิทธิพล เหมหงษ์. 2545. “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเยาวชนชาวเขาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุ้นดา นพคุณ. 2523. “การศึกษานอกระบบโรงเรียน”. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก : ภาพ

ประชุมทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน โครงการแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อ
วิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ลงพื้นที่เพื่อเชิญชวนเยาวชนเข้าร่วมเป็นที่วิจัย

กิจกรรมเวทีสัญจรบ้านสันคะยอม

กิจกรรมเวทีสัญจรบ้านหลุก

วันเตรียมกิจกรรมเวทีสัญจรบ้านป่าดิ่งงาม

กิจกรรมเวทีสัญจรบ้านป่าติงาม

กิจกรรมกำหนดการเวทีอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์

กิจกรรมการคืนข้อมูลสู่ชุมชน

ภาคผนวก ข : กำหนดการกิจกรรม

กำหนดการเวทีเสวนาสัญจรฯ

โครงการ แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน

ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ณ ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เวลา 08.30 น.	ลงทะเบียน
เวลา 09.10 น.	เริ่มต้นเวทีเสวนาสัญจรฯ ภาคเช้า -กล่าวเปิดเวทีสัญจรฯ - ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์โครงการฯ - แนะนำตัวผู้เข้าร่วมเวทีเสวนา - บอกเล่าพื้นอดีตสู่ปัจจุบันกับบ้าน
เวลา 12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา 13.00 น.	เริ่มต้นเวทีเสวนาสัญจรฯ ภาคบ่าย - กิจกรรมกลุ่มตามประเด็นที่น่าสนใจ - กิจกรรมนันทนาการ - รับประทานอาหารว่าง
เวลา 14.45 น.	สรุปกิจกรรม/ปิดเวทีเสวนาสัญจรฯ

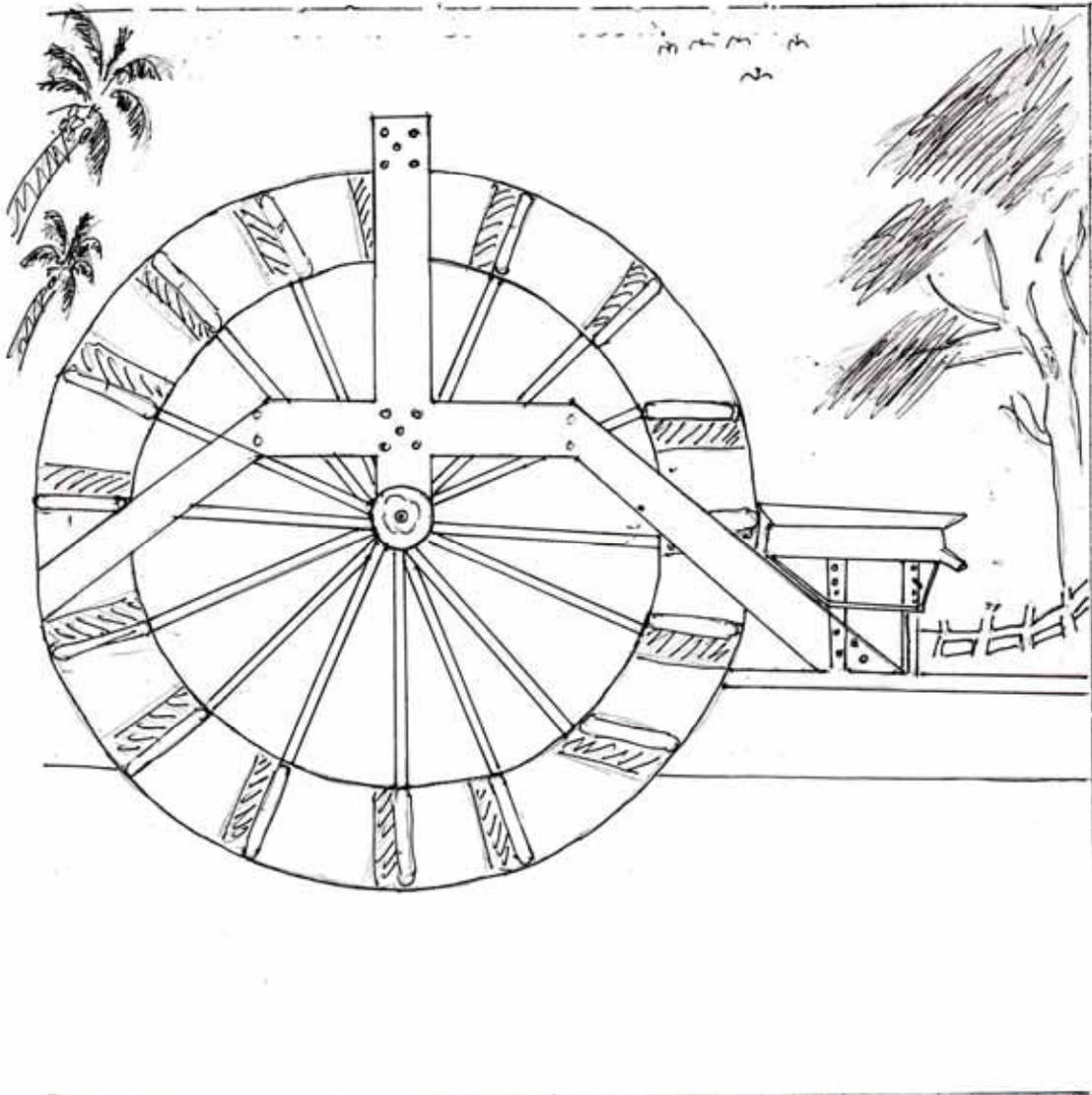
หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนได้ ตามความเหมาะสม

กำหนดการเวทีอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์
โครงการ แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน
ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
วันที่ 26 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2550
ณ สถานีวิทยุชุมชนบ้านวัดสันป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

เวลา	09.00 – 09.30 น.	ลงทะเบียน
เวลา	09.30 – 10.00 น.	กล่าวเปิดงานและต้อนรับนักวิจัยเยาวชน - ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์โครงการฯ - กิจกรรมแนะนำตัวผู้เข้าร่วมเวทีฯ
เวลา	10.00 – 11.00 น.	เปิดโลกการเรียนรู้ระหว่างนักจัดรายการและนักวิจัย เยาวชนสู่การเรียนรู้ร่วมกัน
เวลา	11.00-12.00 น.	ทานอาหารว่าง กระทบต่อมการเรียนรู้กับการจัดรายการวิทยุ ชุมชน
เวลา	12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
เวลา	13.00-14.00 น.	พลังสร้างสรรค์ ชุมชนแห่งการเรียนรู้
เวลา	14.00-14.30 น.	สะท้อนความคาดหวังการเรียนรู้ อาหารว่าง
เวลา	14.30-15.00 น.	การเรียนรู้สองฝ่าย ผ่านกระบวนการ AAR
เวลา	15.00 น.	ปิดเวทีอบรม และนัดหมายครั้งต่อไป

หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวก : ค

ภาพเขียน : กังหันน้ำ หรือภาษาพื้นบ้าน เรียกว่า “หลุก”

ภาคผนวก : ง

วิถีชีวิตคนในบ้านหลุก

วิถีชีวิตคนในหมู่บ้านข้าพเจ้าในอดีต โดย ร้อยโทคะนอง กันทะลัก

วิถีการดำรงชีวิต การดำรงวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เป็นคนรักถิ่นฐาน

ย่างเข้าสู่ฤดูหนาวฝน ท้องทุ่งที่เคยแห้งแล้งค่อย ๆ กลับมาเขียวขจีเต็มท้องทุ่งนาอีกครั้งหนึ่ง มองท้องทุ่งนาที่เขียวขจีตัดกับท้องฟ้าสีคราม และภูเขาตอยติ คอยหัวเสือ คอยชะม้อ เป็นแนวยาว อ้อมท้องทุ่งและหมู่บ้านของข้าพเจ้าดูเป็นสุขยิ่งนัก วันนั้นเป็นวันหยุด โรงเรียนเสาร์ – อาทิตย์ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจากคุณพ่อให้ไปเลี้ยงควาย (กระบือ) เพราะว่าปกติแล้วชาววงหน้าแล้งในหมู่บ้าน จะปล่อยควายไปหากินเองโดยไม่ต้องไปเลี้ยง พอดตกเย็นวัว ควาย กลับแหล่งของมันเอง แต่เหตุในวันนั้นข้าพเจ้าต้องไปเลี้ยงควาย เพราะ หลังจากเดือนเก้าเหนือ ฝนตกมาหลายหนแล้ว ตามทุ่งนามีคนหว่านข้าวเพื่อเตรียมเพาะปลูก จำเป็นต้องตามควาย เพราะกลัวควายจะไปกินต้นกล้าข้าวที่ ชาวบ้านหว่านไว้ กางเกงสะดอ เสื้อหม้ออ้อมแขนยาว ห่อข้าวที่ถูกมัดติดกับผ้าชะม้อ และหมวกที่ทำจากใบลาน ข้าพเจ้านำมันมาใส่แล้ว ก็เดินไปที่คอกควาย ช้างบ้านซึ่งใช้ไถ่ของยุ่งฉาง (ก้างเฟือง) เป็นที่อาศัยของวัวควาย จัดการปลดกลอนประตู และปล่อยควายออกจากแหล่ง (คอกควาย) มุ่งสู่ท้องนาที่กว้างใหญ่ เดินตามควายที่เล็มหญ้า เห็นฝูงตักแดนบินเป็นระยะ ๆ ตัวเล็กบ้างใหญ่บ้าง มีจ๊กแต่นหัวงัก จ๊กแต่นข้าว จ๊กแต่นจี่หมา ข้าพเจ้าเลือกไล่จับเอาเฉพาะตัวใหญ่ ๆ รวบรวมไว้เพื่อเอาไปจี่ ทานตอนเข้าบ้านตอนเย็น

พอดตอนเย็น ตะวันเริ่มคล้อย นกเอี้ยงประมาณ 7 – 8 ตัว บินมาเกาะหลังควาย หาเหยื่อตามหลังควายกินเป็นอาหาร เย็นมากแล้วข้าพเจ้ากับเพื่อน ไล่ต้อนควายกลับเข้าแหล่ง แล้วชวนเพื่อน ๆ ไปว่ายน้ำในแม่น้ำสาร ที่วังน้ำขาว น้ำสารตอนนั้นใสสะอาด และริมฝั่งมีเนินทรายที่ละเอียดอ่อน บางแห่งมีหินสลับดูงามตาอย่างยิ่งนัก ว่ายน้ำเหนื่อยก็พักผ่อนก่อเจดีย์ทราย หรือปั้นทรายเป็นรูปต่าง ๆ หลังอาบน้ำเสร็จสรรพ ก็เข้าบ้าน ทานอาหารเย็น ยังจำได้อาหารเย็นวันนั้นมี แอ็บอิโฮก (ลูกอ้อด กบหรือเขียด) และน้ำพริกแมงดา ผักรวก นึ่งล้อมวงกินกันอย่างเอร็ดอร่อย อิ่มหน้าสำราญแล้วก็พลบค่ำพอดี เข้าสู่ราตรีกาล อันแสนสงบร่มเย็น

วันเวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพความเป็นอยู่ และสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไปกับกาลเวลา ความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของ

คนไทยในสังคม ทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนทั้งทางวัตถุและจิตใจของคนเลยก็ว่าได้ เมื่อปี พ.ศ. 2519 ได้มีทางการไฟฟ้าต่อไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านของข้าพเจ้า ทำให้หมู่บ้านที่เคยอยู่ได้แห่งแสงเทียนมาเป็นระยะเวลายาวนาน กลับมาสว่างไสว มีเครื่องอำนวยความสะดวก และมีอุปกรณ์การสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ มีบทบาททำให้สังคมความเป็นอยู่ของชุมชนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับในปีเดียวกันนั้นเองทางกรมทางหลวงได้ตัดถนนสายยุทธศาสตร์สายเลี้ยวเมืองป่าซาง ตัดผ่านหมู่บ้าน เท่ากับเป็นการเพิ่มศักยภาพ และเป็นตัวเร่งให้สภาพสังคมจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ประชากรรุ่นหลังปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดช่องโหว่ขึ้นสำหรับสังคม มีการชิงดีชิงเด่นกันแย่งผลประโยชน์ ทำให้เกิดการเห็นแก่ตัว ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นตามมามากมาย

เริ่มต้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ก่อนหน้านั้นการเดินทาง การสัญจรจะเดินทางด้วยรถโดยสารประจำทาง ซึ่งในตำบลป่าสักจะมีประมาณ 2 – 3 คันเท่านั้น ส่วนมากจะใช้จักรยาน ในการเดินทาง ต่อมาระยะหลังปรากฏว่า รถโดยสารประจำทางมีเพิ่มมากขึ้น และรถจักรยานเริ่มหมดความนิยม มีรถจักรยานยนต์เข้ามามีบทบาทแทนที่ และมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดปัญหาด้านการจราจร และอุบัติเหตุเพิ่มขึ้น เป็นการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล	นางสาวทัศนีย์ บุญสวน
วัน เดือน ปีเกิด	27 ธันวาคม 2525
ภูมิลำเนา	4 หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยไร่ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ.2542 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์</p> <p>พ.ศ.2544 สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาสัตวศาสตร์ คณะสัตวศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตลำปาง จังหวัดลำปาง</p> <p>พ.ศ.2546 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่</p>
ประสบการณ์การทำงาน	<p>พ.ศ.2549 หัวหน้า โครงการวิจัย เรื่องแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน</p>

ประวัติทีมวิจัยเยาวชน

ทีมวิจัยข้อมูลเยาวชนหมู่ 3 บ้านป่าตึงงาม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	น.ส.กนกวรรณ	แจ๋ว	16	ปวช.2	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
2	น.ส.พัชราภรณ์	เหมียว	17	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
3	น.ส.หนึ่งฤทัย	หนึ่ง	15	ม.4	สวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	รับจ้าง	-
4	น.ส.ปรอมกมล	อิว	16	ม.5	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ภาษาญี่ปุ่น
5	น.ส.อัจฉรา	ขวัญ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	-	วอลเลย์บอล
6	น.ส.อัจฉรา	นิว	15	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	-	ศิลปะป้องกันตัว

ทีมวิจัยข้อมูลเยาวชนหมู่ 6 บ้านสันป่าสัก

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ค.ช.จิรวัดน์	เฟิส	11	ป.6	บ้านวัดสันป่าสัก ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
2	ค.ญ.จุฬารวม	วรรณ	11	ป.6	บ้านวัดสันป่าสัก ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วาดรูป

ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 1 บ้านต้นเคยออม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ญ.รพีพรธ จัก่าง	นุ่น	14	ม.3	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วาดรูป
2	ด.ญ.อัฉรา ตันกลาง	ตาล	12	ม.1	จักรคำคณาทร ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	-
3	ด.ญ.อรารณ คำสาร	บี	14	ม.3	สวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	-	-
4	น.ส.ชไมพร พิงคะสัน	เมย์	15	ม.3	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ
5	ด.ญ.สุปราณี นันทะศักดิ์	หม่วย	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	-	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ
6	ด.ญ.ทิวานันท์ งามเมืองดี	ออม	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
7	น.ส.จรรยาพร พิงคะสัน	ออย	15	ม.3	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ

ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	นายอานนท์ จันตะรง	นัทดี	16	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	พูดหน้าที่ชุมชน
2	น.ส.กฤษณา กันทาดี	แนน	15	ม.4	สวนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	กีฬา

3	น.ส.วาริรัตน์ หน่อคำตัก	จิบ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิคลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
4	ด.ญ.วชิราภรณ์ ใจดี	เน	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง เย็บผ้า	-
5	น.ส.ชลดดา สังฆะสะ	แต้ว	15	-	-	รับจ้าง	รับจ้าง	-

ทีมวิจัยข้อมูลเยาวชนหมู่ 18 บ้านใหม่ทุ่งตุ้ก

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ญ.หฤทัย ไชยวงศ์	ฟาง	15	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน	-	รับจ้าง	ทำงานวิจัย
2	ด.ญ.จนิษฐา นาเทพสัถ	ยิ่ง	12	ม.1	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	คอมพิวเตอร์
3	ด.ญ.อัฉรรา เมืองมูล	มินท์	14	ม.2	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	Web-Site
4	น.ส.ปิยนุช แสงสุวรรณ	กวาง	17	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
5	นายนิวัฒน์ ใจใหญ่	ปิ๊อบ	16	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
6	นายอัมรินทร์ อิสระ ภาพ	แบงค์	16	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-